

Livsmedelsverkets delrapport för uppdrag inom livsmedelsstrategin 2024

Citera gärna Livsmedelsverkets texter, men glöm inte att uppge källan. Bilder, fotografier och illustrationer är skyddade av upphovsrätten. Det innebär att du måste ha upphovsmannens tillstånd att använda dem.

© Livsmedelsverket, 2025.

Livsmedelsverket 2025. Livsmedelsverkets delrapport för uppdrag inom livsmedelsstrategin 2024. Livsmedelsverket Uppsala.

Omslag: Livsmedelsverket

Innehåll

Sammanfattning	4
1 Underlätta för företagen genom likvärdig kontroll.....	19
2 Minskat matsvinn	38
3 Offentliga måltider	51
4 Vidareutveckling av Nyckelhålet	65
5 Insatser mot livsmedelsfusk	71
6 Utveckla arbetet med exportgodkännanden för svenska livsmedel och jordbruksvaror	81
7 Finansiera verksamhet som syftar till att få svenska anläggningar godkända för export	87
8 Uppdrag att genomföra åtgärder i vildsvinspaketet inom ramen för livsmedelsstrategin	89
9 Uppdrag att samordna kommunikationsinsatser i vildsvinspaketet inom ramen för livsmedelsstrategin.....	97
10 Bidra till förenkling genom utveckling av <i>verksamt.se</i>	103

Sammanfattning

Regeringen beslutade i december 2019 att Livsmedelsverket skulle få i uppdrag att genomföra ett antal åtgärder inom ramen för livsmedelsstrategin för att uppnå livsmedelsstrategins övergripande mål om en ökad livsmedelsproduktion som är hållbar och konkurrenskraftig. Uppdraget syftar till att både utveckla pågående och inleda nya insatser inom främst de strategiska områdena Regler och villkor samt Konsument och marknad, vilka bland annat har som mål att regler och villkor ska vara utformade så att de bidrar till en konkurrenskraftig och hållbar livsmedelskedja och att konsumenterna ska ha ett högt förtroende för livsmedlen och kunna göra medvetna och hållbara val.

Uppdraget ska genomföras under åren 2020–2025. En redovisning av uppdragets genomförande och en bedömning av dess effekter samt ekonomisk redovisning per åtgärd ska lämnas varje år senast den 28 februari från och med 2021 till Regeringskansliet och Tillväxtverket (samordnande myndighet). En slutredovisning av uppdraget och en ekonomisk redovisning per åtgärd ska lämnas senast den 28 februari 2026. I denna rapport redovisar Livsmedelsverket de åtgärder inom ramen för livsmedelsstrategin som myndigheten arbetar med:

1. Underlätta för företagen genom likvärdig kontroll
2. Minskat matsvinn
3. Offentliga måltider
4. Vidareutveckling av Nyckelhålet
5. Insatser mot livsmedelsfusk
6. Utveckla arbetet med exportgodkännanden för svenska livsmedel och jordbruksvaror
7. Finansiera verksamhet som syftar till att få svenska anläggningar godkända för export till tredje land
8. Genomföra åtgärder i vildsvinspaketet
9. Samordna kommunikationsinsatser i vildsvinspaketet
10. Bidra till förenkling genom utveckling av verksamt.se

Underlätta för företagen genom likvärdig kontroll

I Sverige finns stora utmaningar med att likrikta livsmedelskontrollen. Lagstiftningen på livsmedelsområdet är omfattande och komplex och det är cirka 300 inblandade myndigheter som dagligen ska tillämpa denna lagstiftning. Det finns fortfarande stora olikheter mellan myndigheter vad gäller kontrollfrekvens, bedömning av avvikelser och benägenhet att fatta beslut om åtgärder vid bristande efterlevnad. Man kan dock urskilja en rörelse i rätt riktning vad gäller kontrollmyndigheternas förmåga att nå kraven i lagstiftningen. Flera viktiga och styrande utvecklingsinsatser är nu införda, som efterhandsdebitering och den nya riskklassningsmodellen, vilka tillsammans bedöms påverka kontrollmyndigheternas beteende.

Livsmedelsverket strävar efter en mer riskbaserad kontroll, vilket innebär att de företag som anses ha lägre risk för brister kan få färre besök. Samtal med representanter för kontrollmyndigheter indikerar att de har planerat färre kontroller under 2024 och 2025 än tidigare år. Färre kontrollbesök kan frigöra tid och resurser för företagen som kan fokusera mer på sin kärnverksamhet. Genom att minska antalet kontroller signalerar myndigheterna att de litar på företagen och deras förmåga att följa lagstiftningen. Detta kan i sin tur leda till ett ökat förtroende mellan företagen och myndigheterna.

Bland livsmedelsföretagare har kännedomen om Livsmedelsverket ökat med tio procentenheter sedan 2021. Högre kännedom är kopplat till högre förtroende, vilket indikerar en förbättring i relationen mellan myndigheten och företagen. Företagen ser också ett mervärde i livsmedelskontrollen. Nästan tre av fyra företag anser att livsmedelskontrollen är till nytta, vilket även underlättar kontrollmyndigheternas uppdrag.

Att skapa förutsättningar för en mer likvärdig kontroll samt att underlätta för livsmedelsföretag att göra rätt kräver ett långsiktigt och kontinuerligt arbete. Livsmedelsverket vill därför hålla i och utveckla arbetet med god kontrollsed, exempelvis fortsätta att utveckla kontrollprocessen och bidra till kontrollpersonalens kompetensutveckling. Särskilda satsningar bör göras för att nå de små företagen, driva ett mer proaktivt arbete för att förbättra EU-reglerna utifrån svenska förutsättningar och behov samt att utveckla de digitala systemen för att underlätta för företagen att få rätt information vid rätt tillfälle. Livsmedelssektorn involverar flera olika myndigheter och det finns därför ett stort behov av myndighetssamverkan där arbetssättet inom projektet One stop myndighetsshop skulle vara ett effektivt sätt att uppnå detta.

Minskat matsvinn

Överallt där mat hanteras uppstår matsvinn. För att kunna nå målet i Agenda 2030 behöver takten i arbetet öka och insatser behöver ske i alla delar av kedjan. En stor

del av matsvinnet uppstår i hemmen och varken den totala mängden livsmedelsavfall eller livsmedelsavfall per person har minskat sedan 2020. Samtidigt behöver det också finnas förutsättningar för konsumenterna att exempelvis köpa rätt mängd mat.

Både myndigheter, branschaktörer, kommuner, organisationer och verksamheter har möjlighet att på olika sätt underlätta för konsumenten att minska sitt matsvinn. Det syns ett ökat intresse från kommunerna att delta i den årliga kartläggningen av matsvinnet inom de offentliga måltiderna. Deras resultat har ännu inte analyserats men att fler mäter sitt matsvinn är en förutsättning för att verksamheterna sedan ska veta var och hur de ska agera för att minska det. Ett ökat intresse och en ökad kännedom leder troligtvis på sikt till fler åtgärder för minskat matsvinn.

Genom att fler kommunicerar i olika kanaler blir det mer sannolikt att budskapet går fram och det underlättar för konsumenten att minska matsvinnet. Vilken typ av budskap som förmedlas har också betydelse. Därför har Livsmedelsverket valt att förmedla vad kostnaden blir i kronor per år för en familj, med förhoppning om att hushållen därmed ska bli mer motiverade att minska sitt matsvinn. En minskning syns dock fortsatt i handeln och för att bidra till fortsatt minskning upphävd Livsmedelsverket de nationella reglerna för ompackning och ommärkning av livsmedel i syfte att underlätta för företagen.

Livsmedelsverket ser ett långsiktigt behov av fortsatta insatser inom matsvinn och det finns mycket att göra inom området. Att få till en beteendeförändring hos både konsumenter, företag och kommuner kräver fortsatt dialog och kommunikation. Fler verktyg för att mäta livsmedelsförluster behöver utvecklas och spridas och statistiken behöver fortsätta utvärderas. Det behöver också finnas en beredskap för att EU-kommissionens kommande förslag på bindande mål för minskat livsmedelsavfall kan påverka både rapportering, uppföljning och åtgärdsarbetet.

Offentliga måltider

Kommunernas och regionernas inköp av livsmedel och arbete med att utveckla måltiderna i vård, skola och omsorg har stor betydelse för Sveriges omställning till en livsmedelskonsumtion som är hållbar för hälsan, ekonomin och miljön samt uppbyggnaden av det civila försvaret. Utvecklingen går framåt och exempelvis hade en övervägande majoritet av inköpen av kött, ägg och mejerivaror inom offentlig sektor sitt ursprung från Sverige. Vidare har flera kommuner och regioner initierat eller utvecklat sitt arbete för att stärka beredskapen för offentliga måltider. Det bekräftar att offentliga måltider inte bara bidrar, utan är föregångare, vad gäller att stärka den inhemska primärproduktionen, företagande inom de gröna och blå näringarna samt bidrar till ökad försörjningsförmåga och krisberedskap.

Livsmedelsverkets kompetens är efterfrågad och relevant och uppfattas som ett viktigt stöd för en fortsatt utveckling av sektorn, ett stärkt civilt försvar och snabbare omställning till en hållbar livsmedelskonsumtion. Det bekräftas av användningen av myndighetens stöd, trafik på dess webbsidor, medverkan i media och vid konferenser som samlar nyckelaktörer i offentlig sektor. Förtroendet för Livsmedelsverket hos beslutsfattare och yrkesverksamma inom offentliga måltider och folkhälsa, ökar. Bland kost- och måltidschefer är andelen som har högt eller mycket högt förtroende för myndigheten 99 procent.

Projektet Ett nytt recept för skolmåltider har utvecklat innovativa lösningar och uppdaterade riktlinjer som förväntas förbättra skolmåltiderna och ge långsiktigt positiva effekter för barn och unga. Enligt en utvärdering har genomförandet av konkreta insatser under verkliga förutsättningar varit framgångsrikt. Genom att adressera hinder i skolmåltidssystemet och sprida lösningarna vidare kan omställningen till ett mer hållbart livsmedelssystem påskyndas.

Utveckling i offentlig sektor tar tid, dessutom krävs innovation och smartare arbetsmetoder för att uppnå hållbara lösningar och effektivisering. Arbetet med att utveckla de offentliga måltiderna till att bli mer hållbara behöver fortgå. För att möta målgruppernas behov, ge ett ännu bättre stöd och få mer effekt av arbetet inom exempelvis skolmåltider och beredskap behöver fortsatta satsningar präglas av kommunikation och spridning av framtaget nytt stöd. Detta för att skapa bästa möjliga förutsättningar för att riktlinjer, mål och kunskapsstöd implementeras i verksamheter och bidrar till nytta och värde för samhällsmedborgarna.

Vidareutveckling av Nyckelhålet

Efterfrågan på Nyckelhålmärkta livsmedel bedöms ha ökat och statistiken visar att Nyckelhålmärkta produkter har en tydlig efterfråga och kan ses som ett viktigt verktyg i arbetet för att främja hälsosamma matvanor i Sverige samt stärka svenska producenters konkurrenskraft, både nationellt och internationellt, inom segmentet för hälsosamma livsmedel. Ökning beror troligtvis på flera genomförda kommunikationsinsatser. Från dagligvaruhandeln syns ett ökat intresse för att uppmärksamma Nyckelhålet i konsumentkommunikation, lyfta fram Nyckelhålmärkta produkter i butik och kommunikation samt öka försäljningen av Nyckelhålmärkta livsmedel.

Framåt behövs fortsatta satsningar på kommunikation, framför allt riktad till barnfamiljer samt utveckling av sökordsoptimering, internationellt arbete och för att underlätta för företagen. Nyckelhålet betraktas som en relevant märkning i EU:s arbete för harmonisering av framsidesmärkningar tack vare sitt oberoende och sin nordiska regelstruktur. Det planerade förslaget om en EU-gemensam framsidesmärkning kommer att bli viktigt för uppdragets fortsatta inriktning och det

krävs en flexibilitet i planeringen då arbetssätt och prioriteringar kan förändras beroende på vad som händer på den internationella arenan.

Insatser mot livsmedelsfusk

I ljuset av regeringsuppdraget och projekt Tillsammans mot livsmedelsbedrägeri har Livsmedelsverket gått in som nätverksmyndighet i satsningen mot organiserad brottslighet. En effekt av detta är att andra ingående myndigheter förstått att livsmedelsföretag, precis som andra företag, är en hög risksektor för ekonomisk och i vissa fall organiserad brottslighet att verka inom. Det finns potential att utnyttja livsmedelskontrollens verktygslåda för att stödja andra myndigheter. Livsmedelsverket har även genomfört en kontrollinsats tillsammans med flera andra myndigheter som visar på att förmågan finns att göra myndighetsgemensamma kontroller på ett effektivt sätt.

Det är för tidigt att dra slutsatser om utfallet och om kontrollmyndigheterna upptäcker och vidtar åtgärder mot livsmedelsfusk. Livsmedelsverket ser dock en positiv trend från kontrollmyndigheterna på de kommunikations- och utbildningsinsatser som har genomförts och fuskkontroll har tydliggjorts i den nationella kontrollplanen. Det finns en framtagen modell för datainsamling-, bearbetning och -analys för området livsmedelsbedrägeri i syfte att rikta in operativa insatser mot de högsta hoten och riskerna för livsmedelsbedrägeri i Sverige.

För att motverka livsmedelsfusk och på så sätt öka konsumenternas förtroende för livsmedelsproduktionen samt främja en rättvis konkurrens, behöver arbetet fortgå men även skalas upp. Kontrollmetodik och tekniken för att upptäcka livsmedelsfusk samt informationsutbyte och samverkan med andra kontrollmyndigheter, behöver utvecklas. Livsmedelsverket ser att andra centrala myndigheter med ansvar för kontroll i den jordbruksbaserade livsmedelskedjan (Jordbruksverket, Kemikalieinspektionen och Statens veterinärmedicinska anstalt) behöver få uppdrag att arbeta med bedrägeri. Om det sker fusk i tidigt skede av livsmedelskedjan så ger det en följeffekt och konsekvens längre fram i livsmedelskedjan. Att vidga uppdraget skulle också innebära en harmonisering mot EU-kommissionens arbete och hos flera andra medlemsländer eftersom det inom EU definieras "agri food fraud chain".

Utveckla arbetet med exportgodkännanden för svenska livsmedel och jordbruksvaror

Livsmedelsverkets arbete med att bevara öppnade marknader har ökat över tid och arbetet med nya marknader har därför fått stå tillbaka. Fler öppnade marknader innebär att underhållsarbetet ökar. Om de befintliga marknaderna inte underhålls riskerar de att stängas och då förlorar Sverige etablerade marknader och

exportmöjligheterna minskar. Processen för att nå ett godkännande till ett visst importland sträcker sig i de flesta fall över flera år. Vissa importländer har långa handläggningstider och komplicerade godkännandeprocesser med flera delmoment som kräver resurser från både Livsmedelsverket och Jordbruksverket.

Myndigheternas modell att prioritera mellan exportansökningar har uppdaterats under året vilket innebär en lättnad för företagen som inte behöver skicka in information om lika många parametrar som tidigare. Ansökningsprocessen behöver dock utvecklas ytterligare då Sverige idag saknar ett digitalt system för export av svenska livsmedel som är ihopkopplat mellan Livsmedelsverket, Jordbruksverket och alla kommuner. Dagens system att signera ett fysiskt papper med en enkel stämpel är en stor administrativ börda för kontrollpersonal och företag, och möjliggör fusk med svenska livsmedel. Ett digitalt system skulle också underlätta i myndigheternas arbete vid utbrott av olika djursjukdomar i Sverige och ge en möjlighet att sammanställa statistik vid besvarande av importländers frågeformulär eller annat förhandlingsarbete med importländer.

Livsmedelsverkets arbete med marknadstillträde till prioriterade marknader och underhåll av befintliga marknader fortsätter. Bland annat kommer nya krav från länder utanför EU att utvärderas och arbetet med att öppna upp marknader som stängts med anledning av Afrikansk Svinpest kommer fortsätta. Det nordiska samarbetet inom ramen för det Nordiska Ministerrådet behöver fortsätta i syfte att utbyta erfarenheter och lära sig av hur andra länder arbetar med marknadstillträde. Därigenom kommer myndigheten att ha möjlighet att vidareutveckla sina arbetssätt och få synergieffekter.

Uppdrag att genomföra åtgärder i vildsvinspaketet samt samordnade kommunikationsinsatser inom ramen för livsmedelsstrategin

En förenklad omsättning av vildsvinskött på marknaden är positiv ur flera aspekter. Det är en åtgärd som kan förmodas öka incitamentet att jaga vildsvin och därmed hålla vildsvinsstammen på en balanserad nivå. Enklare regler för jägare och detaljhandelsanläggningar att omsätta vildsvinskött kan bidra till utveckling av dessa verksamheter. Det kan öka intresset för konsumtion av vildsvin och vilt generellt och därigenom även öka incitamentet för att jaga vilt och vildsvin och leverera till vilthanteringsanläggningar.

Livsmedelsverkets föreskrifter (LIVSFS 2024:6) om jägares leveranser av små mängder vildsvin och kött av vildsvin trädde i kraft i november 2024. Föreskrifterna möjliggör en ökad och förenklad omsättning av vildsvinskött, vilket förväntas

tillgängliggöra det för fler konsumenter. Webbaserat informationsmaterial och broschyrerna *Bli svinsmart* och *Försäljning av små mängder* kommer ge ökad kunskap och kanske inspiration till jägare och detaljhandelsföretagare att leverera vildsvinskött i enlighet med de nya reglerna. För länsstyrelser och kommuner kommer det underlätta utförandet av riskbaserad och likvärdig kontroll.

För Livsmedelsverkets del är de nya föreskrifterna en stor del av arbetet men för att nå målet om fler vildsvin som når konsument krävs många andra insatser också. Resultaten visar på vilken kraft som samverkan och samordning har, när deltagande myndigheter och aktörer, både tillsammans och utifrån respektive roll, kommunicerar en helhet. Alla aktörer längs hela kedjan från skog till bord behövs och de måste samarbeta. Därför måste kommunikationen vara målgruppsanpassad och ske i relevanta kanaler. För att följa upp och utvärdera samt samordna kommunikationen behöver samverkan med bransch- och intresseorganisationer fortsätta.

Bidra till förenkling genom utveckling av verksamt.se

Digitalisering kan på allvar förenkla för företag. Projektet att utveckla verksamt.se innebär att företagen inom livsmedelskedjan kan hitta alla relevanta tillstånd på ett och samma ställe, söka tillstånden i ett enhetligt flöde och därefter få återkoppling med status i respektive ärende på ett samlat sätt. Sammantaget bedöms detta kunna leda till en stor förenkling för branschen och att det därmed startas fler företag. Detta i sin tur skulle bidra till att den totala livsmedelsproduktionen ökar. Att återanvända myndighetsdata mellan e-tjänster på olika myndigheter eller inom samma myndighet är idag högst begränsad inom offentlig verksamt och att det behövs åtgärder både inom juridiken och gemensam digital infrastruktur för att möjliggöra det datautbyte som behövs.

Inom uppdraget har flera insatser genomförts och ett av dem är projektet FörRätt där intresset är stort och 2024 var det över 240 kommuner som hade e-tjänster som bygger på FörRätts standard. De positiva resultaten har även lett till att både Naturvårdsverket och Folkhälsomyndigheten fått i uppdrag att göra liknande lösningar för sina respektive förfaranden. Även en AI-baserad chatt har testats där företagare i livsmedelskedjan får en lista med de tillstånd/anmälningar/godkännanden som företaget behöver. Den visar möjligheterna med AI men det krävs en mer heltäckande databas än den som användes i försöket. Skatteverket kommer att utveckla en tjänst som håller relationen till alla myndigheter/kommuner och skickar ärendestatusen vidare till verksamt.se och andra kundmöten som vill visa upp ärendestatusar, så kallad Mina sidor.

En av förutsättningarna för förenkling genom digitalisering är att alla aktörer i offentlig sektor är mer digitala för att på så sätt tillgängliggöra information för att effektivisera olika processer. För att kunna anpassa sin IT-infrastruktur till en

förvaltningsgemensam digital infrastruktur, behöver sektorsmyndigheter såsom Jordbruksverket, Livsmedelsverket och Länsstyrelserna riktade långsiktiga uppdrag och ökad finansiering.

Uppdrag inom Livsmedelsstrategins handlingsplaner 2 och 3

Kunskap & innovation

- ☐ Medel till Nationella forskningsprogrammet
- ☐ Innovationsfrämjande arbete med fokus på livsmedelskedjan
- ☐ Förmedla bidrag till Sweden Food Arena
- ☐ Utveckla kompetenscentrum för växtförädling, SLU Grogrund

Konsument och marknad

- ☒ Ett kraftfullt vildsvinspaket
- ☒ Ökat marknadstillträde och anläggningsgodkännande för export
- ☐ Ett livsmedelsexportprogram med fokus på små och medelstora företag
- ☐ Fortsatt satsning på livsmedelsexport-ansvariga stationerade på potentiella tillväxtmarknader
- ☐ Ett regionalt exportprogram för livsmedelsföretag
- ☒ Arbete för likvärdig kontroll
- ☒ Vidareutveckling och stärkande av nyckelhålmärkningen
- ☒ Insatser mot livsmedelsfusk
- ☒ Myndighetssamarbete för minskat matsvinn
- ☒ Utveckling av offentliga måltider
- ☒ Satsning på att få svenska anläggningar godkända för export till tredje land
- ☐ Samordningsfunktionen EKO
- ☐ Utveckling av nationellt centrum för mathantverk

Regler och villkor

- ☐ Analyser av den samlade regelgivningen för livsmedelskedjan
- ☒ Förenkling genom utveckling av verksamt.se
- ☐ Miljötillstånd (inom förenklingspaketet)
- ☐ Strategisk kompetensförsörjning
- ☐ Säkra tillgången till växtskyddsmedel för mindre användningsområden
- ☐ Stärka Växtskyddsrådet
- ☐ Kompetenscentrum för hållbar hantering av vatten i jordbruket
- ☐ Vidareutveckla svenskt vattenbruk
- ☐ Avelsarbete på regnbåge

Tvärgående uppdrag

- ☐ Samordning av den nationella och de regionala livsmedelsstrategierna
- ☐ Uppföljning och utvärdering av livsmedelsstrategin
- ☐ Saknas ditt uppdrag? specificera:

Egenskap	Beskrivning
Underlätta för företagen genom likvärdig kontroll	Livsmedelsverket ska, som en del i genomförandet av livsmedelsstrategin, vidta åtgärder för att öka likvärdigheten i livsmedelskontrollen i hela landet. Genom att förenkla och underlätta för företagen ska kontrollerna effektiviseras, företagens avgifter minska och företagens tid och resurser sparas. I arbetet ska ingå bland annat genomförande av projektet God kontrollsed, uppbyggnad och upprätthållande av en organisation som möjliggör minskad offentlig kontroll av tredjepartscertifierade företag, ytterligare satsningar för kontroll på distans, utveckling av samråd och samverkan med bland annat livsmedelskedjans näringslivsorganisationer samt fortsatt arbete för ett mer ändamålsenligt regelverk, bland annat genom att tillsammans med företrädare för livsmedelsföretag utröna för vilka vardagssvårigheter de ser behov av mer flexibla lösningar (Regleringsbrev 2021, Livsmedelsverket).
Tillgänglig budget:	För åren 2022–2023 beräknas 13 miljoner kronor årligen för åtgärderna och för åren 2024–2026 beräknas 11 miljoner kronor årligen (Regleringsbrev 2021, Livsmedelsverket).
Utnyttjade medel:	11 miljoner kronor år 2024
Uppdragets start- och slutår:	2020 - 2025

Egenskap	Beskrivning
Minskat matsvinn	Livsmedelsverket ska, tillsammans med Statens jordbruksverk och Naturvårdsverket, fortsätta arbeta i enlighet med den handlingsplan för minskat matsvinn, ”Fler gör mer – handlingsplan för minskat matsvinn 2030”, som man gemensamt beslutat om (N2018/03968/DL). Framför allt läggs fokus på de fyra nyckelfrågorna: • Mål och mätningar • Samarbete genom hela livsmedelskedjan – en förutsättning för framgång • Förändrat konsumentbeteende • Forskning och utveckling
Tillgänglig budget:	6 miljoner kronor årligen
Utnyttjade medel:	6 miljoner kronor år 2024
Uppdragets start- och slutår:	2020-2025

Egenskap	Beskrivning
Offentliga måltider	Livsmedelsverket ska, genom sitt Kompetenscentrum för måltider inom vård, skola och omsorg, verka för en fortsatt utveckling av offentliga måltider (N2017/02351/SUN). Arbetet ska syfta till att främja hållbar och hälsosam livsmedelskonsumtion i offentlig sektor.
Tillgänglig budget:	4 miljoner kronor.
Utnyttjade medel:	3 998 058 kronor år 2024
Uppdragets start- och slutår:	2020–2025

Egenskap	Beskrivning
Vidareutveckling av Nyckelhålet	Livsmedelsverket ska vidareutveckla konceptet Nyckelhålet bl.a. genom informationsspridning om märkningen för att underlätta för alla konsumenter att göra hälsosamma val vid köp av livsmedel (N2017/01028/SUN). Arbetet ska ske i nära samverkan med branschen. Livsmedelsverket ska låta en extern aktör utvärdera Nyckelhålet senast 2022. Uppdraget om att genomföra åtgärder under 2020-2025 inom ramen för livsmedelsstrategin (N2019/03245), åtgärden om att vidareutveckla Nyckelhålet, kompletteras genom att Livsmedelsverket även ska verka för att EU:s arbete för en gemensam obligatorisk framsidesmärkning bidrar till en mer hälsosam livsmedelskonsumtion i Sverige. I EU-arbetet ska myndigheten medverka med erfarenheterna av Nyckelhålet.
Tillgänglig budget:	2 miljoner kronor årligen
Utnyttjade medel:	2 miljoner kronor år 2024
Uppdragets start- och slutår:	2020-2025

Egenskap	Beskrivning
Insatser mot livsmedelsfusk	Förstärka och vidareutveckla insatserna för att motverka livsmedelsfusk bland annat i syfte att öka konsumenternas förtroende för redligheten i livsmedelsproduktionen.
Tillgänglig budget:	3 miljoner kronor årligen.
Utnyttjade medel:	2 971 895 kronor år 2024

Egenskap	Beskrivning
Insatser mot livsmedelsfusk	Förstärka och vidareutveckla insatserna för att motverka livsmedelsfusk bland annat i syfte att öka konsumenternas förtroende för redligheten i livsmedelsproduktionen.
Uppdragets start- och slutår:	2020 – 2025

Egenskap	Beskrivning
Utveckla arbetet med exportgodkännanden för svenska livsmedel och jordbruksvaror	Livsmedelsverket ska fortsatt utveckla arbetet med exportgodkännanden för svenska livsmedel och jordbruksvaror i syfte att underlätta för ökad export (N2017/07504/JM samt N2017/06252/JM). Arbetet ska ske i nära samverkan med branschens aktörer. Offentliga insatser inom området och det svenska myndighetsarbetet ska matcha dels livsmedelsindustrins förmåga att exportera, dels omvärldens behov och efterfrågan på livsmedel och jordbruksvaror samt tillvarata de möjligheter som kommer av det svenska EU-medlemskapet.
Tillgänglig budget:	6 miljoner kronor årligen
Utnyttjade medel:	5 887 942 kronor år 2024
Uppdragets start- och slutår:	2020 - 2025

Egenskap	Beskrivning
Finansiera verksamhet som syftar till att få svenska anläggningar godkända för export till tredje land	Livsmedelsverket ska utveckla arbetet med exportgodkännanden av livsmedel och jordbruksvaror genom att finansiera den verksamhet som syftar till att få svenska anläggningar godkända för export till tredje land (N2017/07504/JM samt N2017/06252/JM).
Tillgänglig budget:	1 miljon kronor årligen
Utnyttjade medel:	0 kronor år 2024
Uppdragets start- och slutår:	2020 - 2025

Egenskap	Beskrivning
Uppdrag att genomföra åtgärder i vildsvinspaketet inom ramen för livsmedelsstrategin	Regeringen uppdrar åt Livsmedelsverket att genomföra nedan beskrivna åtgärder under åren 2020–2022 inom ramen för livsmedelsstrategin i syfte att bidra till uppfyllelsen av strategins övergripande mål om en ökad livsmedelsproduktion som är hållbar och konkurrenskraftig. I uppdraget ingår att inleda nya insatser inom främst det strategiska området Konsument och marknad, vilket har som mål att konsumenter ska ha ett högt förtroende för livsmedlen och kunna göra medvetna och hållbara val. Dessa åtgärder är en del av det s.k. vildsvinspaketet i livsmedelsstrategins handlingsplan del 2 (N2019/03241/JL).
Tillgänglig budget:	1 miljon kronor år 2024
Utnyttjade medel:	1 miljon kronor år 2024
Uppdragets start- och slutår:	Ursprungligen 2020–2022. Förlängt till och med 2025. Slutredovisas senast den 28 februari 2026.

Egenskap	Beskrivning
Uppdrag att samordna kommunikationsinsatser	Livsmedelsverket, Jordbruksverket, Statens veterinärmedicinska anstalt och länsstyrelserna

i vildsvinspaketet inom ramen för livsmedelsstrategin	ska samordnat genomföra kommunikationsinsatser om vildsvinspaketet inom ramen för livsmedelsstrategin. Kommunikationen ska stödja uppdragen som pågår och främja målet att en ökad andel vildsvin når konsument. Myndigheterna ska identifiera områden där det finns behov av särskild kommunikation och på ett strategiskt och långsiktigt sätt genomföra kommunikationsinsatser - var för sig eller tillsammans. Livsmedelsverket samordnar uppdraget.
Tillgänglig budget:	2 miljoner kronor
Utnyttjade medel:	2 miljoner kronor år 2024
Uppdragets start- och slutår:	2022-2025

Egenskap	Beskrivning
Bidra till förenkling genom utveckling av verksamt.se	Livsmedelsverket ska utifrån sina ansvarsområden bidra med bl.a. juridisk kompetens och kompetens rörande strategisk it- och verksamhetsutveckling i det uppdrag som lämnats till Tillväxtverket om att förenkla genom utveckling av verksamt.se (N2019/03240/JL).
Tillgänglig budget:	Livsmedelsverket har inte fått någon egen budget för detta uppdrag, men genom Tillväxtverket har Livsmedelsverket tilldelats ca 2,3 miljoner kronor för 2024
Utnyttjade medel:	Även Livsmedelsverket har tillskjutit medel, så projektet hade ett utfall om 3,5 miljoner kronor för 2024
Uppdragets start- och slutår:	2020 - 2025

1 Underlätta för företagen genom likvärdig kontroll

1.1 Uppdragsbeskrivning och syfte

Enligt regleringsbrevet för 2021 ska Livsmedelsverket, som en del i genomförandet av livsmedelsstrategin, vidta åtgärder för att öka likvärdigheten i livsmedelskontrollen i hela landet. Genom att förenkla och underlätta för företagen ska kontrollerna effektiviseras, företagens avgifter minska och företagens tid och resurser sparas. I arbetet ska ingå bland annat genomförande av projektet God kontrollsed, uppbyggnad och upprätthållande av en organisation som möjliggör minskad offentlig kontroll av tredjepartscertifierade företag, ytterligare satsningar för kontroll på distans, utveckling av samråd och samverkan med bland annat livsmedelskedjans näringslivsorganisationer samt fortsatt arbete för ett mer ändamålsenligt regelverk, bland annat genom att tillsammans med företrädare för livsmedelsföretag utröna för vilka vardagssvårigheter de ser behov av mer flexibla lösningar.

1.2 Genomförda aktiviteter

Sammanfattning

Målgrupp	Genomförda aktiviteter
Kontrollmyndigheter	God kontrollsed Under 2024 har Livsmedelsverket fortsatt arbetet med God kontrollsed. Myndigheten har arbetat med flera initiativ för att förbättra livsmedelskontrollen. Flera av dessa initiativ följer nedan i tabellen.
Kontrollmyndigheter och företag	Ny riskklassningsmodell Uppdraget och lanserandet av en ny riskklassningsmodell är nu slutfört. Från och med 2024 används modellen av kontrollmyndigheterna och under 2024 har fokus legat på att stötta kontrollmyndigheterna i tillämpning av modellen. Syftet med modellen är att

Målgrupp	Genomförda aktiviteter
	stödja kontrollmyndigheternas planering av en riskbaserad kontroll och att bidra till en likvärdig kontroll i hela landet. Modellen medger ett system där företag som är certifierade enligt en tredjepartsstandard som är godkänd av Livsmedelsverket kan få en reducerad kontrollfrekvens.
Företag och andra aktörer	Samrådsgrupper för livsmedelskedjans branschorganisationer och andra aktörer Livsmedelsverket har under 2024 fortsatt att inhämta synpunkter genom samrådsgrupperna samt genomfört en uppföljning av grupperna. Syftet med grupperna är att få in synpunkter från aktörer i hela livsmedelssystemet: företagen, civilsamhället och myndigheterna. När Livsmedelsverket får kunskap om olika aktörers behov ökar möjligheterna att driva Sveriges frågor i EU mer effektivt.
Företag och kontrollmyndigheter	Bättre bemötande och service till företagen Livsmedelsverket arbetar på ett flertal sätt för att skapa goda förutsättningar för företag genom att förenkla regler och erbjuda stöd och vägledning. Under 2024 har bland annat verkets webbutbildningar gjorts kostnadsfria för användarna samt tillgängliga för både företag och kontrollmyndigheter.
Livsmedelsverkets kontrollverksamhet inom slakt och vilthantering	Kontroll på distans I stället för dagens system där den officiella veterinären/assistenten finns på plats på ett slakteri eller en vilthanteringsanläggning, undersöker Livsmedelsverket möjligheter att utföra köttkontroll före och efter slakt med hjälp av digitala verktyg (exempelvis mobiltelefon och dator). Syftet är att ändra EU:s regelverk och möjliggöra distanskontroll vid små slakterier och vilthanteringsanläggningar.
Företag och kontrollmyndigheter	Ett mer ändamålsenligt regelverk Föreskriftsarbeten som bidrar till att åstadkomma ett mer ändamålsenligt regelverk i syfte att förenkla och underlätta för företagen och bidra till ökad likvärdighet i kontrollen • Nya föreskrifter om handelsnormer för hönsägg. • Föreskrifter om djupfrysta livsmedel.

Målgrupp	Genomförda aktiviteter
	• Nya föreskrifter om jägares leveranser av små mängder vildsvin. • Nya föreskrifter om handelsbeteckningar för fiskeri- och vattenbruksprodukter. • Föreskrifter om krav på ursprungsinformation för kött på restaurang. • Nya föreskrifter om vinprodukter. • Nya föreskrifter om rennärlingsfrågor och ripa.

Beskrivning av genomförda aktiviteter

God kontrollsed

Under 2024 har Livsmedelsverket fortsatt arbetet med God kontrollsed. Visionen är en likvärdig livsmedelskontroll med hög kvalitet som också ger företagen större konkurrenskraft och som upplevs som meningsfull av företagarna. Arbetet ska på sikt leda till en verkningsfull, riskbaserad, rättssäker och mer likvärdig livsmedelskontroll. Härigenom kan vi nå en livsmedelskontroll som är förutsägbart och tydligt underlättar för företagen att göra rätt från början, så att de kan producera säker mat till konsumenterna.

Grunden för Livsmedelsverkets arbete med att leda och samordna livsmedelskontrollen är den fleråriga nationella kontrollplanen för livsmedelskedjan. Den innehåller övergripande mål för hela livsmedelskedjan och operativa mål för att leda och rikta livsmedelskontrollen i Sverige. Under 2024 har Livsmedelsverket, Statens jordbruksverk och Kemikalieinspektionen sjösat en ny gemensam arbetsprocess för att ta fram mål för den kontroll som utförs under 2026–2029. Samarbetet förväntas skapa samsyn och leda till ökad likvärdighet på central nivå mellan myndigheterna, vilket bidrar till att underlätta för företag och kontrollmyndigheter.

Under året har det vidare utretts vilka ytterligare åtgärder som myndigheten behöver genomföra för att nå en livsmedelskontroll som är mer likvärdig, riskbaserad, ger effekt och underlättar för företag att göra rätt. Några av de identifierade åtgärderna har genomförts under 2024 medan vi hoppas kunna genomföra andra under kommande år.

God kontrollsed består av bland annat följande initiativ.

Ny riskklassningsmodell

Livsmedelsverket har under flera år utvecklat en ny modell för riskklassning av livsmedelsföretag. Framtagandet av den nya riskklassningsmodellen har slutförts och föreskrifterna om kontrollfrekvens för riskbaserad offentlig kontroll trädde i kraft 2024. Modellen är nu i full drift och företag klassas i enlighet med den. Under 2024 har fokus legat på att stötta kontrollmyndigheter i tillämpning av modellen. Modellen resulterar i en kontrollfrekvens som fastställer hur många kontrollbesök verksamheten vid en

livsmedelsanläggning får under en femårsperiod. Kontrollbesöken finansieras via avgifter som tas ut efter att kontrollen har utförts.

De livsmedelsföretagare som har god efterlevnad av livsmedelslagstiftningen får en reducerad kontrollfrekvens och därmed också en lägre kostnad för kontroll. Livsmedelsföretagare som är certifierade enligt standarder upptagna på Livsmedelsverkets förteckning av tredjepartsstandarder kommer att få en reduktion av kontrollfrekvensen. Dessa båda möjligheter till reducerad kontrollfrekvens är oberoende av varandra och företagare kan alltså dra nytta av att få reduktion både för god efterlevnad och tredjepartscertifiering.

Parallellt med den nya riskklassningsmodellen införs en förändrad myndighetsrapportering. Den kommer, tillsammans med en ny uppföljningsmodell, att ge Livsmedelsverket bättre förmåga att följa upp och analysera att livsmedelskontrollen i Sverige är riskbaserad, verkningsfull och rättssäker. Uppföljningsmodellen bygger på ett antal indikatorer och börjar tillämpas stegvis med start 2025, när 2024 års kontroller följs upp.

Föranmälda kontroller

Det har framförts kritik mot att Livsmedelsverket och Jordbruksverket gör olika tolkningar av bestämmelserna i kontrollförordningen om att kontroller ska göras utan föranmälan. Detta försvårar för både kontrollmyndigheter och företagare. Därför har Livsmedelsverket under 2024 påbörjat ett arbete med att se över tolkningen av bestämmelserna om föranmälan.

Livsmedelsverket ger råd och stöd till myndigheter och företag främst via den öppna webbplatsen Kontrollwiki. Här finns i princip all den vägledning Livsmedelsverket ger samlad på ett ställe. En första struktur på ändrad vägledning har remitterats till branschorganisationer och kontrollmyndigheter i december 2024. Under 2025 kommer en ny vägledning om föranmälan av kontroll att publiceras på Kontrollwiki.

Samrådsgrupper

För att bättre kunna driva svenska intressen i lagstiftningsprocessen inom EU har Livsmedelsverket startat samrådsgrupper för bransch och andra aktörer, så kallade SamBA-grupper. Genom dessa kan Livsmedelsverket få kunskap som ökar möjligheterna att ta hänsyn till olika aktörers behov när Sverige ska driva frågor inom EU. Målet är effektiva regler som är tydliga och lätta för företag att följa, vilket i sin tur gynnar konsumenterna, ger säkra livsmedel och bidrar till hållbar konsumtion och produktion.

I nuläget finns det fem SamBA-grupper som arbetar med olika ämnen inom livsmedelsområdet. De ämnen grupperna berör är några av de områden som är särskilt efterfrågade av företagen, nämligen:

- Kosttillskott
- Livsmedelshygien
- Livsmedelsinformation/märkning

- Material i kontakt med livsmedel
- Tillsatser, aromer och enzymer

Livsmedelsverket har fått ett stort gensvar för initiativet och i grupperna ingår representanter för företag, konsumenter, universitet, myndigheter samt organisationer inom civilsamhället. De medverkande har visat ett stort engagemang i arbetet. Under 2024 har SamBA-möten hållits under våren och hösten och samtliga SamBA-grupper har haft minst ett möte under året. Även skriftlig kommunikation använts för att informera om och samla in synpunkter på aktuella EU-frågor.

Bättre bemötande och service till företagen

Som ett led i arbetet med att stärka Livsmedelsverkets bemötande och service till företagen har myndigheten haft ett erfarenhetsutbyte med kommuner, myndigheter och företag. För att driva på kulturförändringen har mål och uppföljning förtydligats, med fokus på service och bemötande i myndighetens styrande inriktningsdokument. För att engagera all personal har ett diskussionsunderlag med fakta, filmer och övningar på tema service och bemötande tagits fram och workshoppar har genomförts på alla enheter. Verkets Fråga oss-funktion har organiserats om från årsskiftet 2024-2025 för att öka tillgängligheten för företagare.

Livsmedelsverket har sedan 2014 en utbildningsportal där alla digitala utbildningar är samlade. För att höja företagens kunskap och stärka deras kompetens ändrade Livsmedelsverket så att alla utbildningar som har livsmedelskontrollen som huvudmålgrupp, blev tillgängliga även för företag och att samtliga blev kostnadsfria. Kostnaden ska inte vara ett hinder och detta möjliggör även att livsmedelsföretag kan gå utbildningar som i grunden riktar sig till livsmedelskontrollanter. Det kan ge en ökad förståelse för hur kontrollen av regelefterlevnad bedöms vilket ökar möjligheten för företagen att förebygga risken för avvikelser och i slutänden öka livsmedelssäkerheten. Man kan redan se ett ökat intresse till följd av ändringen då antalet företag som har registrerat sig på Utbildningsportalen nästan har fördubblats – från cirka 700 år 2023 till cirka 1300 år 2024. Dock är antalet kurser som företag genomför fortfarande ganska lågt vilket är något som kan förklaras med att Livsmedelsverket endast har ett fåtal kurser som riktar sig specifikt till företag.

Under året lade Livsmedelsverket ett förslag om att restauranggäster ska kunna få veta var köttet som serveras kommer ifrån. Bestämmelsen kommer att träda i kraft den 1 mars 2025. Det finns ett stort intresse bland svenska konsumenter för var maten kommer ifrån för att de ska kunna göra medvetna val vilket i sin tur kan bidra till positiva effekter för både folkhälsan och miljön. Samtidigt som det ska vara enkelt för restauranggästen att få information om köttets ursprung ska föreskrifterna vara enkla att följa för företagen. Reglerna blir ofrånkomligen en ökad börda för restauranger och övriga storhushåll men bestämmelserna kommer troligtvis att bidra till att öka konkurrenskraften för svensk livsmedelsproduktion i enlighet med livsmedelsstrategins mål.

Ett område som genererar många frågor från företagen är regler kring märkning. Därför har Livsmedelsverket under 2024 skapat en funktionsbrevlåda specifikt för dessa frågor i syfte att underlätta för företagen. Myndigheten har även startat ett innovationsarbete i nära samarbete med företagare med syfte på att hjälpa dem med märkningsfrågorna. Inom ramen för uppdraget ”Märk rätt” har Livsmedelsverket intervjuat företagare och kontrollmyndigheter och testat utvecklingsidéer med målgrupperna. Det har genererat insikter om att webinarier och filmer särskilt efterfrågas av företagen, något som kommer arbetas fram under 2025.

Digitalisering av kontrollen

Livsmedelsverket leder och genomför ett utvecklingsprojekt om köttkontroll på distans vid mindre slakterier och vilthanteringsanläggningar. Dessa ligger ofta på geografiskt avlägsna platser och har inte ständig bemanning. Projektets mål är att kunna genomföra köttbesiktning med hjälp av digitala verktyg utan att personal är på plats fysiskt i anläggningen vid varje besiktningstillfälle. En modell är framtagen för att garantera säkerheten och pålitligheten, så att syftet med kontrollen uppnås på ett lika bra sätt som med traditionell köttbesiktning.

Syftet är att skapa ytterligare underlag för ett arbete på EU-nivå om att utveckla reglerna om besiktning före slakt (ante mortem-inspektion) och efter slakt (postmortem-inspektion) av tama hov- och klövdjur, hägnat vilt samt frilevande vilt. Ny teknik är en förutsättning för att myndigheten ska kunna uppnå målen med hållbarhet, öka resiliens, underlätta bemanning och minska kontrollkostnader. För företagen skulle möjligheten att genomföra köttkontrollen på distans minska de logistiska hinder och negativa ekonomiska konsekvenser som kan finnas idag.

Under 2024 har ytterligare utvecklingssteg tagits när det gäller att avläsa lukt med hjälp av sensorer, en så kallad ”elektronisk näsa”. Studien genomförs i samarbete med Sveriges Lantbruksuniversitet och Linköpings universitet, med målet att ta fram ett underlag för vidare studier. En teknisk möjlighet att detektera lukt på distans skulle bidra till likriktning av kontrollen.

Parallellt med det praktiska arbetet har projektet presenterats vid flera olika fora inom och utanför landet. De huvudsakliga internationella aktiviteterna har genomförts dels via vår plats inom nätverket Risk based meat inspection and integrated meat safety assurance (RIBMINS), dels vid ett antal nordiska konferenser om kontroll. Under 2024 har projektet presenterats internationellt, bland annat kopplat till Belgiens ordförandeskap under första halvåret 2024.

Fyra olika delprojekt har drivits under 2024 som resulterat i fyra olika examensarbeten i samarbete med veterinärprogrammet, Sveriges Lantbruksuniversitet. Dessa handlar om utveckling av den ”elektroniska näsan” men också köttbesiktning på distans, före och efter slakt. Under 2025 kommer resultaten inom uppdraget att publiceras, och metodiken fortsätta att förankras nationellt. Uppdraget kommer sedan drivas vidare inom EU.

Den viktigaste frågan för företagen är att kontrollen ska vara likvärdig. Livsmedelsverkets nodnätverk är ett verktyg för att uppnå detta inom köttkontrollen. En mindre del av detta

arbete subventioneras genom pengar från livsmedelsstrategin. Nodnätverket består av expertnoder från den regionala kontrollen och teamnoder i varje team, kopplade till Livsmedelsverkets köttkontroll. Nodnätverket har ett nära samarbete med Livsmedelsverkets expertstöd till köttkontrollen för att uppnå så stor effekt som möjligt när det gäller ökad likriktning i hela landet.

Ett mer ändamålsenligt regelverk

Ett antal föreskriftsarbeten har både påbörjats och fortsatt under 2024 för att åstadkomma ett mer ändamålsenligt regelverk och därmed förenkla och underlätta för företagen samt öka likvärdigheten i kontrollen:

- **Nya föreskrifter om handelsnormer för hönsägg**

En ny EU-förordning medförde att hönsägg, som ska märkas enligt handelsnormerna, måste märkas på produktionsenheten. Det var en förändring mot rådande ordning enligt vilken märkningen kunde ske på produktionsenheten eller på den första förpackningscentralen som äggen levereras till. Medlemsstaterna medgavs dock möjlighet att meddela undantag från den nya regeln för att på så sätt kunna behålla rådande ordning. I Sverige sker en stor del av märkningen av hönsäggen på förpackningscentralerna, vilket också har bedömts vara välfungerande. Det var därför angeläget att undantaget även skulle kunna tillämpas i Sverige. Med stöd av ett nytt bemyndigande i livsmedelsförordningen (2006:813) beslutade Livsmedelsverket därför nya föreskrifter om handelsnormer för hönsägg, Livsmedelsverkets föreskrifter (LIVSFS 2024:4) om handelsnormer för hönsägg, som trädde i kraft i november 2024, som medger att märkningen av hönsäggen fortsatt kan ske på förpackningscentralerna. Samtliga regler om handelsnormer för ägg har även samlats i de nya föreskrifterna för att underlätta för berörda.

- **Föreskrifter om djupfrysta livsmedel**

För att underlätta för företagen har en mindre ändring beslutats vad gäller Livsmedelsverkets föreskrifter (LIVSFS 2006:12) om djupfrysta livsmedel. Ändringen avser märkningen av djupfrysta livsmedel till enskilda konsumenter eller storhushåll. Det krävs inte längre uppgift om både förvaringstemperatur och vilken typ av förvaringsutrustning som krävs för det djupfrysta livsmedlet. Ett föreskriftsförslag remitterades under våren och beslutades sedan i april 2024.

- **Nya föreskrifter om jägares leveranser av små mängder vildsvin**

Livsmedelsverket redovisade i mars 2021 ett regeringsuppdrag om jägares leveranser av små mängder vildsvin och kött av vildsvin. I samband med att regeringen beslutade nödvändiga ändringar i livsmedelsförordningen (2026:813) och offentlighets- och sekretessförordningen (2009:641) kunde Livsmedelsverket i juli 2024 anmäla förslag till nya föreskrifter till EU-kommissionen och övriga medlemsstater.

Syftet med de nya föreskrifterna är att underlätta och skapa fler vägar för vildsvinskött att nå fram till konsumenterna. De nya reglerna gör det möjligt för jägare att sälja vildsvin

direkt till lokala butiker och restauranger samt sälja vildsvin och vildsvinskött direkt till privatpersoner. Föreskrifterna ger således fler möjligheter för jägare att lämna vildsvin vidare i livsmedelskedjan, för konsumenter att få tag i vildsvinskött och för företag att utveckla sin verksamhet. Livsmedelsverkets föreskrifter (LIVSFS 2024:6) om jägares leveranser av små mängder vildsvin och kött av vildsvin trädde i kraft i november 2024.

- **Nya föreskrifter om handelsbeteckningar för fiskeri- och vattenbruksprodukter**

I märkningen och presentationen av fiskeri- och vattenbruksprodukterna ska artens handelsbeteckning framgå. Varje medlemsstat är därför skyldig att upprätta och offentliggöra en förteckning över de handelsbeteckningar som godtas på deras territorium. Tidigare föreskrifter har setts över i sin helhet med anledning av att ett flertal vetenskapliga namn hade ändrats och att det fanns flera av Livsmedelsverket fastställda tillfälliga handelsbeteckningar som i stället borde regleras i föreskrifter. Ett föreskriftsförslag remitterades under våren och notifierades sedan till EU-kommissionen och övriga medlemsstater i juni 2024. Livsmedelsverkets föreskrifter (LIVSFS 2024:8) om handelsbeteckningar för fiskeri- och vattenbruksprodukter beslutades i oktober och trädde i kraft den 1 december 2024.

- **Föreskrifter om krav på ursprungsinformation för kött på restaurang**

Regeringen gav i april 2024 Livsmedelsverket i uppdrag att ta fram nationella föreskrifter om ursprungsinformation för kött på restaurang och i storhushåll. Livsmedelsverket beslutade i november 2024 nya föreskrifter som innebär att gäster på restauranger och i annan storhushållsverksamhet kan få information om ursprungsland för nötkött och kött från gris, får, get och fjäderfä som används som en ingrediens i de måltider som serveras. Syftet är att konsumenterna ska kunna välja kött utifrån kunskap om dess ursprung och därmed kunna göra medvetna val. Bestämmelserna finns i Livsmedelsverkets föreskrifter (LIVSFS 2014:4) om livsmedelsinformation och är publicerade men träder i kraft först den 1 mars 2025, för att ge berörda aktörer tid och möjlighet att ta fram rutiner och säkerställa att de nya reglerna kan följas när de väl träder i kraft.

- **Nya föreskrifter om vinprodukter**

Livsmedelsverkets föreskrifter om vinframställning har setts över i sin helhet med anledning av ny EU-lagstiftning. Livsmedelsverket har bedömt att bland annat vissa bestämmelser om företagets anmälan av behandlingsmetoder bör kunna upphävas. Ett föreskriftsförslag har remitterats under 2024. Föreskrifterna planeras under 2025 kunna notifieras till EU-kommissionen och övriga medlemsstater samt beslutas.

- **Nya föreskrifter om rennärringsfrågor och ripa**

EU-förordningar medger att Sverige får bevilja särskilda undantag för tamren och ripa. Ett föreskriftsförslag kommer därför att remitteras under 2025. Det handlar bland annat om regler som möjliggör för renägare att leverera små mängder renkött direkt till konsument eller till lokala detaljhandelsanläggningar som levererar direkt till konsument.

Digitaliserad verksamhetsanpassad vägledning

Livsmedelsverket har tillsammans med Tillväxtverket under 2024 påbörjat ett arbete med att utveckla en metod för att med hjälp av AI-verktyg tillgängliggöra information om regler och risker på livsmedelsområdet. Arbetet går under projektnamnet VarmRätt och syftet är att undersöka hur vi på sikt kan ge företagare resurseffektiv och anpassad information om gällande regler, vilka risker som finns och hur de praktiskt kan göra för att följa reglerna och minimera riskerna i sin verksamhet.

Indikatorer och ny myndighetsrapportering

Under 2024 har Livsmedelsverket fortsatt arbetet med att införa en uppföljningsmodell med indikatorer. Utifrån de uppgifter som kontrollmyndigheterna årligen rapporterar till Livsmedelsverket kommer beräkningar att utgöra underlag för indikatorer som visar i vilken utsträckning kontrollen är riskbaserad, verkningsfull och rättssäker. Indikatorerna kommer att kunna användas till att jämföra livsmedelskontrollen mellan olika myndigheter och till att följa utvecklingen över tid. De första indikatorerna kommer att börja användas för siffror som avser 2024 års kontroll. Resultaten publiceras under 2025.

1.3. Uppnådda resultat

Sammanfattning

Resultat	(Eventuell) förändring hos målgrupp
Livsmedelsverkets riskklassningsmodell , används från och med 2024 av kontrollmyndigheter. Modellen ska se till att livsmedelskontrollen utförs med lämplig riskbaserad frekvens.	Ökad kunskap och bättre förutsättningar att genomföra en likvärdig kontroll.
Samrådsgrupperna har gett aktörerna ökade möjligheter att få information om vad som sker inom olika ämnesområden samt att bidra med synpunkter i Livsmedelsverkets regelutvecklingsarbete i EU.	Ökad kunskap och påverkansmöjligheter hos företagen.
Livsmedelsverket har arbetat fokuserat under 2024 för att förstärka arbetet med bättre bemötande och service till företagen . Mål och uppföljning har förtydligats med fokus på service och bemötande i myndighetens styrande inriktningsdokument. Lärande erfarenhetsutbyte mellan olika aktörer har utförts samt genomförande av workshops med framtaget utbildningsmaterial. En förtroendemätning har utförts 2024 som visar positiva resultat utifrån detta arbete.	Underlätta för företagen att göra rätt, effektivisera kommunikationen mellan myndighet och företag vilket leder till ökad förståelse och kunskap åt båda håll.
De preliminära resultaten tyder på att kontroll på distans är minst lika pålitlig som kontroll på plats, förutsatt att vissa praktiska förutsättningar är uppfyllda. De genomförda beteendestudierna visar att kontrollpersonalen är neutrala eller positiva till denna utveckling, under förutsättning att implementeringen av den nya metodiken följs av god utbildning och bra utrustning.	Underlättar arbetet för personal inom köttkontrollen.

Under 2024 har ett antal föreskrifter beslutats i syfte att åstadkomma ett mer ändamålsenligt regelverk och därmed i olika avseenden förenkla och underlätta för företagen samt öka likvärdigheten i kontrollen.	Underlätta för företagen.
Livsmedelsverket har tagit fram indikatorer för uppföljning av livsmedelskontrollen , de första kommer att tas i bruk avseende 2024 års kontroll.	Indikatorerna kommer att synliggöra i vilken grad kontrollmyndigheterna utför riskbaserad kontroll och tillämpar den kontrollprocess som Livsmedelsverket rekommenderar. Detta kommer sannolikt att bidra till att göra kontrollen i Sverige bättre och mer likvärdig.

Beskrivning av uppnådda resultat

Ny riskklassningsmodell

En ny riskklassningsmodell har driftsatts under 2024 och används nu av kontrollmyndigheterna i Sverige. Modellen ger förbättrade förutsättningar för Livsmedelsverket att styra kontrollen dit den har störst effekt. Det innebär en förskjutning av kontrollresurser från det sista ledet i livsmedelskedjan till tidigare led, för att kunna upptäcka och förebygga såväl hälsorisker som informationsbrister tidigare i kedjan.

Modellen förväntas bidra till en mer likvärdig riskklassning i hela landet. Den kommer att underlätta för kontrollmyndigheterna att uppfylla kravet på en riskbaserad offentlig kontroll som är verkningsfull och som utförs med en regelbunden frekvens. Kontrollen ska fokusera på de områden där den har störst effekt. Den nya modellen ger kontrollmyndigheten en bättre helhetsbild av verksamheterna och kontrollbehovet. Modellen ger förutsättningar att upptäcka bedrägligt eller vilseledande förfarande och den kommer också att bidra till att riskbaserad kontroll utförs på verksamheter som tillverkar och distribuerar material och produkter avsedda att komma i kontakt med livsmedel.

Då modellen precis är tagen i bruk finns det ingen tydlig bild av hur modellen har tagits emot av kontrollmyndigheter och livsmedelsföretag. Därför har Livsmedelsverket beslutat att modellen ska utvärderas efter att den varit i drift i två år. 2026 kommer därför en extern aktör att utvärdera modellen.

Samrådsgrupper underlättar dialogen för nya regler

Genom deltagande i Livsmedelsverkets samrådsgrupper för bransch och andra aktörer har aktörerna fått ökade möjligheter att få information om vad som sker inom ett förhandlingsområde samt att bidra med synpunkter. Livsmedelsverkets regelutvecklingsarbete i EU har förstärkts genom ökade möjligheter att inhämta synpunkter på olika frågeställningar i EU:s regelutvecklingsprocess.

En enkätundersökning genomfördes 2024 med syfte att utvärdera grupperna och få synpunkter från deltagarna. Svaren visade att SamBA är ett uppskattat forum. Nyttan upplevs stor, även vad gäller framtida arbete. Vidare uppskattar man att innehållet har fokus på regelutveckling inom EU, inklusive aktuella frågor inom specifika ämnesområden. Mer regelbundna träffar har föreslagits.

I enkäten framkom önskemål om fler grupper med nya ämnesområden. I nuläget finns inte resurser till det, men under 2025 och framåt ska gruppernas relevans utvärderas. Till exempel kan det framöver bli aktuellt att synkronisera SamBA med EU-strategins prioriterade sakområden. Det vill säga, de SamBA-grupper som finns ska matcha sakområden med högaktuella frågor och där det finns behov av att diskutera dessa med bransch och andra aktörer.

Bättre bemötande och service till företagen

Livsmedelsverket arbetar för att skapa goda förutsättningar för företag genom att förenkla regler och erbjuda stöd och vägledning. De senaste åren kan man se en positiv förändring i livsmedelsföretagens inställning till myndigheten.

Livsmedelsverkets förtroendemätning visar att företagens kännedom om Livsmedelsverket har ökat till 78 procent jämfört med 68 procent vid den senaste mätningen år 2021, samt att de fortsatt har ett högt förtroende för myndigheten. Hög kännedom är viktigt då det finns ett positivt samband mellan kännedom och förtroende. Av undersökningen framgår också att nästan tre av fyra företag anser att livsmedelskontrollen gör nytta för dem som livsmedelsföretagare. Att företagen ser ett mervärde med livsmedelskontroll underlättar för samtliga kontrollverksamheter i deras arbete att bedriva kontroll.

Det har skett en viss positiv utveckling för merparten av frågorna som berör förståelsen för företagen och deras utmaningar, även om den inte är statistiskt säkerställd. Det finns en tydlig utvecklingspotential i arbetet med att underlätta för företagen. Analys av resultaten pågår nu och prioriteras högt av myndigheten i det fortsatta arbetet med att underlätta för företagen.

Livsmedelsverket har under 2024 gjort alla utbildningar i Utbildningsportalen kostnadsfria. De är nu även tillgängliga för företag. Förhoppningen är att detta ska göra det lättare för företagen att förstå regelverket och göra rätt från början. Man kan redan se ett ökat intresse till följd av ändringen, då antalet företag som har registrerat sig på Utbildningsportalen nästan har fördubblats – från cirka 700 år 2023 till cirka 1300 år 2024. Dock är antalet kurser som

företag genomför fortfarande ganska lågt, vilket kan förklaras med att Livsmedelsverket endast har ett fåtal kurser som riktar sig specifikt till företag.

Digitalisering av kontrollen

De preliminära resultaten tyder på att kontroll på distans kan genomföras minst lika pålitligt som kontroll på plats, förutsatt att vissa praktiska förutsättningar är uppfyllda.

Beteendestudier visar en neutral eller positiv inställning till denna nya kontrollmetodik bland inspektörer.

Ett mer ändamålsenligt regelverk

Under 2024 har ett antal föreskrifter beslutats i syfte att åstadkomma ett mer ändamålsenligt regelverk och därmed i olika avseenden förenkla och underlätta för företagen samt öka likvärdigheten i kontrollen.

Indikatorer

Livsmedelsverket har tagit fram indikatorer för uppföljning av livsmedelskontrollen. De första kommer att tas i bruk för siffror som avser 2024 års kontroll.

Indikatorerna kommer att synliggöra i vilken grad kontrollmyndigheterna utför riskbaserad kontroll och tillämpar den kontrollprocess som Livsmedelsverket rekommenderar. Detta kommer sannolikt att bidra till att göra kontrollen i Sverige bättre och mer likvärdig.

2.4 (Tidiga) effekter

Livsmedelsverket strävar efter en mer riskbaserad kontroll, vilket innebär att de företag som anses ha lägre risk för brister kan få färre besök. Samtal med representanter för kontrollmyndigheter indikerar att de har planerat färre kontroller under 2024 och 2025 än tidigare år. Vi avvaktar dock resultat från 2024 års rapportering för att kunna bekräfta den bilden. En av de tydligaste effekterna vi förväntar oss att är att företagens avgifter ska minska. Färre kontrollbesök kan frigöra tid och resurser för företagen som kan fokusera mer på sin kärnverksamhet. Företag som har en certifiering av en tredje part kan också få färre kontroller från myndigheterna. Genom att minska antalet kontroller signalerar myndigheterna att de litar på företagen och deras förmåga att följa lagstiftningen. Detta kan i sin tur leda till ett ökat förtroende mellan företagen och myndigheterna.

Det är viktigt att påpeka att minskningen av kontrollbesök inte ska ske på bekostnad av säkerheten och efterlevnaden av lagstiftningen. Livsmedelsverkets mål är att effektivisera kontrollerna samtidigt som livsmedelskontrollen är riskbaserad, verkningsfull och rättssäker.

Samrådsgrupperna har förbättrat kontakterna mellan Livsmedelsverket och branschorganisationerna. Nätverket har också hjälpt oss att få bättre underlag i

förhandlingsarbetet. Vi har till exempel haft möjlighet att få in synpunkter från fler aktörer än tidigare, vilket gör att företagens behov är bättre representerade när ny EU-lagstiftning tas fram.

Bland livsmedelsföretagare har kännedomen om Livsmedelsverket ökat med tio procentenheter sedan 2021. Högre kännedom är kopplat till högre förtroende, vilket indikerar en förbättring i relationen mellan myndigheten och företagen. Företagen ser också ett mervärde i livsmedelskontrollen. Nästan tre av fyra företag anser att livsmedelskontrollen är till nytta, vilket även underlättar kontrollmyndigheternas uppdrag.

Fler företag nyttjar Livsmedelsverkets utbildningsportal. Antalet företag som registrerat sig på portalen har nästan fördubblats efter att utbildningarna gjordes kostnadsfria under 2024. Detta tyder på ett ökat intresse för att förstå och följa regelverket.

1.4 Uppdragets koppling till Livsmedelsstrategins strategiska mål

Uppdraget syftar till att utveckla pågående insatser inom främst det strategiska området Regler och villkor som bland annat har som mål att regler och villkor ska vara utformade så att de bidrar till en konkurrenskraftig och hållbar livsmedelskedja, inklusive att den offentliga kontrollen bör vara likvärdig i hela landet och präglas av hög kompetens. Uppdraget bidrar även till att nå målen inom Konsument och marknad, som bland annat har som mål att marknaden för livsmedel ska kännetecknas av en väl fungerande konkurrens. Likvärdigheten i utförande och resultat av livsmedelskontrollen är en viktig rättviseaspekt, vilken är viktig för en konkurrenskraftig livsmedelsbransch.

En koppling kan också göras till de strategiska målen inom Kunskap och innovation. En utveckling genom att digitalisera Sveriges köttkontroll på ett innovativt sätt bidrar till en ökad produktivitet samt hållbar livsmedelsproduktion.

De beskrivna initiativen syftar till att förbättra förutsättningarna för en mer verkningsfull och likvärdig riskbaserad offentlig livsmedelskontroll i Sverige, samt att erhålla ett effektivt och ändamålsenligt regelverk som stödjer målet för livsmedelsstrategin.

Strategiskt område	Beskrivning av mål enligt handlingsplanen
Regler och villkor	Målet för det strategiska området Regler och villkor ska vara att utformningen av regler och villkor ska stödja målet om en konkurrenskraftig och hållbar livsmedelskedja där produktionen ökar. Detta genom ändamålsenliga skatter och avgifter, regelförenklingar, administrativa lättnader och andra åtgärder för att stärka konkurrenskraften och lönsamheten.
Konsument och marknad	Målet för det strategiska området Konsument och marknad ska vara att konsumenterna ska ha ett högt förtroende för

	livsmedlen och kunna göra medvetna och hållbara val, exempelvis av närproducerat och ekologiskt. Marknaden för livsmedel ska kännetecknas av en väl fungerande konkurrens. Den svenska livsmedelsexporten ska ges förutsättningar att öka för att möta efterfrågan på relevanta marknader.
Kunskap och innovation	Målet för det strategiska området Kunskap och innovation ska vara att stödja kunskaps- och innovationssystemet för att bidra till ökad produktivitet och innovation i livsmedelskedjan samt hållbar produktion och konsumtion av livsmedel.

1.5 Slutsatser

Livsmedelsverket har haft en flerårig plan för de kommande förändringarna i livsmedelskontrollen. De olika initiativen inom ramen för God kontrollsed har haft sin grund i flera olika regeringsuppdrag som vi har fått under 2017-2019. Livsmedelsverkets egen utvärdering av effekten av dessa initiativ har visat att det fortsatt finns stora olikheter mellan myndigheter vad gäller kontrollfrekvens, bedömning av avvikelser och benägenhet att fatta beslut om åtgärder vid bristande efterlevnad. Man kan dock urskilja en rörelse i rätt riktning vad gäller kontrollmyndigheternas förmåga att nå kraven i lagstiftningen. Livsmedelsverket behöver fortsätta vara uthålliga för att utvecklingsarbetet ska fortsätta få genomslag även på likvärdigheten. Flera viktiga och styrande utvecklingsinsatser är nu införda, som efterhandsdebitering och den nya riskklassningsmodellen, vilka tillsammans bedöms påverka kontrollmyndigheternas beteende. Det är dock för tidigt att utvärdera dessa insatser fullt ut. Vi fortsätter att, i dialog med berörda intressenter, driva de påbörjade projekten enligt plan.

1.6 Fortsatt arbete

Att skapa förutsättningar för en mer likvärdig kontroll samt att underlätta för livsmedelsföretag att göra rätt kräver ett långsiktigt och kontinuerligt arbete. Livsmedelsverket vill därför hålla i och utveckla arbetet med god kontrollsed, exempelvis fortsätta att utveckla kontrollprocessen och bidra till kontrollpersonalens kompetensutveckling.

I Sverige har vi stora utmaningar med att likrikta livsmedelskontrollen. Lagstiftningen på livsmedelsområdet är omfattande och komplex och cirka 300 behöriga myndigheter ska dagligen tillämpa denna lagstiftning. På livsmedelsområdet finns det dessutom en rad kontrollområden som är svåra för myndigheterna att kontrollera, eftersom det rör sig om omfattande lagstiftning som ofta ändras och som kontrolleras sällan. Exempel på sådana områden är material i kontakt med livsmedel, tillsatser och kosttillskott. För att arbeta effektivare och mer likvärdigt ser Livsmedelsverket behov av fler insatser för att stödja och uppmuntra till ökad samverkan och samarbete mellan olika kontrollmyndigheter.

Vi vill också bidra till att skapa en kultur som stärker inspektörskollegiet, gynnar företagen och i förlängningen även konsumenterna. En fördjupad dialog med branschorganisationerna hjälper Livsmedelsverket att komma framåt i arbetet med att underlätta för företagen och bidra till ett mer strategiskt och proaktivt arbete.

Särskild satsning på småföretag

I Livsmedelsverkets kontakter med företag framkommer ett starkt behov av förenklingar av olika slag. Livsmedelsföretag har många myndighetskontakter och upplever ofta att dessa är krångliga. De tycker att det är svårt att veta vilken myndighet de ska kontakta och att informationen från myndigheterna är svår att hitta och förstå. De måste dessutom lämna samma uppgifter flera gånger

Som livsmedelsföretagare behöver man förhålla sig till ett omfattande regelverk som kan vara svårt att hitta och ta till sig. Utvärderingar och förtroendemätningar har visat att Livsmedelsverket har svårt att nå särskilt mindre företag med information och råd. Små livsmedelsföretagare har svårt att avsätta tid till att söka information på webben och känna till allt som krävs för att driva ett livsmedelsföretag. För att skapa goda förutsättningar för företagande i hela landet behöver större fokus läggas på att nå dessa företag.

Livsmedelsverket vill därför initiera ett aktivt samarbete med kontrollmyndigheter och branschorganisationer för att dessa ska agera vidareförmedlare av information särskilt riktad till småföretagare.

Möjliga aktiviteter är:

- En ”Lätt att göra rätt-portal/webbsida” som vi länkar till från verksamt.se. Den som driver en verksamhet och som har ett riskklassningsbeslut kan länkas direkt till en informationssida. Här kan det finnas filmat material som beskriver kontrollbesöket, de vanligaste avvikelserna och vad som kan göras för att undvika dem.
- Utbildningar riktade till mindre företag på olika språk.
- Möjligheten att nå och underlätta för de små företagen bygger på tillit i det personliga mötet, framför allt vid kontrollbesöken. Att satsa på motiverande samtal (MI) skulle leda till ett bättre bemötande från livsmedelsinspektörer i kontrollsituationen och stödja en utveckling från att leta fel till att skapa dialog och lärande.
- Ta fram ett lättillgängligt material riktat till företagare i vilket de allra vanligaste avvikelserna listas. Med materialet följer information om hur dessa avvikelser lättast kan undvikas. Målet ska vara att företagen på ett enkelt sätt ska kunna undvika dessa avvikelser genom att göra rätt från början.
- Tillsammans med kontrollmyndigheterna, ta fram en informationsfilm (eller annat lämpligt informationsmaterial) om hur ett kontrollbesök utförs. Materialet ska finnas lättillgängligt för företagare som redan har startat eller som planerar att starta en verksamhet som medför livsmedelskontroll.

Digitala verktyg

Rätt information vid rätt tillfälle är ett viktigt önskemål från företagen. Det är ofta svårt att veta vilken myndighet man ska kontakta. Arbetet med projektet VarmRätt, som inletts under 2024, kommer att fortsätta i syfte att på sikt underlätta för företag att hitta information om regler och risker. Livsmedelsverkets bedömning är att detta kan uppnås genom att berörda myndigheter samverkar i högre utsträckning med gemensamma digitala tjänster. Här kan särskilt nämnas ett myndighetsgemensamt chatbaserat AI-stöd för rådgivning som skulle kunna stödja företagarna utifrån deras individuella behov. Med en sådan tjänst kan företagen få en bättre och mer likartad service som är tillgänglig dygnet runt och som inte är begränsad till en myndighet. Tjänsten kan få bred spridning genom att den blir lätt att nå från många digitala platser, till exempel via samlingsplatser som verksamt.se och branschorganisationer eller från myndigheternas och kommunernas webbplatser. Vidare finns det bättre möjligheter att snabbt bygga på informationen utifrån nya behov, exempelvis vid lagändringar och att kunna ge stöd på flera språk.

Satsning på ett bättre anpassat internationellt regelverk

Livsmedelsverket ser en möjlighet att förstärka arbetet inom strategiskt utvalda områden inom ramen för livsmedelsstrategin för att få förbättrade EU-regler utifrån svenska förutsättningar och behov. En sådan förstärkning skulle möjliggöra ett mer fokuserat arbete inom prioriterade

områden, med mer djuplodande samverkan med bransch och andra aktörer. Vidare skulle mer kraft kunna läggas på att arbeta mycket mer proaktivt i frågorna, bland annat genom att nätverka, påverka och samarbeta nationellt och internationellt, och därigenom skapa ökade möjligheter för att fånga upp och sedan få gehör för svenska synpunkter.

One stop myndighetsshop

Livsmedelssektorn står inför ett högt förändringstryck och för att hantera tempot och komplexiteten behöver myndigheterna arbeta och samverka på nya sätt.

Inom ramen för Tillväxtverkets samordningsuppdrag för Livsmedelsstrategin har myndigheter och näringslivet testat ett nytt arbetssätt med syftet att skapa förutsättningar för regelförenkling och ökad innovation. Arbetssättet innebär ett nära samarbete mellan myndigheter och företag och bidrar till kortare handläggningstider, ett förbättrat bemötande, förbättrad förståelse för företagens behov, samt till ett proaktivt regelutvecklingsarbete.

Planerade åtgärder under 2025

Samrådsgrupper underlättar dialogen för nya regler

Arbetet med befintliga samrådsgrupper fortsätter under 2025.

Utveckla kontrollprocessen

Under 2025 planeras en översyn och utveckling av vägledningpaketet ”Kontrollprocessen”, som beskriver kontrollbesöket från förberedelse till avvikelshantering. Vägledningen är riktad till kontrollmyndigheter, men skapar en transparens och likvärdighet som kommer både företag och kontrollmyndigheter till godo. Den uppdaterade kontrollprocessen ska lanseras under hösten genom seminarier och workshopar där kontrollmyndigheterna aktivt arbetar med materialet för att själva kunna implementera processen.

Digitalisering av kontrollen

Under 2025 kommer Livsmedelsverkets utvecklingsprojekt om köttkontroll på distans fortsätta förankras nationellt och drivas vidare inom EU.

Uppföljningsmodell med indikatorer

Livsmedelsverket kommer under 2025 att publicera de första värdena på indikatorer för god livsmedelskontroll. Därefter kommer införandet av indikatorer och index att fortsätta successivt under några år till dess att de är helt införda.

Samarbete med Havs- och vattenmyndigheten (HaV)

Livsmedelsverket samarbetar med Havs- och vattenmyndigheten (HaV) i deras uppdrag om ett förenklat system för spårbarhet enligt lagstiftningen om fiskerikontroll. Det innebär att företagen från och med februari 2025 inte längre ska rapportera alla spårbarhetshändelser till HaV, utan endast registrera ursprungspartier hos HaV. Därefter ansvarar respektive företag

för att upprätthålla ett spårbarhetssystem. På sikt ska livsmedelskontrollen utföra spårbarhetskontroller enligt lagstiftningen om fiskerikontroll i samband med livsmedelskontroll. Detta initiativ förväntas underlätta företagens administrativa börda samt förenkla för kontrollmyndigheter.

2 Minskat matsvinn

2.1 Uppdragsbeskrivning och syfte

Livsmedelsverket ska, tillsammans med Statens jordbruksverk och Naturvårdsverket, fortsätta arbeta i enlighet med den handlingsplan för minskat matsvinn, ”Fler gör mer – handlingsplan för minskat matsvinn 2030”, som man gemensamt beslutat om (N2018/03968/DL). Inom ramen för den årliga redovisningen ska myndigheterna återskildra vilka insatser som genomförts och redogöra för planerade åtgärder för kommande år. Livsmedelsverket får för åtgärdens genomförande använda sex miljoner kronor under 2024.

Framför allt läggs fokus på de fyra nyckelfrågorna:

- Mål och mätningar
- Samarbete genom hela livsmedelskedjan – en förutsättning för framgång
- Förändrat konsumentbeteende
- Forskning och utveckling

Samt att utifrån utvärderingen 2023 av hittillsvarande insatser i handlingsplanen, uppdatera handlingsplanen.

2.2 Genomförda aktiviteter

Sammanfattning

En tredjedel av all mat som produceras i världen äts inte upp. Det är ett enormt slöseri med resurser. Därför har FN målet att halvera det globala matsvinnet till år 2030. Sedan våren 2020 har vi också ett nationellt etappmål i Sverige, med 2025 som målsår. Regeringen har beslutat om att Sverige ska bidra till att FN:s globala hållbarhetsmål uppfylls och har gett Livsmedelsverket i uppdrag att tillsammans med Jordbruksverket och Naturvårdsverket arbeta för att minska det svenska matsvinnet. Arbetet utgår från handlingsplanen Fler gör mer – handlingsplan för minskat matsvinn 2030. Denna handlingsplan har uppdaterats under året.

Varken den totala mängden livsmedelsavfall eller livsmedelsavfall per person har minskat sedan 2020 utan ligger mer eller mindre på samma nivå. En minskning syns dock fortsatt i

handeln. Från att tidigare ha visat en svag minskande trend ser hushållen ut att stå för stabila mängder livsmedelsavfall (alt. matsvinn) sedan 2020.

Livsmedelsverket har aktivt spridit information senaste åren med syfte att höja kunskapen.

Naturvårdsverket har låtit beräkna klimatpåverkan och viss annan miljöpåverkan från livsmedelsavfall i livsmedelskedjan. Ökad kunskap om matsvinnets miljöpåverkan längs med värdekedjan kan komma underlätta prioriteringar av åtgärder. Naturvårdsverket utvecklar kontinuerligt livsmedelsavfallsstatistiken för rapportering till EU samt för uppföljning av det nationella etappmålet. Rapporteringen till EU planeras att används som underlag vid uppföljning av kommissionen föreslagna EU gemensamma mål.

En slutrapport togs fram som jämför livsmedelsförlusterna inom åtta produktgrupper vilka utgör ungefär hälften av Sveriges primärproduktion av livsmedel. Rapporten listar tio åtgärdsområden och jämför förlusterna utifrån klimatpåverkan, ekonomiskt bortfall och livsmedelsförlusternas vikt i relation till livsmedelsavfallet. Rapporten finns både på svenska och engelska och insikter om nationella mätningar har kommunicerats internationellt, bland annat i kommissionens matsvinnsplattform. För att skapa värde på gård har ett mätverktyg tagits fram och testats tillsammans med potatis och morotsodlare. Informations- och diskussionsmöten har hållits med branschaktörer, rådgivare och forskare i syfte att minska förluster av kött genom slakt på gård.

Målgrupp	Genomförda aktiviteter
Konsumenter	Under året har kommunikationen mot konsument fortsatt
Livsmedelsföretag	Dialog har fortsatt om regelförenklingar och tillämpningar som kan minska matsvinnet.
Kommuner	En fjärde uppföljande kartläggning av matsvinnet inom förskola, skola och äldreomsorg har genomförts.
Myndigheter	Utveckling, framtagande och publicering av nationell livsmedelsavfallsstatistik och information om matsvinnssdata.
Myndigheter	Samverkan mellan matsvinnsmyndigheterna vid rådsförhandlingar gällande EU kommissionens förslag på EU mål för minskat livsmedelsavfall.
Aktörer, myndigheter	Ett mätverktyg har tagits fram och testats tillsammans med odlare och rådgivare för att odlare ska kunna minska livsmedelsförlusterna i sin egen produktion. Uppdatering av handlingsplanen ”Fler gör mer för minskat matsvinn”
Aktörer, myndigheter, akademi	Informations och diskussionsmöten kring regelverk och möjligheter för att främja slakt på gård och nödslakt.

Målgrupp	Genomförda aktiviteter
Aktörer, myndigheter, akademi	Beräkning av livsmedelsavfallets miljöpåverkan.
Samarbete för minskat matsvinn - SAMS	Medverkan i SAMS styrgrupp samt urval av arbetsgrupper.

Beskrivning av genomförda aktiviteter

Vad kostar matsvinnet i hemmet

Vad matsvinnet kostar i hemmet har räknats ut under 2024. Underlaget har varit de senaste nationella matsvinnsmängderna från 2022, samt matpriser från 2022.

Uppföljande konsumentundersökning om kunskap och attityder 2024

En tredje uppföljande kvantitativ konsumentundersökning via webbpanel har genomförts sen hösten 2024 för att följa konsumenternas kunskap om matsvinn. Detta har tidigare gjorts 2020 och 2022.

Kartläggning av matsvinn i kommunala förskolor och skolor

För fjärde gången har Livsmedelsverkets kartlagt matsvinn från luncher i kommunala förskolor, grundskolor och gymnasier. Det gäller data från 2024. Rapport kommer att publiceras under våren 2025.

Matsvinnsdagen 2024

För femte året ägde den internationella matsvinnsdagen rum den 29 september. Det blir mer och mer tydligt att dagen har börjat bli mer etablerad och fler och fler aktörer ”pratar” matsvinn denna dag. Från Livsmedelsverket släppte vi resultat från en konsumentundersökning om hur konsumenterna använder sina sinnen för att avgöra om maten går att äta när bäst före-dag har passerat.

Livsmedelsverket tog också fram innehåll som användes på sociala medier, konceptet gick under namnet “Ät med näsan”, för att påminna konsumenter om att de kan titta, lukta och smaka även efter bäst före-datumet har passerat. Utöver detta uppdaterade Livsmedelsverket också alla tidigare material för att sedan tillgängliggöra dessa för andra, såsom kommuner och avfallsbolag.

Fortsatt dialog med livsmedelsföretagen om regelförenklingar

Dialogen har fortsatt med livsmedelsbranschen/aktörerna för att identifiera eventuella regler som driver matsvinn, med mål att kunna utveckla dem, om möjligt, så att de inte driver matsvinn.

Frivilliga överenskommelsen – SAMS – samarbete för minskat matsvinn

Livsmedelsverket har inom regeringsuppdraget under 2024 fortsatt att delfinansiera det branschsamarbete som inleddes i mars 2020, "Samarbete för minskat matsvinn". Branschens samarbete är en viktig förutsättning för att kunna minska matsvinnet. Samarbetet leds av Svenska Miljöinstitutet (IVL). Livsmedelsverket och Jordbruksverket medverkar i styrgruppen och uppdragets samtliga myndigheter tar del i olika arbetsgrupper. SAMS har till exempel genomfört en dialog om hur livsmedelsförlusterna av morötter och potatis kan minska. Myndigheterna för en dialog kring data och Naturvårdsverket använder en del av den data som samlas in av medlemmarna vid framtagandet av statistiken.

EU-plattformen för minskat matsvinn

Vi fortsätter delta i den nya plattformen för minskat matsvinn som startade 2022 och pågår till 2026. Livsmedelsverket, Naturvårdsverket och Jordbruksverket är med i tre subgrupper. Totalt har myndigheterna deltagit i fem möten inom plattformen. Sverige har bidragit med att föreläsa och dela med oss av våra erfarenheter, bland annat om våra erfarenheter av nationella mätningar av livsmedelsförluster.

Statistik: Livsmedelsavfall i Sverige 2023

Naturvårdsverket har tagit fram och publicerat livsmedelsavfallsstatistik för 2023 avseende hushåll, offentlig måltid, restauranger, hotell, livsmedelsbutiker och grossister. Andelen matsvinn från hushåll har undersökts med medel från regeringsuppdraget. Avseende restauranger genomfördes förnyade plockanalyser som underlag för statistiken.

Ingen ny undersökning har gjorts av livsmedelsavfall i primärproduktion eller livsmedelsindustrin, utan uppskattning för 2022 bedöms gälla även för 2023. Statistiken publicerades på Naturvårdsverket hemsida 11 december 2024 och rapporteras till EU i juni 2025. Uppgifterna används även för uppföljning av etappmålet för minskat matsvinn 31 mars 2025.

Forskning för minskat matsvinn

Tre forskningsprojekt finansieras av Naturvårdsverkets miljöforskningsanslag för att öka kunskapen om åtgärder mot matsvinn i dagligvaruhandeln och hushållen. Projekten pågår fram till 2026.

De tre projekten är:

- **Separationsglädje** - när förpackningar och livsmedel ska åt olika håll. Syftet med projektet är utreda nettoekonomiska vinster, minskad klimatpåverkan samt vilka affärsmodeller som kan tillämpas i dagligvaruhandeln för att minska matsvinn orsakat av hopbuntade produkter eller skadade förpackningar.

- **Minska hushållens matsvinn** – Projektet ska utveckla och testa hur väl olika former av återkoppling av individuella matsvinnsmätningar påverkar beteendet bland konsumenter så att de kastar mindre mat.
- **Living lab** – minskning av matsvinn i hushåll med hjälp av smarta kärl. Syftet med projektet är att använda smarta kärl som ett verktyg för att analysera hushållsavfallens sammansättning. Genom att väga och fota allt som slängs vill forskarna öka kunskapen om sammansättningen av hushållens matavfallet.

Miljöpåverkan av livsmedelsavfall i Sverige

På uppdrag av Naturvårdsverket har RISE beräknat livsmedelsavfallens miljöpåverkan längs med värdekedjan. Resultaten från beräkningarna visar att av den totala miljöpåverkan från matsvinn så är kött den produktkategori som bidrar mest till klimatpåverkan, övergödning och landanvändning, medan frukt och grönt är den produktkategori som bidrar mest till vattenknapphet.

Matsvinnsnätverket

Det nationella Matsvinnsnätverket är fortsatt aktivt på LinkedIn. Nätverket leds av myndigheterna och är öppet för alla aktörer som arbetar med matsvinn. Kännedomen om detta nätverk fortsätter öka. I skrivande stund består nätverket av cirka 570 medlemmar.

Samverkan kring förslaget på EU-mål för livsmedelsavfall inom ramen för revidering av avfallsdirektivet

I juli 2023 lämnade EU kommissionen förslag på två EU rättsligt bindande mål för minskat livsmedelsavfall. Naturvårdsverket har samordnat underlag för synpunkter och rådsförhandling av förslaget under 2024. Dialog och samverkan med Livsmedelsverket och Jordbruksverket har följt processen.

Slutrapport om livsmedelsförluster

En slutrapport publicerades och översattes även till engelska för att kunna spridas internationellt. Den har presenterats i kommissionens matsvinnsplattform samt spridits till intressenter såsom EU-projektet FOLOU (www.folou.eu) som undersöker mätningar av livsmedelsförluster på EU-nivå. Slutrapporten jämför och diskuterar livsmedelsförlusterna i vikt i relation till livsmedelsavfallet samt dess klimatpåverkan och ekonomiska bortfall. Tio åtgärdsområden föreslås. Rapporten uppskattar att ungefär 450 000 ton livsmedelsråvaror inte blev mat per år från de åtta produkter som studerats (nötkött, griskött, mjölk, vildfångad fisk och skaldjur, kvarnvet, matpotatis, morötter och jordgubbar). Dessa produktgrupper står för ungefär hälften av Sveriges primärproduktion av livsmedel. Det kan jämföras med att det totala livsmedelsavfallet från hela kedjan är omkring en miljon ton per år.

Mätverktyg för odlare

För att ge odlare bättre förutsättningar att sälja mer av produktionen till livsmedelsändamål har ett mätverktyg tagits fram och testats tillsammans med tolv potatis- och morotsodlare och två rådgivare. Medverkande odlare har kunnat påverka och ser nytta av verktyget, framförallt i packeriet för att utvärdera kvaliteten och avsättningsmöjligheter samt kalibrera personalens bedömningar vid manuell sortering. Verktyget ska nu färdigställas och erbjudas brett till potatis- respektive morotsodlare. Ett starkt önskemål från odlarna var att diskutera kvalitetsnormerna med handeln vilket man anser har stor påverkan. Vid ett lunchseminarium diskuterades möjligheterna att minska livsmedelsförluster, i en panel med en potatisodlare, en representant för en dagligvaruhandelskedja samt en för Livsmedelsföretagen. Inbjudan har också gått ut till ett möte under 2025 mellan inköpare och kvalitetsansvariga inom handeln och morotsodlare om kvalitetsnormer.

Fler djur till slakt genom slakt på gård och anpassade transporter

Förluster av kött innebär både klimatpåverkan och ekonomiskt bortfall för producenter. Under våren hade Jordbruksverket och Livsmedelsverket flera möten för ökad förståelse kring regelverk och praktiska aspekter för att kunna främja slakt på gård och nödslakt. Denna fråga har även uppmärksammats vid möten med branschen om regelförenkling. Ett webinarium respektive diskussionsmöte anordnades sedan under hösten med ett tjugotal branschföreträdare, rådgivare, veterinärer och forskare för att reda ut frågor kring regelverk, kostnader och praktiska hinder och förutsättningar till att fler djur ska kunna avlivas på gård och tas till slakterier för vidare uppslaktning.

Jordbruksverket har också utlyst projektmedel inom åtgärden stöd för samarbete (CAP), sammanlagt 18 miljoner, för aktörer som vill samverka för minskade livsmedelsförluster av potatis, rotfrukter, lök och huvudkål. Fem projektansökningar har prioriterats för vidare handläggning och beviljas troligen under 2025.

2.3 Uppnådda resultat

Sammanfattning

Resultat	(Eventuell) förändring hos målgrupp
Kunskap om konsumenternas kännedom och kunskap om matsvinn	Ökad kunskap för myndigheten som kan användas för att rikta kommunikationsinsatser rätt.
Kunskap om mängden matsvinn inom offentliga måltider	Att målgruppen förskola, skola och äldreomsorg mäter sitt matsvinn ger dem incitament att jobba med åtgärder för att minska matsvinnet
Slutrapport om livsmedelsförluster	Ökad kunskap om livsmedelsförluster både i Sverige och internationellt om mätningar av livsmedelsförluster, dess klimatpåverkan, påverkan på producenternas ekonomi och för livsmedelsförsörjningen.
Framtagning och testning av mätverktyg för minskade livsmedelsförluster	Odlare har fått (men också bidragit till) ökad kunskap och kan bidra sprida mätverktyget till övriga i odlarkåren.
Ökad kunskap om regler och förutsättningar för slakt på gård	Fler känner till vad som gäller för slakt på gård såsom veterinärkontroller, kostnader och praktiska förutsättningar.
Aktuell livsmedelsavfallsstatistik	Ökad kunskap om livsmedelsavfallsmängder och matsvinn längs livsmedelskedjan.
Ökad kunskap om miljöpåverkan av livsmedelsavfall i Sverige	Resultaten från beräkningarna visar att av den totala miljöpåverkan från matsvinn är kött den produktkategori som bidrar mest till klimatpåverkan, övergödning och landanvändning medan frukt och grönt är den produktkategori som bidrar mest till vattenknapphet.
Samverkan vid förslag på EU mål för minskat livsmedelsavfall	Kunskapsutbyte och samverkan mellan myndigheter.
Samarbete för minskat matsvinn - SAMS	Förväntade effekter är ökad dialog med aktörerna om utveckling av det svenska matsvinnsarbetet och tydliga mål samt uppföljning av dessa hos SAMS deltagare. Därtill ökad kunskap och dialog, utveckling av nya produkter från sidoflöden samt minskat matsvinn i primärproduktion. Effekterna kan också vara att skapa drivkrafter för butikerna, sprida kostnadseffektiva lösningar till dagligvaruhandeln samt ökad tydlighet i hur lagstiftning kan tolkas, undersöka andra styrmedel för minskat matsvinn.

Beskrivning av uppnådda resultat

Vad kostar matsvinnet i hemmet?

Eftersom kostnaden är ett viktigt incitament för att minska matsvinnet har vi här räknat ut hur mycket matsvinnet kostar i kronor i hemmet. Kostnaden gäller för mängder 2022 och med matpriser för 2022. Det årliga matsvinnet per person (33 kilo) kostar 1330 kronor. Den del av matsvinnet som slängs i sopkorgen kostar 833 kronor och den mat som hålls ut i vasken kostar 497 kronor. För en familj på fyra personer blir det 5320 kronor under ett år. Eftersom kilopriset skiljer sig åt både mellan och inom olika livsmedelsgrupper påverkas kostnaden av vilken mat som slängs. Kostnaden för matsvinnet utgör 3,1 procent av de totala inköpen av livsmedel.

Uppföljande konsumentundersökning 2024

Den uppföljande konsumentundersökningen visade att:

- Färre har nåtts av information om att och hur man kan minska sitt matsvinn jämfört med 2022. 55 % 2024 jämfört med 65 % 2022.
- Kunskapen om vad datummärkningen betyder behöver öka. Kännedomen om vad bäst före-dag betyder är hög, men den verkar blandas ihop med sista förbrukningsdag.
- Fortfarande behöver fler känna till att 4 grader i kylskåpet gör att maten håller längre. Till exempel kan tillagad mat hålla upp till en vecka i 4 grader.

Kartläggning av matsvinn i kommunala förskolor och skolor 2024

241 av landets 290 kommuner har rapporterat in data från 2024 års matsvinnsmätningar. Rapporten är inte publicerad, data för mängden matsvinn blir officiellt i samband med publicering av rapport. Svarsfrekvensen är hög och det är troligtvis en effekt av Livsmedelsverkets långtgående arbete med målgruppen och vårt höga förtroende. Det är fortsatt skolan som rapporterar in mest data följt av förskolan.

Matsvinnsdagen 2024

Matsvinnsdagen blir mer och mer etablerad och fler och fler aktörer ”pratar” matsvinn denna dag. Livsmedelsverkets rapport och ”kampanj” fick stor medial spridning. Dessa togs väl emot och användes av många aktörer och organisationer under matsvinnsdagen.

Fortsatt dialog med livsmedelsföretagen om regelförenklingar

Vid årsskiftet upphävdes de nationella reglerna för omförpackning och ommärkning av livsmedel. Livsmedelsverket bedömer att den EU-lagstiftning som finns på området är tillräcklig och att de mer långtgående nationella reglerna inte är motiverade. Det är reglerna om omförpackning och ommärkning, 15–16 §§ i Livsmedelsverkets föreskrifter (LIVSFS 2005:20) om livsmedelshygien, som upphävdes den 31 december 2023.

EU-plattformen för minskat matsvinn

Sverige har fortsatt att bidra genom att föreläsa och dela med oss av våra erfarenheter. Plattformen är viktig för erfarenhetsutbyte, bland annat har slutrapporten om livsmedelsförluster presenterats i undergruppen för mätningar.

Samverkan kring förslaget på EU-mål för livsmedelsavfall inom ramen för revidering av avfallsdirektivet

Naturvårdsverket har, i dialog med övriga myndigheter, under 2024 bistått Regeringskansliet i förhandlingarna kopplade till revideringen av avfallsdirektivet avseende livsmedelsavfall. Myndigheten har gett expertstöd och förberett underlag till instruktioner i samband med tio rådsmöten samt lämnat underlag för skriftliga kommentarer i syfte att få genomslag för svenska positioner.

Miljöpåverkan av livsmedelsavfall i Sverige

Resultaten från beräkningarna visar att av den totala miljöpåverkan från matsvinn är kött den produktkategori som bidrar mest till klimatpåverkan, övergödning och landanvändning medan frukt och grönt är den produktkategori som bidrar mest till vattenknapphet. Beräkningarna visar även på förbättringsbehov inom datainsamlingen.

Forskning

Tre forskningsprojekt är finansierade av Naturvårdsverkets forskningsbidrag och förväntas bidra med fördjupad kunskap om var effektiva åtgärder ska sättas in samt analysera hur utvärdering av fallstudier om åtgärder för att förebygga matsvinn kan utvecklas och effektiviseras.

Resultat statistik: Livsmedelsavfall i Sverige 2023

Naturvårdsverket har publicerat 2023 års statistik över uppkomna mängder livsmedelsavfall avseende referensår för livsmedelsbutiker, parti- och e-handel, restauranger och offentlig måltid och hushållen. Även andelen matsvinn har uppskattats för hushåll. Statistiken tas fram av SMED på uppdrag av Naturvårdsverket och publicerades på Naturvårdsverkets hemsida 11 december 2024.

2.4 (Tidiga) effekter

Kostnad för matsvinnet i hemmet

Genom att ha aktuell information om den ekonomiska kostnaden, som är ett viktigt incitament för konsumenter att minska sitt matsvinn, kan det användas i kommunikation för att leda till minskat matsvinn.

Uppföljande konsumentundersökning 2024

Under 2024 har uppföljning av 2022 års konsumentundersökning gjorts. Effekter av konsumentundersökningen är att det ger Livsmedelsverket underlag och kunskap om vilken kunskap som behöver öka hos konsumenterna. Livsmedelsverket fortsätter att arbeta för att öka denna kunskap med en förväntad effekt om att matsvinnet i hushållen då kan minska.

Matsvinnsdagen 2024

Den förväntade effekten av att fortsätta kommunicera om matsvinn är matsvinnet minskar i hushållen.

Kartläggning av matsvinn i kommunala förskolor och skolor

Förväntad effekt av att matsvinnet regelbundet kartläggs inom offentliga måltider är att frågan lyfts och att fler mäter och rapporterar. Att mäta är en förutsättning för att verksamheterna sedan ska veta var och hur de ska agera för att minska sitt matsvinn.

Frivilliga överenskommelsen – SAMS – samarbete för minskat matsvinn

Branschens samarbete är en viktig förutsättning för att kunna halvera matsvinnet. Samarbetet leds av IVL (Svenska Miljöinstitutet). Myndigheterna för en aktiv dialog kring data och Naturvårdsverket använder en del av den data som samlas in av medlemmarna vid produktion av statistiken. Under året har SAMS haft ett dialogmöte med aktörer från hela kedjan kring olika frågeställningar bland annat om hur mer av produktionen av potatis och morötter kan bli mat.

EU-plattformen för minskat matsvinn

Förväntad effekt av att vara en del av EU-plattformen är utbyte och ökad genomslagskraft för den svenska hållningen.

Ökad kunskap om livsmedelsförluster och livsmedelsavfall

Kunskapen har ökat om livsmedelsförluster och hur stor betydelse de har i vikt, klimatpåverkan och ekonomiskt värde. Genom ökad kunskap om såväl mängder som vilka produktgrupper som uppkommer i olika led så kan även kunskapen om vilken miljöpåverkan ökas. Sådan kunskap sätter fokus på var åtgärder kan få stor betydelse. Utveckling och testning av metod för beräkning av livsmedelsavfallets miljöpåverkan har givit kunskap om på vilket sätt rapportering av livsmedelsavfall kan förbättras för att ge mer detaljerad kunskap om dess miljöpåverkan i olika delar av värdekedjan.

Samverkan kring förslaget på EU mål för livsmedelsavfall inom ramen för revidering av avfallsdirektivet

Under hösten har trepartssamtal/trilog initierats, men förväntas fortgå under 2025. Förväntad effekt av den nya lagstiftningen är att genom ett bindande EU-gemensamt mål minska mängderna livsmedelsavfall i den takt som krävs för att göra betydande framsteg mot det globala hållbarhetsmålet om att till 2030 halvera matsvinnet (hållbarhetsmål 12.3).

2.5 Uppdragets koppling till Livsmedelsstrategins strategiska mål

De aktiviteter som genomförs ska bidra till att matsvinnet minskar samt att mer från de tidiga leden blir mat, vilket leder till både hållbar produktion och konsumtion (strategiskt område: konsument och marknad)

Alla aktiviteter och åtgärder som nämns ovan för att minska matsvinnet och livsmedelsförlusterna bidrar till att mer mat kan tas till vara, alltså att livsmedelsproduktionen ökar och att livsmedelskedjan blir mer konkurrenskraftig.

Strategiskt område	Beskrivning av mål enligt handlingsplanen
Regler och villkor	Målet för det strategiska området Regler och villkor ska vara att utformningen av regler och villkor ska stödja målet om en konkurrenskraftig och hållbar livsmedelskedja där produktionen ökar. Detta genom ändamålsenliga skatter och avgifter, regelförenklningar, administrativa lättnader och andra åtgärder för att stärka konkurrenskraften och lönsamheten.
Konsument och marknad	Målet för det strategiska området Konsument och marknad ska vara att konsumenterna ska ha ett högt förtroende för livsmedlen och kunna göra medvetna och hållbara val, exempelvis av närproducerat och ekologiskt. Marknaden för livsmedel ska kännetecknas av en väl fungerande konkurrens. Den svenska livsmedelsexporten ska ges förutsättningar att öka för att möta efterfrågan på relevanta marknader.
Kunskap och innovation	Målet för det strategiska området Kunskap och innovation ska vara att stödja kunskaps- och innovationssystemet för att bidra till ökad produktivitet och innovation i livsmedelskedjan samt hållbar produktion och konsumtion av livsmedel.

2.6 Slutsatser

Matsvinn fortsätter vara ett aktuellt ämne i media och samhällsdebatten. Överallt där mat hanteras uppstår matsvinn. För att kunna nå målet i Agenda 2030 behöver takten i arbetet att öka. Insatser behöver ske i alla delar av kedjan.

En stor del av matsvinnet uppstår i hemmen. Det är fortsatt viktigt att fortsätta arbeta för att minska matsvinnet i hushållen. Det behöver också finnas förutsättningar för konsumenterna att exempelvis köpa rätt mängd mat. Kommunikation och kampanjverksamhet kan höja kunskapen och påverka konsumenters beteende till viss del, men för att kunna nå målet i Agenda 2030, krävs kompletterande insatser i flera delar av livsmedelskedjan. Genom att fler kommunicerar i olika kanaler blir det mer sannolikt att budskapet går fram och det underlättar för konsumenten att minska matsvinnet. Både myndigheter, branschaktörer, kommuner, organisationer och verksamheter har möjlighet att på olika sätt underlätta för konsumenten att minska sitt matsvinn

Kunskapen har ökat om matsvinn i livsmedelsproduktionen. Livsmedelsförlusterna i produktionen påverkar både på miljön- och klimatet och har betydelse för producenternas lönsamhet. Genom att minska livsmedelsförlusterna kan miljö- och klimatpåverkan från sektorn minska. Det gör också att livsmedelsproduktionen kan öka utan att miljö- och klimatpåverkan ökar i motsvarande grad. Det är viktigt att arbete fortsätter med de tio åtgärdsområden som slutrapporten föreslår och att arbetet leder till nytta i form av minskade livsmedelsförluster hos producenterna.

2.7 Fortsatt arbete

Arbetet fortsätter genom att arbeta med åtgärder i handlingsplanen för minskat matsvinn:

- Fortsatt kommunikation till konsument med syfte att få till beteendeförändring och därmed minskat matsvinn.
- Fortsatt dialog med avfallsbolag och kommuner för diskussioner om hur de kan arbeta för minskat matsvinn hos medborgarna.
- Fortsatt dialog med livsmedelsföretag för regelförenkling för minskat matsvinn
- Hantering av riskvärdering av mögel i frukt och grönt, för nya råd, så att mer kan tas tillvara.
- Färdigställa och sprida verktyget för att mäta livsmedelsförluster av morötter och potatis på gård och packeri.
- Sammanställa uppgifter om kostnader samt förutsättningar för slakterier som vill genomföra slakt på gård. Fortsatt dialog med näringen i frågan.

- Arbete för ökad samsyn mellan myndigheter, transportörer, djurägare om vilka djur som är i skick för transport till slakteriet.
- Effektivvärdering av matsvinnsåtgärder
- Fortsatt arbete med livsmedelsavfallsstatistik

Arbetet med att undersöka och förbättra livsmedelsavfallsdata fortsätter 2025. Då upprepas bland annat enkätundersökningen av industrins livsmedelsavfall och biprodukter. Utifrån erfarenheter från undersökningen 2023, har enkäterna och metod förbättrats. Ambitionen är att mer detaljerade och användbara data ska kunna publiceras, inklusive biprodukter från flertalet branscher. Däremot kommer ingen förnyad undersökning av mat och dryck i avloppet att genomföras som planerat, utan uppskattade mängder 2021 blir fortsatt gällande som uppskattning av mängderna. I juli 2023 lämnade EU kommissionen förslag på bindande mål för minskat livsmedelsavfall som är under förhandling. Beroende på hur förslaget slutligen genomförs kan det påverka rapportering, uppföljning och åtgärdsarbetet.

Jordbruksverket kommer börja titta på hur livsmedelsförluster återigen kan mätas som uppföljning av etappmålet som har sikte på 2025. För att mäta utkomsten av 2025 kan dock arbete krävas under 2026 eftersom statistik för helåret 2025 inte publiceras förrän då.

3 Offentliga måltider

3.1 Uppdragsbeskrivning och syfte

Livsmedelsverket ska, genom sitt Kompetenscentrum för måltider inom vård, skola och omsorg, verka för en fortsatt utveckling av offentliga måltider (N2017/02351/SUN). Arbetet ska syfta till att främja hållbar och hälsosam livsmedelskonsumtion i offentlig sektor (regeringsbeslut).

3.2 Genomförda aktiviteter

Sammanfattning

Målgrupp	Genomförda aktiviteter
Chefer och politiker med helt eller delat ansvar för måltider i vård, skola och omsorg, övriga intressenter kring offentliga måltider	Utåtriktat arbete Kompetenscentrum har medverkat vid ett flertal nationella konferenser och arenor för förtroendevalda och chefer. Livsmedelsverket har även medverkat i media i frågor som rör offentliga måltider – utöver våra egna informationskanaler som webbsidor och Måltidsbloggen. Fokus har bland annat varit beredskapsfrågor.
Måltids- och kostchefer, beredskapssamordnare, länsstyrelser, myndigheter och organisationer inom livsmedelsförsörjning	Stärkt beredskap för offentliga måltider Livsmedelsverket har under året fortsatt stärka beredskapen för de offentliga måltiderna. Olika typer av kunskapsstöd, verktyg och material har tagits fram och spridits, samarbeten och kunskapsutbyten mellan kommuner har främjats genom fysiska och digitala nätverksträffar.
Beslutsfattare med ansvar för skolmåltider, måltidschefer och -personal, rektorer och skolpersonal, livsmedelsproducenter, inköpare/upphandlare	Stöd för utvecklingen av hållbara måltider i skola och förskola Genomförande av dialogmöten med kost- och måltidschefer och rektorer för att identifiera utmaningar och behov av stöd. Tre vetenskapliga underlag av forskning om skolmåltidernas effekt på skolprestation, pedagogiska och sociala aspekter av skolmåltiderna har sammanställts och publicerats.

	I den Vinnovafinansierade missionen "Ett nytt recept för skolmåltider" som Livsmedelsverket koordinerar har det genomförts aktiviteter som bidragit till kunskapshöjning och uppskalning, exempelvis genom seminarier, digitalt studiebesök och delning av goda exempel via bland annat Erfarenhetsbanken. Arbetet har utvärderats och resultaten har publicerats i en rapport.
Måltidschefer och -personal, chefer och politiker i service-, äldre- och utbildningsnämnder, miljö- och hållbarhetsstrateger	Kartläggning av kommuners måltidsverksamhet och matsvinn För att följa upp utvecklingen av kommunernas måltidsverksamhet har Livsmedelsverket för tredje gången genomfört en nationell kartläggning av den kommunala måltidsverksamheten i landet.
Chefer och politiker med ansvar för vård och omsorg av äldre, måltidschefer, måltidsutvecklare, dietister, biståndshandläggare, äldrekoordinatorer och vårdpersonal.	Systemförändring för att förebygga undernäring bland äldre Livsmedelsverket har fortsatt medverkat i satsningen Nollvision för undernäring bland äldre. Särskilt fokus under året har legat på att planera och genomföra en avslutningskonferens för målgrupperna.
Chefer, dietister, måltidsutvecklare och vårdpersonal inom LSS	Stöd för chefer och personal i LSS-verksamheter Livsmedelsverket har fortsatt ansvar för administration av nya medlemmar till nätverket mat och måltider i LSS-verksamheter. Under året har Livsmedelsverket anordnat två nätverksträffar.

Beskrivning av genomförda aktiviteter

Utåtriktat arbete

Kompetenscentrum har medverkat vid både internationella och nationella konferenser och arenor för förtroendevalda och chefer. Under mars deltog Kompetenscentrum som talare och utställare vid Kostdagarna, som samlar runt 500 måltidschefer och -utvecklare från kommuner och regioner, livsmedelsföretag och ideella organisationer. Under april föreläste en representant från Kompetenscentrum, tillsammans med en representant från Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM) om skolmåltider vid en konferens med ett knappt hundratal deltagare från skolor, elevhälsa, hälso- och sjukvård samt måltidsverksamhet från kommunerna i Skaraborg. I juni talade en representant från Kompetenscentrum vid en politisk hearing i Köpenhamn om införande av skolmåltider i Danmark, och bidrog med erfarenhet från det svenska skolmåltidssystemet.

I oktober firades World Food day, vid en konferens arrangerad av bl.a. Livsmedelsverket och FAO. Där delade en representant från Kompetenscentrum erfarenheter från det svenska skolmåltidssystemet samt ny forskning och kunskap som identifierats under arbetet med att uppdatera Nationella riktlinjer för måltider i skolan. Dessutom har vi, tillsammans med Socialstyrelsen anordnat ett digitalt erfarenhetsutbyte kring mat och måltider inom äldreomsorgen för hundratalet deltagare. Vi har även medverkat i radio, dagstidningar och branschtidningar i frågor som rör offentliga måltider, utöver kommunikation via våra egna kanaler som webbplatsen och Måltidsbloggen.

Stärkt beredskap för offentliga måltider

Kompetenscentrum har under 2024 fortsatt arbetet med att stärka beredskapen för de offentliga måltiderna. Ytterligare kompletterande material till beredskapshandboken, som publicerades 2022, har tagits fram:

- en steg-för-steg-guide
- en kortare film för att skapa en gemensam förståelse för vikten av beredskap för offentliga måltider
- ett presentationsmaterial som stöd för att nå och engagera beslutsfattare i arbetet med att stärka beredskapen.

Vi har haft en fortsatt nära dialog, främjat samarbetet och stärkt kunskapsutbytet med länsstyrelser och kommuner, genom fem länsstyrelseträffar och två dialogmöten med ett femtiotal kommuner.

I samarbete med Jordbruksverket via MATtanken har fem nätverksträffar genomförts inom det beredskapsnätverk som startades 2023. I nätverket ingår knappt 450 medlemmar, med representanter från 171 kommuner, 16 regioner och 13 länsstyrelser samt ett tiotal myndigheter, forsknings- eller branschorganisationer och liknande. Under året har Erfarenhetsbanken, en digital plattform som hanteras av MATtanken, utökats med fem erfarenheter om beredskap.

Stöd för utvecklingen av hållbara måltider i skola och förskola

I arbetet med att uppdatera de Nationella riktlinjerna för måltider i skolan har Livsmedelsverket under våren genomfört dialogmöten i Stockholm, Göteborg och Umeå med ca 75 måltidschefer och rektorer med bred geografisk spridning.

Under hösten har tre vetenskapliga underlag publicerats, där forskning om skolmåltidernas effekt på skolprestation, pedagogiska och sociala aspekter av skolmåltiderna samt tillräckligt med tid för lunch sammanställts.

Livsmedelsverket koordinerar den Vinnovafinansierade missionen ”Ett nytt recept för skolmåltider” som genom en unik samverkan mellan myndigheter och kommuner möjliggjort innovationsarbete som syftar till att skapa systemförändring för att uppnå mer hållbara

skolmåltider. Under året har missionen genomfört aktiviteter som bidragit till kunskapshöjning och spridning av lösningar.

För att ge verksamheter stöd i planering och uppföljning av skolmåltiderna har Livsmedelsverket under året tagit fram en definition på hållbara skolmåltider och förslag på nationella mål för hållbara skolmåltider. Myndigheten har även delat erfarenheter och resultat från framtagna lösningar med olika metoder för att inspirera till aktivitet på fler platser i landet. Bland annat har arbetet med en av projektets prototyper för att förbättra måltidsmiljön sammanfattats i ett digitalt material. Vid lanseringen av materialet testades att, tillsammans med MATtanken, genomföra ett digitalt studiebesök på två skolor i Karlstad kommun. Studiebesöket var välbesökt och möjliggjorde deltagande av hundratalet deltagare från alla delar av landet.

I arbetet med att utveckla enklare metoder för livsmedelsproducenter och skolor att göra affärer har ett par webinarier genomförts, dels för att dela information om processen med att utveckla en digital tjänst, dels för att undersöka intresse och behov bland de olika målgrupperna. Både tjänsteutvecklare, producenter och kommuner har visat intresse för arbetet framåt. Missionens arbete har utvärderats av Ramboll och resultaten har publicerats i två rapporter (en kort och en längre version).

Kartläggning av kommuners måltidsverksamhet

För att följa upp utvecklingen av kommunernas måltidsverksamhet har Livsmedelsverket för tredje gången genomfört en nationell kartläggning. Frågorna handlade bland annat om kommunernas arbete för att minska matsvinnet, stärka beredskapen samt mål och styrning av måltiderna i skola, förskola och äldreomsorg. Indikatorer till de nationella målen för hållbara skolmåltider, som tagits fram inom projektet "Ett nytt recept för skolmåltider" inkluderades också i kartläggningen för att möjliggöra en baslinjemätning för hållbara skolmåltider. Målen utgår från kvalitetsområdena, eller pusselbitarna i Måltidsmodellen, som är väl etablerad bland måltidsverksamheter.

Systemförändring för att förebygga undernäring bland äldre

I satsningen Nollvision för undernäring bland äldre samarbetar kommuner, myndigheter, en region, civilsamhällesorganisationer och företag för att nå visionen att ingen äldre i Sverige ska behöva bli undernärmd år 2030. Livsmedelsverket medverkar i innovationsmiljöns kärnteam. Kärnteamet hanterar frågor som rör hela innovationsmiljön och fattar beslut som för arbetet mot visionen. Under året har Livsmedelsverkets medverkan särskilt fokuserat på att planera och genomföra aktiviteter på avslutningskonferensen med fler än 200 deltagare. Livsmedelsverket ansvarade både för ett kunskapshöjande pass samt ett dialogbord för samtal med deltagarna.

Nollvisionen för undernäring bland äldre avslutas under våren 2025 och vi har tillsammans med Livsmedelsakademin som koordinerar arbetet gjort en ansökan till Vinnova för att

fortsätta utveckla metoder för att stärka det hälsofrämjande arbete kring mat och måltider för seniorer. Ansökan fick avslag.

Stöd för chefer och personal i LSS-verksamheter

Sveriges Kommuner och Regioner, SKR, och Livsmedelsverket driver tillsammans nätverket mat och måltider i LSS-verksamheter som är öppet för alla som på ett eller annat sätt arbetar med att främja bra måltider och hälsosamma matvanor för personer med intellektuell funktionsnedsättning. Livsmedelsverket ansvarar för administrationen av nya medlemmar och nätverkets samarbetsrum på SKR:s plattform. Under året har två nätverksträffar med totalt över 150 deltagare genomförts.

3.3 Uppnådda resultat

Resultat	(Eventuell) förändring hos målgrupp
Ökat antal som prenumererar på Måltidsbloggen.	Myndigheten når en större och bredare målgrupp.
Nytt stödmaterial för stärkt beredskap, fler publicerade erfarenheter och ett flertal genomförda digitala och fysiska nätverksträffar.	Ökad kunskap, utbyte av erfarenheter samt ökat nätverkande bland måltidschefer, beredskapshandläggare och andra relevanta aktörer inom och mellan kommuner, regioner och länsstyrelser.
Ny kunskap om skolmåltiders effekt på skolprestation, välbefinnande mm.	Genom att tillgängliggöra rapporterna kan kunskapen spridas och användas innan riktlinjerna publicerats.
Mål och indikatorer för hållbara skolmåltider	Förbättrat stöd för verksamheter på nationell och lokal nivå att planera och följa upp skolmåltider.
Rekommendationer från utvärdering av Ett nytt recept för skolmåltider.	Stöd i utvecklingsarbetet av hållbara skolmåltider.
Samarbete med Folkhälsomyndigheten, Kommunal utveckling Jönköpings län och Vetlanda kommun	Ökad kunskap bland nätverksträffsdeltagare om hälsofrämjande metoder för personer med intellektuell funktionsnedsättning

Beskrivning av uppnådda resultat

Utåtriktat arbete

Livsmedelsverkets utåtriktade arbete och synlighet i media bidrar till ökat förtroende bland kost- och måltidschefer samt fortsatt förtroende att delta och föreläsa vid nationella och internationella sammanhang som belyser offentliga måltider. Förutom stor aktivitet på Livsmedelsverkets runt 70 webbsidor om offentliga måltider har antalet som prenumererar på Måltidsbloggen ökat relativt stort under de senaste åren. År 2022 var antalet prenumeranter 664, år 2023 ökade det till 1552 och under 2024 har antalet prenumeranter överskridit 2000. Det bekräftar att Livsmedelsverkets kompetens är efterfrågad och relevant och uppfattas som ett viktigt stöd i fortsatt policyutveckling och hållbarhetsarbete. Via Måltidsbloggen och de 38 inlägg som publicerats under 2024 når myndigheten nu ut till en bredare målgrupp, både offentliga aktörer på kommunal och regional nivå samt livsmedelsbranschen, vårdaktörer, lärosäten och intresseorganisationer finns bland prenumeranterna.

Stärkt beredskap för offentliga måltider

Det är sannolikt att de aktiviteter som genomförts under året har bidragit till ökat erfarenhetsutbyte och kontakt mellan olika aktörer. Under året har Erfarenhetsbanken, en digital plattform som hanteras av MATtanken, utökats med fem erfarenheter om beredskap. Förväntade effekter av arbetet är att:

- Fler kommuner och regioner har initierat eller utvecklat sitt arbete för att stärka beredskapen för offentliga måltider.
- Erfarenhetsutbyte och samverkan på olika nivåer har ökat.
- Det nya stödmaterialet har bidragit till ökad kompetens inom kommunerna om måltidsverksamhetens beredskapsarbete, både för tjänstemän och för beslutsfattare.

Stöd för utvecklingen av hållbara måltider i skola och förskola

Syftet med de genomförda dialogmötena i Stockholm, Umeå och Göteborg var att identifiera utmaningar och behov av stöd, vilket också infriades. De viktigaste inspelen från deltagarna handlade om behov av

- gemensamma mål och tydliggörande kring styrning och ansvarsfördelning,
- stöd kring hur måltidsmiljön kan förbättras och anpassas, och
- gemensamt stöd från både Skolverket och Livsmedelsverket.

Under arbetet med att uppdatera riktlinjer har samarbete med Skolverket och Specialpedagogiska skolmyndigheten bidragit till en bättre samordning i myndigheternas stöd, vilket bedöms komma att underlätta implementering och efterlevnad av stödet.

Under hösten har tre vetenskapliga underlag publicerats:

- ”Sociala, fysiska och pedagogiska aspekter av skolmåltiden”, som visar att oro och utsatthet kan göra att elever hoppar över skollunchen. Litteraturgenomgången visade att det inte är maten som serveras som är viktigast för eleverna utan de sociala aspekterna, som trygghet och socialt sammanhang i skolrestaurangen. Dessutom visar forskningen på goda effekter av olika modeller av mat- och måltidsutbildning som kopplas till skolmåltiden. Till exempel fick vissa elever en mer positiv inställning till, och ett mer varierat intag av, frukt och grönsaker, utöver mer kunskap om mat och livsmedel, när skolan arbetade med mat och måltider i undervisningen.
- ”Betydelsen av skollunchens bidrag av näring och energi”, som visar att skollunchen bland annat bidrar till ett bättre näringsintag, ökad koncentration och bättre skolprestation. Det är resultat som är viktiga att beakta i sammanhanget att mellan 20 och 36 procent av de svenska eleverna inte äter skollunch varje dag, vilket får konsekvenser. Förutom bättre prestation i skolan, visar studierna att de som äter skollunch ofta, jämfört med att hoppa över, även har högre livskvalitet, särskilt när det gäller psykiskt välbefinnande och sömn. Dessutom upplever elever som alltid eller oftast äter skollunch mindre fysiska hälsobesvär som huvudvärk, ryggvärk och ont i magen. Studierna visar också att skolmåltiderna bidrog till känsla av sammanhang, bättre självkänsla och en hälsosam livsstil.
- ”Tid för skollunch – hur lång tid behöver eleverna vid matbordet?” Detta PM sammanställer studier som finns på området. Dessa tyder på att en längre tid än de 20 minuter som anges i nuvarande riktlinjer skulle kunna bidra till att skolelever äter mer av maten inklusive grönsaker och därmed har bättre förutsättningar att hålla sig mätta under eftermiddagen.

Dessa underlag utgör en del av grunden till evidensbaserade riktlinjer som håller på att uppdateras. Genom att publicera rapporterna kan ny kunskap göras tillgänglig och användas i praktiken. Därtill förväntas rapporterna väcka intresse för skolmåltidsfrågorna överlag och öka förväntningar på riktlinjerna, som lanseras våren 2025.

Missionen Ett nytt recept för skolmåltider har testat olika metoder för spridning av information och lösningar för mer hållbara skolmåltider både mellan skolor i de medverkande kommunerna och till andra kommuner. En viktig insikt är att spridning och framför allt implementering av prototyper är svårt. Därför utvecklar projektet ytterligare stöd som ska underlätta för verksamheter att utifrån identifierat nuläge, planera, genomföra och följa upp utvecklingsarbete för mer hållbara skolmåltider lokalt. Stödet baseras på en metod som Vallentuna kommun började utveckla och testa i sin verksamhet och som har plockats upp av Livsmedelsverket för att vidareutvecklas och spridas nationellt.

Ett av de identifierade utvecklingsområdena i projektet är nationella mål för hållbara skolmåltider. Syftet med att utveckla mål för hållbara skolmåltider är dels att på ett bättre sätt kunna följa upp utvecklingen av skolmåltiderna på nationell nivå, dels att ge ytterligare stöd i verksamheters planering och uppföljning av skolmåltider lokalt. Detta efter efterfrågan från kommuner om stöd i att tydliggöra målnivåer. Målen kommer inkluderas i Livsmedelsverkets

nationella riktlinjer för skolmåltider och indikatorer har redan tagits med i den kommunkartläggning som genomfördes under hösten (läs mer i avsnittet om Kartläggning av kommuners måltidsverksamhet).

På uppdrag av missionen har Ramboll genomfört en formativ och framåtsyftande utvärdering av arbetet. Utvärderingen visar bland annat att:

- Missionsformuleringen varit otydlig, framförallt i operationaliseringen av begreppet hållbart.
- Genomförande av konkreta insatser under verkliga förutsättningar har varit framgångsrikt och bidragit till lärande.
- Stöd från ledning, engagemang och nya former av samarbete är återkommande framgångsfaktorer.
- Långsiktig planering, samarbete mellan kommuner och nationell nivå samt otydliga förväntningar är återkommande utmaningar.

För fortsatt utveckling av arbetet rekommenderar Ramboll följande:

- Formulering av mål/vision/mission för hållbara skolmåltider där det tydligare går att avgöra när det har uppnåtts.
- Tydliggör vilken modell som kommunernas arbete med hållbara skolmåltider ska styras utifrån. Projektets arbete med hävstänger och effektlogik överlappar exempelvis Måltidsmodellen och nationella vägledningsdokument.
- Fortsätt synliggöra goda exempel men utforska vilken nivå som dessa exempel ska presenteras på.
- Följ upp lokala insatser utifrån en enhetlig metod för uppföljning. (Ramboll presenterar ett förslag på modell).

Med stöd i Rambolls utvärdering har Livsmedelsverket fortsatt utveckla arbete och metoder. Bland annat överlappar det förslag på uppföljning som Ramboll presenterar, den metod för verksamhetsutveckling som Vallentuna testat och som Livsmedelsverket vidareutvecklar. Myndigheten har fortsatt undersöka metoder för spridning och implementering.

Kartläggning av kommuners måltidsverksamhet

Knappt 240 kommuner deltog i kartläggningen, vilket innebär en svarsfrekvens på ca 82%, vilket vi bedömer som mycket bra. Matsvinnet har kartlagts vartannat år med en högre svarsfrekvens vid varje tillfälle. År 2020 var det 159 kommuner som rapporterade, år 2022 var det 184 kommuner och strax över 240 kommuner år 2024. Det antas vara en effekt av Kompetenscentrums långtgående arbete med att stödja målgruppen och det höga förtroende det har genererat i.

Indikatorer till de nationella målen för hållbara skolmåltider, som tagits fram inom projektet ”Ett nytt recept för skolmåltider” inkluderades också i kartläggningen. Mål och indikatorer för hållbara skolmåltider har efterfrågats av måltidsansvariga och förväntas underlätta och effektivisera uppföljningen av lokal utveckling. Sammanställning och analys av resultaten publiceras våren 2025. Livsmedelsverket bedömer att resultaten kommer att bidra till ökad kunskap och medvetenhet om hållbarhetsfrågorna och stärka det långsiktiga arbetet för hälsosamma, hållbara och högkvalitativa måltider i offentlig sektor. Dessutom förväntas resultaten utgöra en viktig grund och beslutsunderlag för fortsatt utvecklingsarbete.

Systemförändring för att förebygga undernäring bland äldre

Livsmedelsverket bedömer att satsningen Nollvision för undernäring bland äldre bidrar till såväl kunskapshöjning som nya och/eller förstärkta relationer genom de aktiviteter som genomförs. Livsmedelsverket får genom medverkan i satsningen både värdefull omvärldsanalys, förståelse för verksamheters utmaningar och möjlighet att bidra med kompetens och stöd i det gemensamma arbetet för att uppnå systemförändringar.

Stöd för chefer och personal i LSS-verksamheter

Vid den första nätverksträffen under året samarbetade Livsmedelsverket med Kommunal utveckling Jönköpings län och Vetlanda kommun för att presentera metoden Hälsan spelar roll som syftar till att främja hälsosamma levnadsvanor. Vid den andra träffen samarbetade myndigheten med Folkhälsomyndigheten för att sprida information om deras kommande kunskapsstöd om fysisk aktivitet för personer med intellektuell funktionsnedsättning. I nätverkets samarbetsrum har deltagare under året ställt frågor till varandra och delat med sig av tips på andra kunskapshöjande aktiviteter.

3.4 (Tidiga) effekter

Kommunernas och regionernas inköp av livsmedel och arbete med att utveckla måltiderna i vård, skola och omsorg har stor betydelse för Sveriges omställning till en livsmedelskonsumtion som är hållbar för hälsan, ekonomin och miljön samt uppbyggnaden av det civila försvaret. För en ökad kvalitet av måltiderna i offentlig sektor, som bidrar till en hållbar utveckling, krävs styrning och politiska mål som bygger på kunskap om vad som genererar störst samhällsnytta. I genomförandet bidrar Livsmedelsverket med evidensbaserade stöd. Implementeringen och efterlevnaden av stödet är dock beroende av att måltidsansvariga i kommuner och regioner har förtroende för Livsmedelsverket, så att stöd, råd och kunskapsunderlag används i praktiken.

Livsmedelsverkets återkommande förtroendemätning bland beslutsfattare och yrkesverksamma inom offentliga måltider och folkhälsa, som publicerades under 2024, visar

att förtroendet för myndigheten ökat hos alla målgrupper som kan jämföras med tidigare mätningars resultat. Bland kost- och måltidschefer är andelen som har högt eller mycket högt förtroende för myndigheten 99 procent. Det kan jämföras med 77 procent 2011 och 91 procent 2017. Det bekräftar att vårt utåtriktade arbete bidrar till att stärka förtroendet för myndigheten och att vår kompetens är efterfrågad och relevant och uppfattas som ett viktigt stöd i arbetet.

Kartläggningar som Kompetenscentrum genomfört visar att följsamheten till Livsmedelsverkets nationella riktlinjer för måltider i vård, skola och omsorg är mycket hög och ligger till grund för en majoritet av policys och politiska styrdokument avseende livsmedelsinköp och hur måltiderna i vård, skola och omsorg utformas. En majoritet av landets kommuner och regioner har politiskt beslutade mål kring exempelvis minskat matsvinn, livsmedelsinköp som bidrar till de nationella miljömålen och andra svenska mervärden, eller en minskad klimatpåverkan.

Enligt Jordbruksverkets statistikinsamling 2023 av livsmedelsinköp till offentlig sektor (SILO) upphandlar och serverar svenska kommuner i mycket hög grad livsmedel med svenskt ursprung. Exempelvis var 89 procent av inköpt ooberett kött från Sverige. Motsvarande siffra för ägg var 99 procent och mejerivaror 82 procent. Det bekräftar att offentliga måltider inte bara bidrar, utan är föregångare, vad gäller att stärka den inhemska primärproduktionen, företagande inom de gröna och blå näringarna samt bidrar till ökad försörjningsförmåga och krisberedskap. Mot bakgrund av att en majoritet av kommunerna har politiskt beslutade mål kring exempelvis livsmedelsinköp, bekräftar inköpsstatistiken också att politiskt beslutade mål och styrning är viktiga för att styra utvecklingen mot ett hållbart livsmedelssystem och främja svenska mervärden.

Det stora arbete och innovativa lösningar som utvecklats inom ramen för projektet Ett nytt recept för skolmåltider och det stöd kring skolmåltider som utarbetats och färdigställs under 2025, som uppdaterade riktlinjer och stöd till rektorer, förväntas påverka barn och unga positivt under lång tid framåt. De innovativa lösningar som utvecklats inom ramen för projektet Ett nytt recept för skolmåltider för att adressera identifierade hinder i skolmåltidssystemet, har potential att underlätta och snabba på omställningen till ett hållbart livsmedelssystem genom uppskalning och spridning under projektets avslutande fas och fortsatta spridning efter projektavslut. Uppdaterade riktlinjer och stöd till rektorer, som utarbetats tillsammans med målgrupperna och skolmyndigheterna, adresserar många av de stora utmaningar som målgrupperna lyft fram som hinder för fortsatt utveckling av skolmåltiderna. Effekter som arbetet förväntas leda till är bland annat bättre attityder till skolmåltiderna så att mer av maten äts upp och matsvinnet därmed minskar, ökad kunskap om hälsosam och hållbar livsmedelskonsumtion och produktion samt att fler lokala, småskaliga säsongsbetonade livsmedelsproducenter kan utveckla och sälja sina produkter till upphandlande myndigheter. På lång sikt bidrar ett mer hållbart skolmåltidssystem till att barn och unga får mindre mat- och levnadsrelaterade hälsoproblem, att fler elever når kunskapsmålen och går vidare till högre studier, ökad efterfrågan på hållbar mat i samhället,

ett stärkt lokalt näringsliv, stärkt lokal försörjningsförmåga och lägre miljöpåverkan från skolmåltidssystemet.

Kompetenscentrums arbete fokuserar i mångt och mycket på ett strategiskt och långsiktigt utvecklingsarbete hos målgrupperna. Effekter av de aktiviteter vi genomför är således svåra att mäta på kort sikt. Under 2025 planeras flera stora leveranser som förväntas underlätta för målgrupperna att fortsätta utveckla sin måltidsverksamhet. Livsmedelsverket ser fram emot att följa upp och utvärdera effekten av dessa för att ytterligare kunna utveckla stödet framåt.

En viktig förutsättning för fortsätta att följa och främja utvecklingen av de offentliga måltiderna och hur de bidrar till hållbar utveckling, civilt försvar och samhällsnytta är att det finns mål och styrning som grundas på forskning, att det finns, även i framtiden, tillgängliga och öppna data om livsmedelsinköpen i offentlig sektor och att måltidsverksamheten i landet kan följas upp och utvärderas.

3.5 Uppdragets koppling till Livsmedelsstrategins strategiska mål

Livsmedelsverkets nationella Kompetenscentrum för måltider i vård, skola och omsorg verkar för en fortsatt utveckling av offentliga måltider med syfte att främja en hållbar och hälsosam livsmedelskonsumtion. Kompetenscentrums arbete bidrar till målet för det strategiska området Konsument och marknad genom att ge kommuner och regioner relevant stöd och kunskap för att snabbare ställa om till en livsmedelskonsumtion som är hållbar för miljön och hälsan och som bidrar till det civila försvaret. Genom det målinriktade och lösningsfokuserade stöd som Kompetenscentrum ger, som pekar ut en ambitiös riktning, ges utrymme för lokala anpassningar i kommunerna och bästa förutsättningar att fortsätta gå i bräsch för en hållbar och hälsosam livsmedelskonsumtion och robust livsmedelsförsörjning - på sina egna villkor. Det bidrar också till livsmedelsstrategins strategiska mål Kunskap och innovation.

Strategiskt område	Beskrivning av mål enligt handlingsplanen
Regler och villkor	Målet för det strategiska området Regler och villkor ska vara att utformningen av regler och villkor ska stödja målet om en konkurrenskraftig och hållbar livsmedelskedja där produktionen ökar. Detta genom ändamålsenliga skatter och avgifter, regelförenklningar, administrativa lättnader och andra åtgärder för att stärka konkurrenskraften och lönsamheten.
Konsument och marknad	Målet för det strategiska området Konsument och marknad ska vara att konsumenterna ska ha ett högt förtroende för livsmedlen och kunna göra medvetna och hållbara val, exempelvis av närproducerat och ekologiskt. Marknaden för livsmedel ska kännetecknas av en väl fungerande konkurrens. Den svenska livsmedelsexporten ska ges förutsättningar att öka för att möta efterfrågan på relevanta marknader.
Kunskap och innovation	Målet för det strategiska området Kunskap och innovation ska vara att stödja kunskaps- och innovationssystemet för att bidra till ökad produktivitet och innovation i livsmedelskedjan samt hållbar produktion och konsumtion av livsmedel.

3.6 Slutsatser

Genom att utvärdera effekten av Livsmedelsverkets aktiviteter, som användning av myndighetens stöd, trafik på dess webbsidor, medverkan i media och vid konferenser som samlar nyckelaktörer i offentlig sektor, bekräftar resultaten sammantaget att Livsmedelsverkets kompetens är efterfrågad och relevant och uppfattas som ett viktigt stöd för en fortsatt utveckling av sektorn, ett stärkt civilt försvar och snabbare omställning till en hållbar livsmedelskonsumtion.

Dock tar utveckling i offentlig sektor tid. Dessutom krävs innovation och smartare arbetsmetoder för att uppnå hållbara lösningar och effektivisering – samtidigt som kommuner och regioner har och har haft stora ekonomiska utmaningar, vilket påverkar det dagliga linjearbetet. För att möta målgruppernas behov, ge ett ännu bättre stöd och få mer avkastning av nedlagt arbete inom exempelvis skolmåltider och beredskap kommer 2025 års satsningar att präglas av kommunikation, spridning av framtaget nytt stöd för att skapa bästa möjliga förutsättningar för att riktlinjer, mål och kunskapsstöd implementeras i verksamheter och bidrar till nytta och värde för samhällsmedborgarna.

3.7 Fortsatt arbete

Under 2025 planerar Livsmedelsverket att fortsätta utveckla stödet till måltidsansvariga och chefer i kärnverksamheterna i vård, skola och omsorg för att skapa bättre förutsättningar för utveckling av hållbara offentliga måltider.

Aktiviteter som planeras är bland annat:

- Fortsätta att utveckla stöd kring beredskap för offentlig måltidsverksamhet och livsmedelsförsörjning till kommuner.
- Sammanställa, publicera och sprida resultaten från Livsmedelsverkets kartläggning av matsvinn och måltidsverksamhet i kommunalt driven skola, förskola och äldreomsorg. En viktig insats och kunskapsbas för att jämföra, följa upp och utvärdera kommuners arbete med offentliga måltider och hur de i sin tur bidrar till att exempelvis nå målen i den svenska livsmedelsstrategin. Resultaten från kartläggningen möjliggör öppna och tillförlitliga fakta om offentliga måltider, som behövs som grund för det offentliga samtalet och är viktig för kommuner, myndigheter, media och andra intressenter i livsmedelssystemet.
- Avsluta missionen Ett nytt recept för skolmåltider i nuvarande form och presentera ett förslag på hur aktörer i skolmåltidssystemet kan fortsätta arbeta tillsammans mot mer hållbara skolmåltider utifrån erfarenheter och resultat från projektet.
- Färdigställa och publicera Nationella riktlinjer för måltider i skolan samt stöd till rektorer, i linje med riktlinjerna. Ett arbete med att uppdatera de Nationella riktlinjerna för måltider i förskolan kommer att påbörjas. Riktlinjerna vänder sig till chefer och medarbetare som ansvarar för måltiderna i skolan och förväntas ge ett utökat och breddat stöd som är efterfrågat och behövs för fortsatt utveckling.

Matmiljöer som skapar förutsättningar för barn och ungas hälsa

Ett bredare uppdrag och en samsyn i kommunala verksamheter om hur en hållbar och hälsosam livsmedelskonsumtion i samhället ska uppnås krävs för att fler aktörer ska ta ansvar och möjliggöra en förändring. Exempelvis behövs en större förståelse för matmiljöers betydelse kopplat till livsmedelskonsumtionen och vilka åtgärder som krävs för att, särskilt barn och unga, ska få förutsättningar till en god och jämlik hälsa. Matmiljö är den delen av ett livsmedelssystem där människor interagerar med systemet för att välja, köpa och äta mat. Vuxna styr barn och ungas matmiljöer, vilket omfattar många olika offentligt finansierade miljöer i samhället. Forskningen visar att åtgärder på alla nivåer kan göra skillnad, men politisk styrning är viktigt för att skapa förändring. Livsmedelsverket kan ge ett viktigt stöd i den policyutveckling som krävs för att förändra barn och ungas villkor.

Utformningen av måltiderna i skola, förskola och omsorg vilar på fler verksamheter än måltidsverksamhet. Därför krävs ett breddat men tydligt uppdrag och en samsyn i kommuner

om vad måltiderna ska bidra med i kärnverksamheten. Likaså krävs uppföljning av hur väl offentliga måltider bidrar till såväl social och hälsomässig hållbarhet som miljömässig - exempelvis genom minskad undernäring och ensamhet bland äldre eller högre måluppfyllelse och ökad upplevelse av trygghet i skolan. Uppföljning på en högre nivå i kommuner och regioner krävs för att måltiderna inte ska förbli enbart en fråga för måltidsverksamheten. För att kunna stödja kommuner och regioner i omställningsarbetet mot en mer hållbar livsmedelskonsumtion behövs en tydligare riktning och ambitionsnivå, exempelvis nationella mål och indikatorer samt ett gemensamt uppdrag med berörda myndigheter, som till exempel Folkhälsomyndigheten, Socialstyrelsen och Skolverket.

4 Vidareutveckling av Nyckelhålet

4.1 Uppdragsbeskrivning och syfte

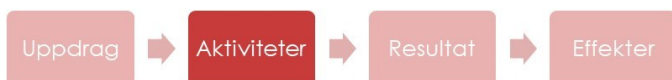
Enligt regeringsbeslut (N2019/03245/DL) ska Livsmedelsverket vidareutveckla konceptet Nyckelhålet bl.a. genom:

- Informationsspridning om märkningen för att underlätta för alla konsumenter att göra hälsosamma val vid köp av livsmedel. Arbetet ska ske i nära samverkan med branschen.
- Livsmedelsverket ska låta en extern aktör utvärdera Nyckelhålet senast 2022.

Enligt ändringsbeslut 2022-06-30 ska åtgärden om att vidareutveckla Nyckelhålet, kompletteras genom att Livsmedelsverket även ska:

- verka för att EU:s arbete för en gemensam obligatorisk framsidesmärkning bidrar till en mer hälsosam livsmedelskonsumtion i Sverige. I EU-arbetet ska myndigheten medverka med erfarenheterna av Nyckelhålet.

4.2 Genomförda aktiviteter

Målgrupp	Genomförda aktiviteter
Svenska livsmedelsproducenter	Under 2024 har Livsmedelsverket genomfört en rad aktiviteter för att stärka samarbetet med branschen samt Nyckelhålets varumärke och kännedomen bland prioriterade målgrupper. Detta omfattar riktade nyheter och pressmeddelanden, samt en uppmärksammas Nyckelhålsvecka i samverkan med dagligvaruhandeln. Dessa initiativ bedöms ha bidragit positivt till våra målgruppers kännedom och kunskap om Nyckelhålet. En digital enkät skickades ut till livsmedelsbranschen i under våren för att ta beaktande branschens åsikter och möjligheter inför revideringen av Nyckelhålets kriterier. Enkäten besvarades av 85 aktörer och resultaten presenterades till livsmedelsproducenter under hösten. Branschens intresse för Nyckelhålsmärkningen är fortsatt högt och märkningen används för att lyfta fram hälsosamma

Målgrupp	Genomförda aktiviteter
	produkter, profilera kategorier och i inriktningsmål för produktutveckling.
Dagligvaruhandeln	Livsmedelsverket och dagligvaruhandeln har en samverkansgrupp (Svensk dagligvaruhandelns Mat- och Hälsoråd) för att utveckla samarbetet och tillsammans öka efterfrågan av Nyckelhålet bland konsumenter. Dagligvaruhandeln genomförde i början av 2024 en "Nyckelhålsvecka", för att uppmärksamma och uppmuntra konsumenter att handla Nyckelhålsmärkta produkter. Under året har tre möten hållits bl. a. kring den kommande revideringen av Nyckelhålets kriterier samt för kommunikationssatsningen vid "Nyckelhålsveckan" i januari 2025. En digital enkät skickades ut till livsmedelsbranschen i Norden under våren för att undersöka branschens åsikter och möjligheter inför revideringen av kriterier. Enkäten besvarades av 85 aktörer och resultaten presenterades till den svenska dagligvaruhandelns Mat- och Hälsoråd under hösten.
Svenska konsumenter	Under 2024 har två annonsperioder genomförts, via egna sociala kanaler, varav den första sammanföll med den Nyckelhålsvecka som genomförts i samverkan med dagligvaruhandeln i januari. Vår bedömning är att dessa varit framgångsrika och kostnadseffektiva. Sammantaget hade dessa en räckvidd på ca 2,5 miljoner unika användare och 300 000 användare har sett våra videoannonser från början till slut. Dessa initiativ bedöms ha bidragit positivt till målgruppernas kännedom och kunskap om Nyckelhålet, vilket kan bidra till ökad efterfrågan av näringsmässigt hållbara livsmedel. En sammanställning av försäljningsstatistik för nyckelhålsmärkta produkter har påbörjats och resultaten kommer att publiceras som ett PM under hälsoveckan i vecka 3, 2025. Statistiken visar att Nyckelhålet fortsatt är en relevant framsidesmärkning inom svensk dagligvaruhandel. Konsumenternas efterfrågan på hälsosammare produkter är tydlig, och Nyckelhålsmärkningen spelar en viktig roll som verktyg i detta sammanhang.
Internationella arenor/EU-kommissionen	Under året har deltagande skett i två internationella evenemang med fokus på en harmoniserad

Målgrupp	Genomförda aktiviteter
	framsidesmärkning (Front Of Packaging Nutritional Labelling) inom EU. Det första evenemanget var ett symposium om FOPNL i Bryssel, arrangerat av det belgiska EU-ordförandeskapet. Vid symposiet presenterades Nyckelhålet som ett av de system för FOPNL som används i Europa idag, och med längst historik inom EU. I juli hölls ytterligare ett evenemang, organiserat av det ungerska EU-ordförandeskapet, där Nyckelhålet presenterades med fokus på erfarenhetsutbyte kring framsidesmärkning. Under evenemanget skedde även deltagande i ett rundabordssamtal/panelsamtal om FOPNL i Europa.

4.3 Uppnådda resultat

Resultat	(Eventuell) förändring hos målgrupp
Ökad kännedom och kunskap om Nyckelhålet bland konsumenter	Starkare varumärke och ökad förståelse för Nyckelhålet bidrar till ökad efterfrågan på livsmedel med Nyckelhålsmärkning, vilket leder till en mer hälsosam livsmedelskonsumtion.
Ökad efterfrågan på livsmedel med Nyckelhålet	Stärkt incitament för företagen att fortsätta att utveckla produkter som klarar kriterierna för Nyckelhålsmärkning
Nyckelhålsvecka i samarbete med dagligvaruhandeln	Ökat intresse i dagligvaruhandeln för att uppmärksamma Nyckelhålet i konsumentkommunikation, lyfta fram Nyckelhålsmärkta produkter i butik och kommunikation samt öka försäljningen av Nyckelhålsmärkta livsmedel.
Ökad internationell kännedom om Nyckelhålet som en relevant framsidesmärkning	Starkare varumärke och ökad förståelse för Nyckelhålets oberoende och nordiska regelstruktur, bidrar internationellt till att Nyckelhålet beaktas som relevant märkning i EU:s arbete för harmoniseringen av framsidesmärkningar.

4.4 (Tidiga) effekter

Tack vare genomförda kommunikationsinsatser bedöms efterfrågan på Nyckelhålmärkta livsmedel ha ökat. Detta har i sin tur stärkt incitamenten för livsmedelsproducerande företag och dagligvaruhandeln att fortsatt investera i Nyckelhålet, både inom produktutveckling och marknadsföring. Detta leder till en mer hälsosam livsmedelskonsumtion och en stärkt folkhälsa.

Nyckelhålet spelar även en central roll i den modell för frivilliga överenskommelser om att minska salt- och sockerhalten, som utarbetats av branschföreträdare för livsmedelsproducenter. De mål som fastställs inom ramen för detta arbete kommer att kopplas till kriterierna för Nyckelhålmärkning, vilket ytterligare förstärker märkningens betydelse för folkhälsan och produktutvecklingen.

4.5 Uppdragets koppling till Livsmedelsstrategins strategiska mål

Uppdraget att vidareutveckla Nyckelhålet ingår i det strategiska området Konsument och marknad som syftar till att stärka konsumenternas förtroende för livsmedel och möjliggöra medvetna och hållbara val. Analysen av annonseringen baserad på kommunikationskonceptet "Byt inte liv" visar att annonserna nått en stor del av målgrupperna. Antalet visningar och klick tyder på att kampanjen har ökat medvetenheten om märkningen bland konsumenter, vilket i förlängningen potentiellt kan bidra till en ökad efterfrågan på Nyckelhålmärkta produkter. En tydligare bild av Nyckelhålet hos konsumenter stärker medvetenheten och intresset för hälsosamma och hållbara livsmedel.

Försäljningsstatistiken visar att Nyckelhålet fortsatt är en relevant och efterfrågad oberoende framsidesmärkning inom svensk dagligvaruhandel. Utvecklingen är stabil, med ökningsar både i antal märkta produkter samt i värde- och volymförsäljning. Många företag använder Nyckelhålets kriterier som riktlinjer i produktutveckling. Om fler företag utvecklar och märker sina produkter med Nyckelhålet ökar sannolikheten för att konsumenter, medvetet eller omedvetet, väljer dessa produkter. Det leder till en ökad hälsosam livsmedelskonsumtion och stärkt folkhälsa.

Resultaten inom uppdraget bidrar även till målen för det strategiska området Kunskap och innovation. Ett nytt producentverktyg, som har varit under utveckling och testning, kan på sikt erbjuda en mer flexibel modell för Nyckelhålet. Verktöget kan stödja produktinnovation och underlätta för producenter att utveckla livsmedel som uppfyller kriterierna för märkningen. Dock saknas i nuläget ekonomiska förutsättningar för att ta verktöget vidare i utvecklingsprocessen.

Strategiskt område	Beskrivning av mål enligt handlingsplanen
Regler och villkor	Målet för det strategiska området Regler och villkor ska vara att utformningen av regler och villkor ska stödja målet om en konkurrenskraftig och hållbar livsmedelskedja där produktionen ökar. Detta genom ändamålsenliga skatter och avgifter, regelförenklingar, administrativa lättnader och andra åtgärder för att stärka konkurrenskraften och lönsamheten.
Konsument och marknad	Målet för det strategiska området Konsument och marknad ska vara att konsumenterna ska ha ett högt förtroende för livsmedlen och kunna göra medvetna och hållbara val, exempelvis av närproducerat och ekologiskt. Marknaden för livsmedel ska kännetecknas av en väl fungerande konkurrens. Den svenska livsmedelsexporten ska ges förutsättningar att öka för att möta efterfrågan på relevanta marknader.
Kunskap och innovation	Målet för det strategiska området Kunskap och innovation ska vara att stödja kunskaps- och innovationssystemet för att bidra till ökad produktivitet och innovation i livsmedelskedjan samt hållbar produktion och konsumtion av livsmedel.

4.6 Slutsatser

Livsmedelsverkets insatser för att vidareutveckla den oberoende Nyckelhålmärkningen har potential att öka efterfrågan på nyckelhålmärkta livsmedel och förenkla processen för att märka produkter med Nyckelhålet. Detta kan i sin tur främja produktionen av hälsosamma och hållbara livsmedel samt stärka svenska producenters konkurrenskraft, både nationellt och internationellt, inom segmentet för hälsosamma livsmedel. Statistiken visar att Nyckelhålmärkta produkter har en tydlig efterfråga och kan ses som ett viktigt verktyg i arbetet för att främja hälsosamma matvanor i Sverige.

4.7 Fortsatt arbete

- Uppdraget om vidareutveckling av Nyckelhålet löper till och med 2025. Det planerade förslaget om en EU-gemensam framsidesmärkning kommer att bli viktigt för uppdragets fortsatta inriktning. Den komplettering av uppdraget som kom i juni 2022 och som innebär en ytterligare förstärkning av det internationella arbetet har lett till att den långsiktiga planeringen för uppdraget ändrats något. För 2025 planeras fortsatt aktiviteter inom kommunikation, internationellt arbete och för att underlätta för företagen. Dessa aktiviteter kommer behöva vara flexibla då arbetssätt och prioriteringar kan förändras beroende på vad som händer på den internationella arenan.

- Kommunikationsmaterial med fokus på barnfamiljer, diskussioner med branschen och en löpande utvärdering kommer att påverka hur fortsatta insatser för kommunikation till konsumenter genomförs.
- Under 2025 planeras en insats kopplat till sökordsoptimering och annonsering för att på ett kostnadseffektivt vis underlätta för konsumenter som aktivt söker mer information att hitta information om Nyckelhålet.
- Aktiv dialog med livsmedelsbranschen och dagligvaruhandeln ska fortlöpa under 2025 för att stärka ömsesidigt samarbete och förståelse, öka transparens och främja framtida gemensamma initiativ. Förhoppningsvis kan detta leda till att Nyckelhålet synliggörs än mer gentemot konsumenterna och får starkare position inom produktvecklingen av hälsosamma livsmedel.
- En sammanställning av försäljningsstatistik av Nyckelhålmärkta produkter ska publiceras under Nyckelhålsveckan vecka 3 2025 och kommuniceras till företag och konsumenter, med syfte att uppmuntra företag till ökad användning av Nyckelhålet. Regelbunden uppföljning av statistik är avgörande för att säkerställa en helhetssyn på varumärkets utveckling inom den svenska handeln.
- Det nordiska arbetet för att revidera Nyckelhålets kriterier kommer att ske aktivt under hela 2025 med ambitionen att ha färdigställda kriterier i slutet av året.

5 Insatser mot livsmedelsfusk

5.1 Uppdragsbeskrivning och syfte

Livsmedelsverket ska förstärka och vidareutveckla insatserna för att motverka livsmedelsfusk bland annat i syfte att öka konsumenternas förtroende för redligheten i livsmedelsproduktionen. Detta enligt Regeringsbeslut N2019/03245/DL.

5.2 Genomförda aktiviteter

Sammanfattning

Målgrupp	Exempel på genomförda aktiviteter
Kontrollmyndigheter (kommunala kontrollmyndigheter, Länsstyrelser, Livsmedelsverkets kontroll)	Myndighetsgemensam kontrollinsats där kommunala kontrollmyndigheter, Livsmedelsverkets gränskontroll, Polismyndigheten samt Tullverket medverkade. Publicering av reviderade texter i Sveriges nationella kontrollplan samt vägledningstexter på Kontrollwiki Utbildnings- och kommunikationsinsatser riktat mot livsmedelskontrollen genom: • en webinarieriserie i fyra delar om att upptäcka och utföra kontroll mot livsmedelsbedrägeri, och • publicering av nyheter via arbetsrum och Kontrollbloggen på Livstecknet (Livsmedelsverkets webbplats för inspektörer) Övningen "Tänk som en fuskare" har tagits fram och lanserats i syfte att öka inspektörers förståelse för hur fuskare tänker och därmed kunna kontrollera och agera för att kunna upptäcka och motverka livsmedelsbedrägeri.
Andra aktörer (livsmedelsbransch, andra myndigheter)	Utbildningsinsatser riktade mot delar av livsmedelsbranschen inom dagligvaruhandeln samt de etablerade grossisterna inom storhushåll. Utbildningsinsatser för andra myndigheter i syfte att öka förståelsen för livsmedelssektorn och livsmedelsbedrägeri,

Målgrupp	Exempel på genomförda aktiviteter
	framför allt myndigheterna inom satsningen mot organiserad brottslighet (Polismyndigheten, Arbetsförmedlingen, Tullverket med fler) men även Konkurrensverket.
Livsmedelsverket	Dataanalys och omvärldsbevakning på området livsmedelsbedrägeri. Framtagande av modell för risk- och sårbarhetsvärdering för området livsmedelsbedrägeri och identifiera de största hoten och riskerna i Sverige.

Beskrivning av genomförda aktiviteter

Målgrupp kontrollmyndigheter

Myndighetsgemensam kontrollinsats

Livsmedelsverket koordinerade och planerade tillsammans med Polismyndigheten, deltagandet i Operation OPSON XIII (fokus förfalskade och undermåliga livsmedel) som arrangeras årligen av Europol.

Kontrollinsatsen genomfördes myndighetsgemensamt med fem kommunala kontrollmyndigheter, Polismyndigheten, Tullverket och Livsmedelsverkets gränskontroll. Inriktningen för kontrollinsatsen var att göra kontroller på grossister som importerar och säljer basmatiris av premiumkvalitet till andra livsmedelsföretag.

Resultatet visade att en stor mängd ris (ca 600 000 kg) hade manipulerad och vilseledande livsmedelsinformation för konsumenter och andra företag. Livsmedelsgrossisternas verksamhet levde därmed inte upp till livsmedelslagstiftningen. I utredningen och kontrollärendena upptäcktes till exempel vid dokumentgranskning ologiska handelsmönster vilket sannolikt är indikationer på annan typ av brottslighet, sannolikt kriminell ekonomi.

Sammanfattningsvis genomfördes kontrollinsatsen framgångsrikt för alla inblandade myndigheter, vilket visar på att det finns förmåga att arbeta på detta sätt för att motverka och upptäcka livsmedelsbedrägeri. Utmaningen för de involverade parterna för att leda denna typ av insatser, inkluderat Livsmedelsverket, är resursbehovet för att förbereda, koordinera, synkronisera information samt stötta inspektörerna på fältet.

Publicering av reviderad Nationell kontrollplan samt vägledningstexter på Kontrollwiki

I början av år 2024 publicerades skrivningar i Sveriges nationella kontrollplan för livsmedelskedjan som ska tydliggöra kontroll av ”bedrägliga eller vilseledande ageranden” samt områden som är förutsättningar och nära angränsar fuskkontroll, till exempel spårbarhet.

Syftet är att på tydligare sätt styra och leda kontrollmyndigheter som i sin tur använder den nationella kontrollplanen för sina egna kontrollplaner och planering.

Livsmedelsverket publicerade under sommaren 2024 vägledande texter på Kontrollwiki om hur kontroll för att motverka bedrägliga ageranden kan planeras och utföras. Under våren 2024, innan publicering, remitterades texterna till flera kontrollmyndigheter och branscher för att lämna synpunkter och inspel.

Utbildnings- och kommunikationsinsatser livsmedelskontrollen

Webbinarieserie

Under januari och februari 2024 arrangerade Livsmedelsverket tre webinarier som hölls digitalt och var öppna för alla kontrollmyndigheter inom livsmedelskontrollen.

I det första webinariet gav Livsmedelsverket en generell och teoretisk introduktion för att ge kontrollmyndigheter verktyg för att upptäcka och motverka livsmedelsbedrägeri. De två efterföljande webinarierna var livsmedelsinspektörer från Södertälje respektive Malmö kontrollmyndigheter inbjudna för att berätta om varsitt "case" där de själva upptäckt, fattat beslut om åtgärder och utrett olika former av livsmedelsbedrägeri. De gav sina reflektioner, erfarenheter av att arbeta med det och gav goda råd och tips till kollegorna i andra kontrollmyndigheter. Som avrundning hölls en kort frågestund.

Under slutet av hösten 2024 bjöd Livsmedelsverket in Polismyndigheten att berätta om brott i företagsverksamhet och kriminell ekonomi. Detta eftersom Polismyndigheten vill höja medvetenheten om att företag utnyttjas som brottsverktyg samt att fler myndigheter kan bidra till att motverka brott. Polismyndigheten ser att livsmedelskontrollen kan agera brottsförebyggande och bidra till det genom att konkretisera sina observationer och tipsa Polisen.

Sammanfattningsvis var webinarieserien mycket uppskattad och välbesökt med cirka 400 inspektörer per utbildningstillfälle. Alla webinarier (förutom Polisens) filmades, tillgänglighetsanpassades och publicerades på arbetsrum Bedrägligt agerande för att de inspektörer som inte kunde se dem live skulle kunna se dem i efterhand.

Nyheter via arbetsrum och på Kontrollbloggen, Livstecknet

Under våren 2024 genomfördes regelbundet publicering av nyheter med inlägg (en gång i veckan) i arbetsrum Bedrägligt agerande på Livstecknet, för att återge kontrollärenden i Sverige men också övriga Europa på temat livsmedelsbedrägeri.

Övningen "Tänk som en fuskare"

Att upptäcka och kontrollera livsmedelsbedrägeri kräver i vissa fall en särskild kompetens och förmåga att kontrollera det som inte ska synas.

För att öka denna förmåga tog Livsmedelsverket tillsammans med en referensgrupp av inspektörer från kontrollmyndigheter fram en kreativ övning som kan genomföras av kontrollmyndigheterna i egen regi, som en gruppdiskussion. Fokus handlar om att initialt tänka hur en person eller aktör som avser att manipulera och fuska med livsmedel skulle kunna göra i teorin. Därefter, i den andra delen av övningen, ska deltagarna byta perspektiv och åter tänka hur man som livsmedelsinspektör kan upptäcka fusket.

För att lansera denna övning tog Livsmedelsverket fram ett utbildningsmaterial, som publicerades på arbetsrummet Bedrägligt agerande för att sedan påannonseras i flera olika forum till kontrollmyndigheterna.

Målgrupp andra aktörer (livsmedelsbransch, andra myndigheter)

Utbildnings- och kommunikationsinsats med bransch och andra myndigheter

Under vintern 2023/2024 samt hösten 2024 genomförde Livsmedelsverket föreläsningar för delar av detaljhandeln och storköksgrossister i syfte att öka medvetenhet och förståelse för livsmedelsbedrägeri. Livsmedelsverket gjorde även medskick vad företag själva kan göra och tänka på för att skydda sig mot livsmedelsbedrägerier på olika sätt.

Under våren och hösten 2024 genomförde Livsmedelsverket ett stort antal föreläsningar för andra myndigheter. Under våren 2024 hölls en kortare föredragning i samband med en workshop tillsammans med Konkurrensverket där fokus var att utbyta tankar om proaktiva kontrollmetoder. Under hösten 2024 genomförde Livsmedelsverket ett flertal föreläsningar i samband med att Livsmedelsverket blev nätverksmyndighet inom satsningen mot organiserad brottslighet (OB-satsningen). Det genomfördes bland annat på nätverksmöten inom OB-satsningen men också direkt riktat till Polismyndighetens olika delar av organisationen.

Sammanfattningsvis bedömer Livsmedelsverket att andra myndigheter har uppfattat att livsmedelsföretag kan vara föremål för annan typ av brottslighet. Det finns också en uppfattning om att samverkan med Livsmedelsverket och livsmedelskontrollen kan vara mycket gynnsamt i arbetet mot livsmedelsbedrägeri och annan kriminalitet.

Målgrupp Livsmedelsverket

Omvärldsbevakning livsmedelsfusk

Livsmedelsverket som myndighet påbörjade arbetet med en systematisk omvärldsbevakning under år 2023. Den utmynnade under år 2024 i en kort rapport om livsmedelsbedrägeri. Den sammanfattar utvecklingen som angränsar till och rör området livsmedelsbedrägeri och livsmedelskriminalitet i Sverige som publiceras i officiella media, tidningar men också publikationer och rapporter.

Framgent kommer det halvårsvis sammanställas en kort rapport om livsmedelsbedrägeri som tillsammans med andra sakområden ligger till grund för en större rapport som Livsmedelsverkets ledning använder som underlag för övergripande verksamhetsplanering.

Framtagande metod dataanalys-, lägesbild samt risk- och sårbarhetsvärdering

Livsmedelsverket har identifierat ett behov av en resurs med kompetens och förmåga att hantera, bearbeta och analysera stora datamängder på fuskområdet för att bland annat ta fram en lägesbild och risk- och sårbarhetsvärdering. En sådan resurs anställdes under 2024. Det är en viktig komponent för att säkerställa att arbetet med att motverka livsmedelsbedrägeri sker på en solid, vetenskaplig grund utifrån risk, då det i viss utsträckning tidigare har baserats på händelsestyrda kontroller eller tips.

För att Livsmedelsverket ska kunna leda livsmedelskontrollen att agera proaktivt på området livsmedelsbedrägeri, krävs att myndigheten gör en nationell värdering av var de största hoten och riskerna finns för livsmedelsbedrägeri. EU-kommissionens vägledning¹ samt forskning på området food fraud beskriver flera olika metoder för risk- och sårbarhetsvärdering. Dessa metoder beskriver att myndigheter inom varje land behöver genomföra sådan värdering, för att mest effektivt kunna agera förebyggande och proaktivt mot livsmedelsbedrägeri.

En modell togs fram under 2024 vilken bygger på att aggregera data baserat på insikter om hur marknaden ser ut, både i Sverige och i närliggande områden. Den samlade och analyserade mängden data går vidare till en risk- och sårbarhetsvärdering där det bedöms hur stor eller liten risken och sårbarheten är för att livsmedelsbedrägeri kan uppstå. De största hoten och riskerna ser Livsmedelsverket som de högst prioriterade att rikta in kontrollmyndigheter emot att kontrollera förebyggande och motverkande.

5.3 Uppnådda resultat

Sammanfattning

Resultat	(Eventuell) förändring hos målgrupp
Myndighetsgemensam kontrollinsats	Övergripande fick de kontrollmyndigheter som deltog en ökad insikt och kunskap om fenomenet med att grossister säljer manipulerat eller felaktigt märkt basmatiris. Denna insikt delades med övriga myndigheter som deltog som innan insatsen inte hade en uppfattning om problemet. De kommunala kontrollmyndigheterna som deltog fick, utöver att lära sig mer om olika kvaliteter och klassningar av ris, också lära sig mer om hur gränskontrollpliktiga livsmedel

¹ EU-kom:s Joint Research Centers publikation, 2023, Fighting fraudulent and deceptive practices in the agri-food chain <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC131525>

Resultat	(Eventuell) förändring hos målgrupp
	(där basmatiris från Indien/Pakistan är ett exempel) kan kontrolleras hos direktimportörer.
Publicering av reviderad Nationell kontrollplan samt vägledningstexter på Kontrollwiki	Kontrollmyndigheter har genom både Nationell kontrollplan men också vägledande texter om kontroll för att motverka livsmedelsfusk, fått ett tidsbeständigt och grundläggande stödmaterial att utgå från för att kunna planera och utföra fuskkontroll på livsmedel.
Utbildnings- och kommunikationsinsatser inom livsmedelskontrollen	Övergripande har många inspektörer inom livsmedelskontrollen fått möjlighet att ta del av de kommunikations- och utbildningsinsatser som genomförts för att öka sin kunskap vad livsmedelsfusk är och hur de kan utföra kontroll för att upptäcka livsmedelsfusk. Fyra webinarium genomfördes vid olika tillfällen under 2024 med ca 350 – 400 åhörare per tillfälle. Det motsvarar omkring 1500 inspektörer totalt. Då Livsmedelsverket spelade in tre webinarier finns ett tidsbeständigt material som gör det möjligt att nå ut till fler inspektörer i efterhand. Livsmedelsverket har regelbundet publicerat nyheter och stödmaterial i arbetsrum Bedrägligt agerande på Livstecknet med ca 300 inspektörer som mottagare. Övningen Tänk som en fuskare har Livsmedelsverket publicerat så att den är fritt tillgänglig för alla inspektörer i Sveriges livsmedelskontroll. Livsmedelsverket har hållit övningen för Livsmedelsverkets egen kontrollpersonal samt samtliga Länsstyrelser. Totalt sett uppskattas cirka 200–300 inspektörer under år 2024 ha genomfört övningen. Återkopplingen från de som genomfört den är positiv där de anser att den höjt deras medvetenhet och kunskap om livsmedelsfusk.
Utbildnings- och kommunikationsinsats bransch och andra myndigheter	Livsmedelsverkets höll tre föreläsningar om livsmedelsbedrägeri för delar av livsmedelsbranschen, för att ge en grundläggande förståelse för problematiken. Uppskattningsvis 80 personer var åhörare inom dagligvaruhandeln och storköksgrossisterna vilka gavs en medvetenhet om hur de kan och bör agera för att ställa krav på leverantörer och producenter, för att undvika att utsättas för fusk. Ett 20-tal föreläsningar på samma tema som hölls för andra myndigheter väckte stort intresse och nyfikenhet.

Resultat	(Eventuell) förändring hos målgrupp
	Uppskattningsvis 150-200 personer tog del av föreläsningarna. Intresset handlade framför allt om potentiellt samarbete och samverkan framöver med Livsmedelsverket. De brottsbekämpande myndigheterna ser stort värde av samarbete för att komma åt ekonomisk brottslighet som är av hög prioritet för Sverige.
Omvärldsbevakning livsmedelsfusk	Det finns nu en modell och ett arbetssätt för omvärldsbevakning inom området livsmedelsbedrägeri. Denna omvärldsbevakning ska ligga som underlag, tillsammans med andra rapporteringar, till Livsmedelsverkets lednings prioriteringar och inriktning framåt.
Framtagande metod dataanalys-, lägesbild samt risk- och sårbarhetsvärdering	Det finns en modell för datainsamling-, bearbetning och -analys för området livsmedelsbedrägeri som klustrar relevant data för området. Den samlade datan bearbetas sedan vidare i den modell för risk- och sårbarhetsvärdering som tagits fram. Livsmedelsverket ser framtagandet av dessa modeller som första steg men inser också att de kan behöva vidareutvecklas och anpassas allt eftersom arbetet fortskrider. Arbetet syftar till att rikta in operativa insatser mot de högsta hoten och riskerna för livsmedelsbedrägeri, i Sverige. Det krävs operativa resurser och än så länge tar Livsmedelsverket stöd av de kontrollmyndigheter som har möjlighet att bistå i genomförandet genom sina ordinarie bemyndiganden och kontrollplanering.

Beskrivning av uppnådda resultat

Livsmedelsverket har genom projekt Tillsammans mot livsmedelsbedrägeri genomfört ett stort antal delaktiviteter som syftar till att:

- Ge förutsättningar för kontrollmyndigheter att öka sina kunskaper och förstå vad livsmedelsfusk är samt gett förutsättningar för det mindset som krävs för denna typ av livsmedelskontroll.
- Ge förutsättningar för kontrollmyndigheter att planera fuskkontroll i sina egna kontrollplaner.
- Skapat en modell och arbetssätt för att datadrivet kunna skapa så goda förutsättningar som möjligt för att Livsmedelsverket att riskbaserat kunna leda och styra kontrollmyndigheter mot operativa insatser som har störst effekt för Sverige.

- Höjt kompetensen hos delar av bransch och andra myndigheter om livsmedelsbedrägeri.

5.4 (Tidiga) effekter

I ljuset av regeringsuppdraget och projekt Tillsammans mot livsmedelsbedrägeri har Livsmedelsverket gått in som nätverksmyndighet i satsningen mot organiserad brottslighet. En effekt av detta är att andra ingående myndigheter förstått att livsmedelsföretag, precis som andra företag, är en hög risksektor för ekonomisk och i vissa fall organiserad brottslighet att verka inom.

Det finns potential att utnyttja livsmedelskontrollens verktygslåda för att stödja andra myndigheter. Det är ännu inte klarlagt hur och på vilket sätt Livsmedelsverket tillsammans med kontrollmyndigheterna skulle kunna stödja dessa myndigheter i arbetet.

5.5. Uppdragets koppling till Livsmedelsstrategins strategiska mål

Livsmedelsverket arbetar långsiktigt och strategiskt för att motverka livsmedelsfusk. Det krävs att vi i Sverige utför en effektiv kontroll för att motverka bedrägliga och vilseledande ageranden i livsmedelskedjan för att möta mål som att ”konsumenten ska ha ett högt förtroende för livsmedlen” samt att ”marknaden för livsmedel ska kännetecknas av en väl fungerande konkurrens”.

Strategiskt område	Beskrivning av mål enligt handlingsplanen
Konsument och marknad	Målet för det strategiska området Konsument och marknad ska vara att konsumenterna ska ha ett högt förtroende för livsmedlen och kunna göra medvetna och hållbara val, exempelvis av närproducerat och ekologiskt. Marknaden för livsmedel ska kännetecknas av en väl fungerande konkurrens. Den svenska livsmedelsexporten ska ges förutsättningar att öka för att möta efterfrågan på relevanta marknader.

5.6 Slutsatser

Livsmedelsverket vill med åtgärden åstadkomma en långsiktig och hållbar effekt med ett ökat antal kontroller mot livsmedelsfusk. Av den anledningen har Livsmedelsverket behövt börja med att ta fram en strategi för att därefter arbeta fram hur den ska omsättas. Därefter har Livsmedelsverket skapat ett projekt som kallas Tillsammans mot livsmedelsbedrägeri.

Under år 2024 har Livsmedelsverket genomfört ett antal aktiviteter inom projektet som framför allt ska stärka kontrollmyndigheternas förmåga att fortsatt lära sig vad livsmedelsfusk är, hur de kan upptäcka och motverka livsmedelsfusk samt skaffa sig det tankesätt som krävs för att förstå hur fuskare tänker (i syfte att upptäcka dem).

Livsmedelsverket har bland annat genomfört en kontrollinsats som visar på att förmågan finns att göra myndighetsgemensamma kontroller på ett effektivt sätt. Det krävs dock resursmässiga förutsättningar för att koordinera, planera och samordna många myndigheter. Det krävs också deltagande kontrollmyndigheter som har mandat, kompetens och resurser att rent operativt kunna utföra dem.

I de utbildnings- och kommunikationsinsatser som har genomförts, framför allt riktat till brottsbekämpande myndigheter, finns intresse och Livsmedelsverket uppfattas vara relevant i att kunna bidra till andra myndigheters arbete mot organiserad brottslighet. Det saknas resurser för att kunna bidra fullt ut och i den riktning som andra myndigheter önskar.

Livsmedelsverket ser en positiv trend från kontrollmyndigheterna på de kommunikations- och utbildningsinsatser som har genomförts. Livsmedelsverket bedömer att det är för tidigt att dra slutsatser om utfallet och om kontrollmyndigheterna upptäcker och vidtar åtgärder mot livsmedelsfusk.

5.7 Fortsatt arbete

Livsmedelsverket kommer under år 2025 fortsätta arbetet med projekt Tillsammans mot livsmedelsbedrägeri som därmed går in på sista året av de i Livsmedelsstrategin fastslagna medlen för regeringsuppdraget Insatser mot livsmedelsfusk.

Livsmedelsverket kommer avsluta ett antal påbörjade aktiviteter, som initierades under år 2024, bland annat att utveckla kontrollmetoder och -tekniker för att upptäcka livsmedelsfusk samt bättre möjlighet till informationsutbyte och samverkan mellan kontrollmyndigheter.

Fokus för år 2025 kommer vara att ta fram ett nytt kunskapsunderlag och en rapport om livsmedelsbedrägeri, baserat på den utveckling som skett inom området både i Europa och andra delar av världen.

Den framtagna metoden med dataanalys-, lägesbild- och risk-sårbarhetsvärdering kommer genomföras, vilket kan innebära ett antal justeringar av metodiken sedan framtagandet år 2024.

Livsmedelsverket kommer också lägga mer fokus på kontrollinsatser och mer offensivt göra operativa insatser tillsammans med olika delar av livsmedelskontrollen. Livsmedelsverkets bedömning är att operativa insatser både innebär ett lärande för kontrollmyndigheterna och en möjlighet att likrikta bedömningar och kontrollresultat. För övriga myndigheter som deltar finns vinning i form av samverkan för att tydligare förstå livsmedelssektorn, och att kunna

belysa de aktörer som fuskar eller utnyttjar kryphål i lagstiftningen men också i vissa fall har anknytning till andra former av kriminalitet.

Livsmedelsverket har tidigare lämnat förslag på förändring av regeringsuppdraget ”insatser mot livsmedelsfusk” i rapporteringen för år 2022. Livsmedelsverket vidhåller att regeringsuppdraget skulle behöva lyftas i ett vidare perspektiv som ”insatser mot fusk i den jordbruksbaserade livsmedelskedjan”. Livsmedelsverket ser att andra centrala myndigheter med ansvar för kontroll i den jordbruksbaserade livsmedelskedjan (Jordbruksverket, Kemikalieinspektionen och Statens veterinärmedicinska anstalt) inte har ett riktat uppdrag att arbeta med bedrägeri, i likhet med det som Livsmedelsverket har fått genom ”insatser mot livsmedelsfusk”. Om det sker fusk i tidigt skede av livsmedelskedjan - det vill säga inom primärproduktionen med växtskadegörare, växtskyddsmedel, foder eller liknande - så ger det en följd effekt och konsekvens längre fram i livsmedelskedjan.

Att vidga uppdraget skulle också innebära en harmonisering mot EU-kommissionens arbete och hos flera andra medlemsländer eftersom det inom EU definieras ”agri food fraud chain”.

6 Utveckla arbetet med exportgodkännanden för svenska livsmedel och jordbruksvaror

6.1 Uppdragsbeskrivning och syfte

Livsmedelsverket ska fortsatt utveckla arbetet med exportgodkännanden för svenska livsmedel och jordbruksvaror i syfte att underlätta för ökad export (N2017/07504/JM samt N2017/06252/JM). Arbetet ska ske i nära samverkan med branschens aktörer. Offentliga insatser inom området och det svenska myndighetsarbetet ska matcha dels livsmedelsindustrins förmåga att exportera, dels omvärldens behov och efterfrågan på livsmedel och jordbruksvaror samt tillvarata de möjligheter som kommer av det svenska EU-medlemskapet.

Vissa länder utanför EU/EES önskar godkänna Sverige och svenska anläggningar för en viss produkt innan export av svenska livsmedel får ske till landet. Livsmedelsverket, tillsammans med Jordbruksverket, SVA och branscher, arbetar med denna process genom att exempelvis beskriva Sveriges kontrollsystem, organisera och ta emot inspektioner från importlandet, förhandla exportintyg och förmedla ansökan om registrering av anläggningar i det land som önskar importera från Sverige. Processen är komplex och tidskrävande, och ibland tar det flera år innan Sverige når ett godkännande för export.

Livsmedelsverkets arbete med att bevara Sveriges och anläggningarnas godkännande fortsätter också när marknaden är öppnad. Tillsammans med berörda branscher, företag och Jordbruksverket prioriterar Livsmedelsverket vilka marknadstillträdesärenden som ger mest effekt och vilka ärenden som myndigheterna har resurser att hantera.

6.2 Genomförda aktiviteter

Sammanfattning

Inom ramen för uppdraget har Livsmedelsverket tillsammans med Jordbruksverket under året arbetat med frågeformulär för fyra olika ärenden, både för nya och befintliga marknader, och genomfört en inspektion i Sverige. Under 2024 genomförde Livsmedelsverket fler aktiviteter inom underhåll för att bevara marknader öppna än aktiviteter för att öppna nya marknader.

Arbetet för att underhålla befintliga exportmarknader har under åren, i takt med att fler marknader öppnats, ökat i omfattning och intensitet och arbetet med nya marknader har därför fått stå tillbaka.

Internationellt samarbete med erfarenhetsutbyten har startats mellan de nordiska länderna samt med andra länder i världen.

Målgrupp	Genomförda aktiviteter
Producenter, kyllager, exportörer och branschorganisationer för export av griskött, nötkött, fjäderfäkött, skalägg, äggprodukter, mjölkprodukter, fiskprodukter och honung	Exempel på processer för ny och befintlig marknad: Tillsammans har Livsmedelsverket och Jordbruksverket besvarat frågeformulär som handlar om ägg och äggprodukter till Vietnam, griskött till Taiwan, och nötkött till Kina och Filippinerna. Det senare arbetet resulterade i att Sverige tog emot en stor delegation från Filippinerna i en landsinspektion. Sveriges kontrollsystem utvärderades av Filippinerna för att ge Sverige marknadstillträde för nötkött, och behålla godkännandet för griskött. Ny marknad öppnades för processade nötköttsprodukter till Japan efter inspektion under 2023 med avslut under 2024. Dessutom har nu företag möjlighet att exportera äggprodukter till Nya Zeeland. Livsmedelsverket tog också emot den kinesiska myndigheten the State Administration of Market Regulation of China (SAMR) på ett studiebesök med kunskapsutbyte om livsmedelskontroll. Syftet med dessa processer är att i framtiden få ett godkännande för export eller att bevara ett godkännande.
Producenter, kyllager, exportörer och branschorganisationer för export av griskött, nötkött, fjäderfäkött, skalägg, äggprodukter, mjölkprodukter	Upprätthålla befintligt marknadstillträde – övrigt arbete: 56 anläggningar rekommenderades för ny- och omregistrering vid myndigheter i Brasilien, Hong Kong, Kina, Singapore, Sydkorea och flera andra länder. Ett år efter utbrottet av Afrikansk Svinpest kunde Sverige friförklara sig från sjukdomen och ett arbete att få importländer att släppa sina restriktioner startade. Arbetet resulterade i att några länder som Nordmakedonien, Azerbajdzjan och Guatemala nu öppnat upp för export av griskött från Sverige. Detta är ett arbete som fortsätter de närmaste åren. Myndigheternas modell för att prioritera bland ansökningarna till nya marknader har uppdaterats under året. För företagaren

Målgrupp	Genomförda aktiviteter
	innebär detta en lättnad då färre parametrar behöver skickas in till myndigheterna inför en prioritering. Broschyren om svenska livsmedelskontrollen på engelska har uppdaterats, för att skapa ytterligare förståelse hos mottagarländer och gynna Sveriges möjligheter som exportland. Under året har Livsmedelsverket utvärderat Marockos, Kinas, Brasiliens, Taiwans, och Sydkoreas ändrade regler om registrering av anläggningar. Dessa nya regler har inneburit att fler företag behöver stöd av Livsmedelsverket inför registreringsansökningar till importländers myndigheter.
Nordiskt och internationella samarbeten för att utveckla arbetet med exportgodkännanden	Under 2023 startade ett nytt nordiskt samarbete inom ramen för det Nordiska Ministerrådet. Syftet var att utbyta erfarenheter och lära sig av hur länderna arbetar med marknadstillträde, och därigenom ha möjlighet att vidareutveckla våra arbetssätt och få synergieffekter. Under 2024 fick Livsmedelsverket medel från Nordiska Ministerrådet för att tillsammans med Jordbruksverket organisera ett nytt seminarium i Sverige mellan de nordiska länderna under 2025. Länder som planeras delta är Norge, Sverige, Finland, Danmark, Island och Färöarna. Livsmedelsverket deltog tillsammans med Jordbruksverket i 2024 års generalförsamling av Världsorganisationen för djurhälsa (WOAH) i syfte att undersöka om det går att använda sig av mötet för att komma framåt till nya marknader och för förhandling av befintliga marknader där ett problem finns. Under mötet finns det möjlighet att träffa andra länder för att främja specifika exportintressen för berörda produkter. Arbetet fortsätter under 2025.
Jordbruksverket, Kommerskollegium, Regeringskansliet, Tillväxtverket, EU KOM, importländer	Deltagande i marknadstillträdesarbetsgruppen för SPS-frågor (MAWG SPS), en undergrupp till Marknadstillträdeskommittén (MAAC), som är en plattform där tekniska frågor relaterade till handel med djur, djurprodukter, växt och växtprodukter presenteras och samordnas av EU KOM för Europeiska branschorganisationer och andra medlemsländer. Syftet är att säkerställa ett enhetligt tillvägagångssätt och ökad öppenhet gällande hantering av specifika handelshinder. Deltagande i digitala möten tillsammans med KOM och importlands myndigheter. Underlag till möten i Potsdam¹, WTO SPS samt MAAC.

Målgrupp	Genomförda aktiviteter
	Bevakning av importregler i länder med särskild betydelse; där export sker eller där processer pågår för att nå ett godkännande för export.

¹ Potsdamgruppen är en rådsarbetsgrupp under rådets arbetsgrupp för veterinära experter. Gruppen bistår KOM när det gäller förhandlingar rörande handel med djur och djurprodukter mellan EU och importland.

6.3 Uppnådda resultat

Beskrivning av uppnådda resultat

För att öka förutsättningarna för framtida export har Livsmedelsverket och Jordbruksverket fortsatt att arbeta med att besvara frågeformulär till olika länder. Några av dessa var på begäran från importlandet om kompletteringar på tidigare frågeformulär. Det är i enlighet med de uppdrag som företag ger myndigheterna och efter prioritering.

Under 2024 har myndigheterna arbetat med att öppna upp marknader för griskött och grisprodukter som stängdes 2023 med anledning av utbrottet av afrikansk svinpest.

Myndigheternas modell att prioritera mellan exportansökningar har uppdaterats under året och företagen har uppmanats att inkomma med ny information till myndigheterna för prioritering av ärenden under 2025.

6.4 (Tidiga) effekter

Uppdateringen av modellen för att prioritera mellan exportansökningar innebär en lättnad för företagen som inte behöver skicka in information om lika många parametrar som tidigare.

Fler länders importregler för registrering har utvärderats av Livsmedelsverket vilket innebär att desto fler företag kommer söka stöd från Livsmedelsverket vid registrering. Omfattningen på Livsmedelsverkets arbete kommer därför över tid att fortsätta öka.

Att ytterligare frågeformulär har besvarats av myndigheterna skulle kunna resultera i att Sverige kommer närmre möjligheten till framtida marknadstillträden i berörda importländer.

6.5 Uppdragets koppling till Livsmedelsstrategins strategiska mål

Marknadstillträdesarbete och bevarande av marknader syftar till att öka marknadstillträdet och bevara den export som sker för svenska livsmedelsexportörer. Ovan nämnda aktiviteter syftar till att öka möjligheten för svenska företag att bibehålla och öka sin livsmedelsexport. Detta är en del i strategins övergripande mål avseende ökad livsmedelsproduktion, ökad tillväxt, stärkt konkurrenskraft, ökad lönsamhet och självförsörjningsgrad och minskad sårbarhet i livsmedelskedjan.

Strategiskt område	Beskrivning av mål enligt handlingsplanen
Konsument och marknad	Målet för det strategiska området Konsument och marknad ska vara att konsumenterna ska ha ett högt förtroende för livsmedlen och kunna göra medvetna och hållbara val, exempelvis av närproducerat och ekologiskt. Marknaden för livsmedel ska kännetecknas av en väl fungerande konkurrens. Den svenska livsmedelsexporten ska ges förutsättningar att öka för att möta efterfrågan på relevanta marknader.

6.6 Slutsatser

Livsmedelsverkets arbete med att bevara öppnade marknader har ökat över tid och arbetet med nya marknader har därför fått stå tillbaka. Fler öppnade marknader innebär att underhållsarbetet ökar. Om de befintliga marknaderna inte underhålls riskerar de att stängas och då förlorar Sverige etablerade marknader och exportmöjligheterna minskar.

Processen för att nå ett godkännande till ett visst importland sträcker sig i de flesta fall över flera år. Vissa importländer har långa handläggningstider och komplicerade godkännandeprocesser med flera delmoment som kräver resurser från både Livsmedelsverket och Jordbruksverket.

Idag saknar Sverige ett digitalt system för export av svenska livsmedel som är ihopkopplat mellan Livsmedelsverket, Jordbruksverket och alla kommuner. Dagens system att signera ett fysiskt papper med en enkel stämpel är en stor administrativ börda för kontrollpersonal och företag, och möjliggör fusk med svenska livsmedel. I arbetet med marknadstillträde kan myndigheterna behöva information om anläggningar som exporterat en viss produkt till ett visst land, hur mycket och när exporten skett, vilket intyg som använts och vilken myndighet som har utfärdat intyget. Ett digitalt system skulle också underlätta i myndigheternas arbete vid utbrott av olika djursjukdomar i Sverige och ge en möjlighet att sammanställa statistik vid besvarande av importländers frågeformulär eller annat förhandlingsarbete med importländer.

En annan utmaning är att fler importländer inför nya regler som behöver utvärderas av Livsmedelsverket. Det kan vara att företagens registreringsansökan måste förmedlas av Livsmedelsverket eller att Livsmedelsverket ska intyga att exportprodukter uppfyller importlandets lagstiftning. Det kräver mycket resurser från myndigheterna som behöver tolka regler och utveckla nya metoder för att möjliggöra en framtida export.

6.7 Fortsatt arbete

Livsmedelsverkets arbete med marknadstillträde till prioriterade marknader och underhåll av befintliga marknader kommer att fortsätta under 2025. Exempel på områden där Livsmedelsverket planerar aktiviteter under 2025:

- Livsmedelsverket och Jordbruksverket fortsätter att arbeta med prioriterade marknader efter samverkan med enskilda branschorganisationer och företag. Nya marknadstillträdesärenden påbörjas i mån av tid när pågående ärenden avslutats.
- Livsmedelsverket fortsätter med arbetet att förmedla ansökningar för registrering av svenska företag i länder utanför EU. Nya krav från exempelvis Hong Kong, Kina med flera länder kommer att utvärderas.
- Frågeformulär för fiskprodukter till Vietnam kommer arbetas på under året.
- Arbetet att öppna upp marknader som stängts med anledning av Afrikansk Svinpest kommer fortsätta.
- Möte mellan berörda myndigheter från de nordiska länderna inom ramen för Nordiska Ministerrådet kommer ske i Sverige under 2025.

7 Finansiera verksamhet som syftar till att få svenska anläggningar godkända för export

7.1 Uppdragsbeskrivning och syfte

Livsmedelsverket ska utveckla arbetet med exportgodkännanden av livsmedel och jordbruksvaror genom att finansiera den verksamhet som syftar till att få svenska anläggningar godkända för export till tredje land (N2017/07504/JM samt N2017/06252/JM).

7.2 Genomförda aktiviteter

Ingen anläggningsinspektion mottagen under 2024.

7.3 Uppnådda resultat

Ingen anläggningsinspektion mottagen under 2024.

7.4 Uppdragets koppling till mål inom Livsmedelsstrategins 3 strategiska områden

Arbetet med få svenska anläggningar godkända för export till tredje land syftar till att öka marknadstillträdet för svenska livsmedelsexportörer vilket bidrar till det strategiska området Konsument och marknad. Den svenska livsmedelsexporten ska ges förutsättningar att öka för att möta efterfrågan på relevanta marknader. Livsmedelsverket bidrar (om en anläggningsinspektion sker) genom ovan nämnda aktiviteter till att strategins övergripande mål kan uppfyllas avseende ökad livsmedelsproduktion, ökad tillväxt som ger nya möjligheter till innovation, stärkt konkurrenskraft, ökad lönsamhet och självförsörjningsgrad och minskad sårbarhet i livsmedelskedjan.

Strategiskt område	Beskrivning av mål enligt handlingsplanen
Konsument och marknad	Målet för det strategiska området Konsument och marknad ska vara att konsumenterna ska ha ett högt förtroende för livsmedlen och kunna göra medvetna och hållbara val, exempelvis av närproducerat och ekologiskt. Marknaden för livsmedel ska kännetecknas av en väl fungerande konkurrens. Den svenska livsmedelsexporten ska ges förutsättningar att öka för att möta efterfrågan på relevanta marknader.

7.5 Slutsatser

Inspektioner annonseras till svenska myndigheter med kort varsel och utan förvarning. Före, under och efter en inspektion krävs en stor arbetsinsats från flera delar av Livsmedelsverket och kan involvera fler myndigheter.

För att bevara marknader öppnade kommer Sveriges myndigheter och industri behöva ta emot framtida delegationer från myndigheter i importländer för att behålla Sverige exportgodkännande för en specifik produktkategori.

7.6 Fortsatt arbete

För 2025 kommer Livsmedelsverket att ha beredskap att ta emot inspektioner från tredje land. När tredje land aviserar att en inspektion planeras kommer eventuellt pågående marknadstillträdesarbete att temporärt pausas.

8 Uppdrag att genomföra åtgärder i vildsvinspaketet inom ramen för livsmedelsstrategin

8.1 Uppdragsbeskrivning och syfte

Livsmedelsverket har under 2024 arbetat med fem deluppdrag inom Vildsvinspaketet:

1. Förslag till nya regler för att underlätta för jägare att sälja små mängder direkt till slutkonsumenter eller till lokala detaljhandel som levererar direkt till slutkonsumenter, till exempel restauranger och livsmedelsbutiker.
2. Uppdatera vägledande information om jägares leveranser av små mängder vildsvin och vildsvinskött samt uppdatera vägledningar till kommunala kontrollmyndigheter vad gäller detaljhandelsanläggningar som tar emot vildsvin direkt från jägare och till länsstyrelser vad gäller kontroll av jägares leveranser av små mängder vildsvin och vildsvinskött.
3. Informationssatsningar till företag som hanterar vilt.
4. Stötta branschorganisationer att uppdatera branschriktlinjer för vilthanteringsanläggningar och till detaljhandeln.
5. Förstärka och samordna kommunikationen runt vildsvinspaketet. Detta rapporteras separat.

Syftet med uppdragen är att öka möjligheterna för omsättning av vildsvinskött på marknaden med bibehållen livsmedelssäkerhet. (Källa: Uppdrag att genomföra åtgärder i vildsvinspaketet inom ramen för livsmedelsstrategin (Livsmedelsverket) Diarienummer: N2020/01010/DL, N2019/03259/DL (delvis), N2017/06252/JL (delvis).

Deluppdraget att utreda och lämna förslag på ett system för hantering av subventioner för att minska kostnader för provtagning av trikiner och cesium slutrapporterades 2020-12-01. (N2020/01010/DL)

8.2 Genomförda aktiviteter

Sammanfattning

Målgrupp	Genomförda aktiviteter
Jägare, detaljhandelsföretagare, konsumenter	Föreskriftsförslag i enlighet med det redovisade uppdraget anmälades i februari 2024 till EU-kommissionen och övriga medlemsstater. Efter synpunkter från bl.a. EU-kommissionen justerades föreskriftsförslaget och föreskrifterna beslutades sedan i oktober 2024. Föreskrifterna trädde i kraft den 4 november 2024. Livsmedelsverkets föreskrifter (LIVSFS 2024:6) om jägares leveranser av små mängder vildsvin och kött av vildsvin Föreskrifterna möjliggör en ökad och förenklad omsättning av vildsvinskött, vilket förväntas tillgängliggöra det för fler konsumenter.
Jägare, detaljhandelsföretagare, kontrollmyndigheter	Det webbaserade informationsmaterialet (tidigare kallat informationsfilmer) riktat till jägare, detaljhandelsanläggningar respektive kontrollmyndigheter som togs fram under 2023, omarbetades och anpassades till bestämmelserna i de beslutade föreskrifterna. Materialet publicerades på Livsmedelsverkets webbplats i mitten av november 2024. Informationen förklarar reglerna på ett kortfattat sätt och visar på de nya möjligheterna och förutsättningarna för jägare och detaljhandelsföretagare att sälja vildsvinskött med bibehållen livsmedelssäkerhet. Kontrollmyndigheterna i livsmedelskedjan får kunskap om hur kontroll ska bedrivas för att verifiera att hanteringen resulterar i säkra livsmedel. E-information: Direktförsäljning av små mängder vildsvin
Utbildare	Godkännande av utbildningar om hygienisk hantering, provtagning och spårbarhet av vildsvin som jägare måste gå för att få sälja vildsvin och vildsvinskött till slutkonsumenter. Den särskilda utbildningen tas fram av privata aktörer och godkänns av Livsmedelsverket. Under 2024 godkändes den första utbildningsanordnaren den 7 november, tre dagar efter att reglerna trädde kraft.

Målgrupp	Genomförda aktiviteter
Jägare, detaljhandelsföretagare, kontrollmyndigheter	Vägledande texter om jägares leveranser av små mängder vilt och kött av vilt samt vägledande text om detaljhandelsanläggningar som tar emot vilt direkt från jägare kompletterades med texter om hantering av små mängder vildsvin och vildsvinskött: • Jakt och vilt • Jägares leveranser av frilevande vilt och kött av frilevande vilt • Detaljhandelsanläggningar som tar emot frilevande vilt från jägare
Jägare, livsmedelsföretagare, kontrollmyndigheter	Vägledande text om uppsamlingscentraler för tillfällig lagring av kroppar och tillhörande organ av frilevande vilt innan de transporteras till en vilthanteringsanläggning. Uppsamlingscentraler Uppsamlingscentraler är en viktig del i kedjan från skog till bord och underlättar för jägare att lämna in vilt för vidare transport till en vilthanteringsanläggning och information och vägledning har saknats.
Jägare, detaljhandelsföretagare	Uppdaterad broschyr Försäljning av små mängder. Försäljning av små mängder Broschyren vänder sig jägare, privatpersoner och livsmedelsföretag som vill sälja små mängder primärprodukter, vilt och kött av vilt direkt till slutkonsumenter och förklarar vilka regler och förutsättningar som gäller då.
Kontrollmyndigheter	Utarbetande av checklista för länsstyrelsernas kontroll av jägare som levererar små mängder vildsvin och vildsvinskött samt anvisningar för rapportering av utförda kontroller. Checklistan möjliggör enhetlig och likvärdig kontroll av jägarna. Rapporteringen möjliggör sammanställningar, analys och uppföljning av resultatet av utförda kontroller. Checklistan och rapporteringsmodellen har utvecklats i samarbete med länsstyrelsen i Kronoberg, som har samordnar länsstyrelsernas uppdrag i vildsvinspaketet. Checklistan och rapporteringsmodellen har implementerats i länsstyrelsernas vildsvinsjägerregister och i Livsmedelsverkets system för myndighetsrapportering.

Målgrupp	Genomförda aktiviteter
Jägare, detaljhandelsföretagare, kontrollmyndigheter	Medverkan i regionala träffar och konferenser avseende vildsvin i både länsstyrelse, jägarorganisationer och andra aktörers regi.
Deltagande myndigheter i vildsvinpaketet	Regelbundna avstämningar, gemensamma presentationer, löpande samråd och samarbete för samordning och genomförande av våra respektive uppdrag. Vi har även deltagande i konferenser och träffar enligt ovan, haft dialog med Naturvårdsverket samt med angränsande projekt och arbeten.

8.3 Uppnådda resultat

Sammanfattning

Resultat	(Eventuell) förändring hos målgrupp
Kunskap om föreskrifterna om jägares leveranser av små mängder vildsvin och kött av vildsvin trädde i kraft den 4 november 2024.	Positiv respons från jägare om nya möjligheten – både att sälja direkt till konsumenter och att starta detaljhandelsverksamhet. Mindre positiv från vilthanteringsanläggningar. Många frågor vid informationsträffar etc. och i samband med att jägare går den särskilda vildsvinsutbildningen. Nya webbsidor som svarar på frågor om regelverket. Stort intresse från jägarkåren att registrera sig för leverans av vildvin till slutkonsumenter.
Webbaserade informationsmaterial (tidigare kallat informationsfilmer) som är tillgängligt gratis på Livsmedelsverkets webbplats.	Kommer att ge ökad kunskap och kanske inspiration till jägare och detaljhandelsföretagare att leverera vildsvinskött i enlighet med de nya reglerna. Kommer att underlätta för länsstyrelser och kommuner att utföra riskbaserad och likvärdig kontroll.
Uppdaterad broschyr om försäljning av små mängder	Kommer att ge ökad kunskap och kan inspirera aktörer som redan säljer små mängder primärprodukter eller små mängder kött av vilt att även börja sälja små mängder vildsvinskött.

Resultat	(Eventuell) förändring hos målgrupp
En utbildningsanordnares särskilda utbildning om hantering av vildsvin vildsvinskött godkändes under året.	Det har varit ett stort intresse från jägare redan från start att gå kursen. Det har varit flera fullbokade kurser och stor efterfrågan på utbildningsplatser.

Beskrivning av uppnådda resultat

E-informationen som har tagits fram är tillgänglig kostnadsfritt på Livsmedelsverkets webbplats för de tre huvudmålgrupperna för föreskriftens tillämpning, nämligen jägare, detaljhandelsföretagare och kontrollmyndigheter. Där finns information om de nya möjligheter som föreskrifterna ger, under vilka förutsättningar det får ske och hur livsmedelssäkerheten bibehålls även med dessa nya försäljningskanaler. Informationen innehåller även vägledning till offentlig kontroll av jägare som levererar små mängder vildsvin och vildsvinkött och kontroll av detaljhandelsanläggningar som tar emot vildsvin direkt från jägare.

Broschyren Försäljning av små mängder är redan sedan tidigare uppskattad både av privatpersoner, livsmedelsföretagare och kontrollmyndigheter. Informationen om möjligheterna att sälja små mängder vildsvin och vildsvinskött bedöms därför kunna bli ett uppskattat tillägg.

Vad gäller kommunikationsinsatser kan nämnas att Livsmedelsverket medverkade och beskrev föreskriftsförslaget, vad det innebär och vilka möjligheter det ger på Vildsvinsdagen i Växjö den 18 september 2024. Dagen arrangerades av länsstyrelsen i Kronoberg inom ramen för deras uppdrag inom vildsvinspaketet. Ett 50-tal aktörer i livsmedelskedjan, från markägare och jägare, till detaljhandelsföretagare och vilthanteringsanläggningar deltog samt ett antal representanter från olika länsstyrelser med regionala vildsvinsprojekt. Livsmedelsverket medverkade även vid en informationsträff om de nya reglerna som länsstyrelsen i Uppsala arrangerade den 18 oktober tillsammans med bland annat Svenska Jägarförbundet. Vid båda tillfällena var intresset och engagemanget stort för de nya reglerna och frågorna många. Livsmedelsverket har därför kontinuerligt sett över och förtydligat vägledningstexterna, exempel, frågor och svar. Det är när reglerna har trätt i kraft som de konkreta frågorna ställs, men det visar också på ett stort intresse framför allt från jägarhåll.

Osäkerhet om när föreskrifterna skulle träda i kraft påverkade de aktörer som planerade att ta fram den särskilda utbildningen om hygienisk hantering av vildsvin. Man avvaktade med att ta fram och skicka in material för godkännande, detta trots att kommissionen inte hade lämnat några synpunkter på bestämmelserna rörande utbildningen. Trots påminnelser till de aktörer som visat intresse av att ta fram en utbildning ledde detta till att endast en aktör godkändes under 2024. Godkännandet skedde tre dagar efter att föreskrifterna trädde i kraft och den första

utbildningen hölls dagen efter godkännandet. Fler godkännanden kommer att bli klara i början av 2025. Osäkerhet om föreskrifternas slutliga utformning påverkade även arbetet med vägledningstexter och med e-information samt kriterier för länsstyrelsernas system för registrering och kontroll.

8.4 (Tidiga) effekter

Genom åtgärder i det nationella landsbygdsprogramfinansierade projektet Vildsvinsförvaltning i samverkan – nationellt var tre aktörer intresserade av att ge utbildningar vid föreskrifternas ikraftträdande. En av dessa tre godkändes av Livsmedelsverket och påbörjade genomförandet av utbildningar bara några dagar efter föreskrifternas ikraftträdande 2024. Därmed fanns förutsättningar för direktförsäljning av vildsvin till konsumenter redan någon vecka efter föreskriftens ikraftträdande. Omfattningen av den försäljningen har ännu inte följts upp.

Livsmedelsverkets kommunikation och myndigheterna i vildsvinspaketets gemensamma kommunikation i samband med reglernas ikraftträdande gav stort medialt genomslag. Antalet frågor till Livsmedelsverket från kontrollmyndigheter, jägare och allmänheten ökade också under samma period.

8.5 Uppdragets koppling till Livsmedelsstrategins strategiska mål

Strategiskt område	Beskrivning av mål enligt handlingsplanen
Regler och villkor	Föreskrifterna är utformade med tanke på att inte orsaka onödiga administrativa bördor för aktörerna och att små mängder vildsvin och vildsvinskött med bibehållen livsmedelssäkerhet ska kunna levereras direkt till slutkonsumenter. I kommunikationen om de nya föreskrifterna så betonas möjligheten att avyttra vildsvin på fler sätt än idag. Det ger jägare och detaljhandelsanläggningar nya möjligheter samtidigt som vi betonar vikten av utbildning och provtagning. De nya föreskrifterna berör också kontrollmyndigheter och kommuniceras särskilt till dem.
Konsument och marknad	De ökade möjligheterna för jägare att sälja vildsvinskött förväntas ge en ökad mängd vildsvinskött som blir tillgängligt för konsumenter på marknaden.

Strategiskt område	Beskrivning av mål enligt handlingsplanen
	Företag i vildsvinskedjan ska veta hur de kan bidra till målet om att fler vildsvin ska nå konsument och hur efterfrågan av vildsvinskött ser ut. Därför kommuniceras de delarna till dem. Alla aktörer längs hela kedjan behövs.
Kunskap och innovation	Genom att tydliga vägledningar och informationsmaterial kompletterat med löpande tillägg av frågor och svar hoppas vi underlätta för jägare och företag att våga startat eller utveckla sin verksamhet till att omfatta även vilt och/eller vildsvin.

8.6 Slutsatser

En förenklad omsättning av vildsvinskött på marknaden är positiv ur flera aspekter. Det är en åtgärd som kan förmodas öka incitamentet att jaga vildsvin och därmed hålla vildsvinsstammen på en balanserad nivå. Enklare regler för jägare och detaljhandelsanläggningar att omsätta vildsvinskött kan bidra till utveckling av verksamheter, kan öka intresset för konsumtion av vildsvin och vilt generellt och därigenom även öka incitamentet för att jaga vilt och vildsvin och leverera till vilthanteringsanläggningar.

Vildsvinspaketet i sin helhet berör många målgrupper och myndigheter och samarbete är centralt för genomförandet. Sedan föreskrifterna trädde i kraft har Livsmedelsverket till exempel haft tät kontakt med den godkända utbildningsanordnaren och löpande svarat på frågor från jägare som vidareförmedlats till Livsmedelsverket. Utbildningsanordnaren har i sin tur lagt ut information och länkar till Livsmedelsverkets webbplats för att på så sätt underlätta för jägare som vill sälja vildsvinskött till privatpersoner eller vill starta detaljhandelsanläggning och ta emot vildsvin direkt från jägare.

När det gäller godkännande av utbildningsanordnare visade sig detta ta längre tid än vad som var förväntat. Det berodde i stor utsträckning på att aktörerna avvaktade med att ta kontakt med Livsmedelsverket och skicka in material för godkännande tills föreskrifterna hade beslutats och publicerats. Det ledde i sin tur till att många jägare registrerade sig innan det fanns några utbildningar tillgängliga. Livsmedelsverket har fått signaler om att det finns en oro för att registrerade jägare ska börja sälja vildsvinskött till privatpersoner utan att uppfylla kompetenskraven.

Under året har Livsmedelsverket noterat att, förutom via pressmeddelanden och Livsmedelsverkets nyhetsbrev till prenumeranter, myndigheten fortsatt har svårt att nå detaljhandelsanläggningar med information om de nya möjligheter som föreskrifterna ger.

8.7 Fortsatt arbete

Livsmedelsverket har i uppdrag att stötta branschorganisationer att uppdatera eller ta fram branschriktlinjer för vilthanteringsanläggningar respektive detaljhandelsanläggningar som vill ta emot vildsvin direkt från jägare. Livsmedelsverket kommer fortsätta att leta efter företrädare för dessa verksamheter och uppmuntra och stötta dessa att utarbeta branschriktlinjer.

Livsmedelsverket kommer att fortsätta granskning vildsvinsutbildningar och godkännande av utbildningsanordnare. Förhoppningen är att fler tillgängliga utbildningar för jägare kommer att bidra till att mer vildsvinskött bli tillgängligt för privatpersoner.

Kommunikationsinsatser kommer att fortgå till de berörda aktörerna i samverkan med övriga myndigheter som har uppdrag i vildsvinspaketet.

Mot bakgrund av de signaler som Livsmedelsverket har fått om att det finns en oro från jägarhåll att registrerade jägare ska sälja vildsvinskött till privatpersoner utan att uppfylla kompetenskraven har Livsmedelsverket rekommenderat länsstyrelserna att kontroller som görs av registrerade jägare som säljer vildsvin och vildsvinskött till privatpersoner fokuserar på kontroll av att jägaren har gått den särskilda utbildningen som krävs enligt föreskrifterna.

9 Uppdrag att samordna kommunikationsinsatser i vildsvinspaketet inom ramen för livsmedelsstrategin

9.1 Uppdragsbeskrivning och syfte

Enligt regeringsuppdraget ska de myndigheter som arbetar med vildsvinspaketet (Livsmedelsverket, Jordbruksverket, Statens veterinärmedicinska anstalt samt länsstyrelserna, representerade av Länsstyrelsen Kronoberg) identifiera områden där det finns behov av särskild kommunikation. Med utgångspunkt i detta ska myndigheterna på ett strategiskt och långsiktigt sätt genomföra kommunikationsinsatser var för sig eller tillsammans. Livsmedelsverket ska samordna uppdraget.

9.2. Genomförda aktiviteter

Aktiviteterna bygger på en gemensam kommunikationsplan. Budgeten har fördelats utifrån beslutade planer. Tidsplanen justerades efter att föreskriftsarbetet drogs ut på tiden, men därefter, under slutet av 2024, har flera kommunikationsinsatser gjorts av alla myndigheter.

Målgrupp	Genomförda aktiviteter
Intressenter längs hela kedjan; allmänhet, jägare, detaljhandel, andra myndigheter, intresseorganisationer.	- Myndigheterna har på respektive webbplats regelbundet uppdaterat en samordnad samlad beskrivning över arbetet som pågår inom vildsvinspaketet. Vi länkar till varandras webbplatser och delar relevanta inlägg från varandra. Syftet är att samordnat kunna samla information och kunna vägleda till rätt myndighet i rätt fråga. <u>Pågående arbeten inom vildsvinsområdet (livsmedelsverket.se)</u> - Vi har haft pressmeddelanden om: - Resultat från attitydundersökningar om synen på vildsvinskött efter utbrott av svinpest, dels hos konsument, dels hos detaljhandel (15 februari)

Målgrupp	Genomförda aktiviteter
	• öppnandet av vildsvinsjägerregistret samt uppföljande kommunikation om antalet registrerade, Lst • SVA:s trikinapp, SVA • Vikten av samarbete mellan alla aktörer inkl film om detta, SJV. 3. Lst Kronoberg bjöd in till en dag med vildsvinstema under MAT 2024. 4. Utskick av målgruppsinriktad information samt ny webbsida som beskriver vad alla kan göra, SLV: <u>Nya vildsvinsregler i korthet</u> 5. Framtagande av film med huvudbudskapet ”alla behövs” och som illustrerar hur alla aktörer kan bidra till att kedjan ska fungera, SJV. 6. Deltagande i regionala träffar och konferenser avseende vildsvin i både länsstyrelse, jägarorganisationer och andra aktörers regi. 7. Länsstyrelserna har tagit fram nationella, interna och externa, webbsidor med information om vildsvinspaketet som publicerats av landets 21 länsstyrelser tillsammans med anpassad länsvis information. Exempel: <i>Registrering av jägare för att sälja vildsvinskött Länsstyrelsen Kronoberg</i> 8. Länsstyrelsen har tagit fram broschyren Bli svinsmart i en mindre tryckt upplaga och som en tillgänglighetsanpassad pdf för webbpublicering. Tryckta ex har distribuerats till länsstyrelserna enligt deras beställningar. Pdf:en har publicerats av de flesta vildsvinslänen. Målgrupp i första hand är konsumenter och jägare. <i>Bli svinsmart – saker du kanske inte visste om vildsvin Länsstyrelsen Kronoberg</i>
Deltagande myndigheter (sekundärt mottagare av informationen)	Regelbundna avstämningar samt deltagande i konferenser och träffar enligt ovan. Vi har även haft dialog med Naturvårdsverket samt angränsande projekt och arbeten.

Målgrupp	Genomförda aktiviteter
Jägare	Dialog med företrädare för jägarorganisationer i syfte att samordna kommunikationen och lyssna in deras funderingar och upplevda behov av kommunikationsinsatser. Riktad information om regelverk, vildsvinsjägerregistret samt framtagna informationspaket. Information om ny app för att enkelt hantera trikinprov genom SVA. Uppdatering av SVA:S film "Säkert kött", en film om vikten av att ta trikprover.
Vilthandläggare vid länsstyrelser, livsmedelsföretagare (VHA, DHA och dagligvaruhandel), jägare samt andra intresseorganisationer.	Temadag Vildsvin vid MAT2024. Information om nya regelverket, vildsvinsjägerregistret mm, bland annat genom Naturvårdsverkets Viltnytt.
Livsmedelsföretagare, primärt detaljhandel och vilthanteringsanläggningar samt media.	Riktad information om regelverk samt informationspaket som finns om det, främst genom branschmedia. Dialog med branschorganisationer.

9.3 Uppnådda resultat

Sammanfattning

Resultat	(Eventuell) förändring hos målgrupp
Samordnad information om det arbete som pågår.	Deltagande myndigheter har fått en ökad kunskap och förståelse för varandras arbete och uppdrag samt komplexiteten i frågan. Ökad uppmärksamhet genom korslänkar till varandra och samordnade budskap.
Ökad kunskap om de nya föreskrifter som trädde i kraft 4 november 2024.	Positiv respons från jägarkåren om nya möjligheten, mindre positiv från vilthanteringsanläggningar. Nya webbsidor som svarar på frågor om regelverket

Resultat	(Eventuell) förändring hos målgrupp
Stor medial uppmärksamhet samt vidareförmedling av nyheter av andra aktörer avseende nya föreskrifterna.	Över 300 publicerade nyhetsartiklar om de nya föreskrifterna samt andra delar av vildsvinspaketet mellan 16 okt och 16 dec 2024. Ökad kännedom om vildsvin som livsmedel.
Kännedom om hur varje aktör kan bidra till att mer vildsvinskött når konsument.	Ny webbsida som kort beskriver vad varje aktör behöver göra.

Beskrivning av uppnådda resultat

Genom att publicera samordnad information om alla myndigheters pågående arbete inom vildsvinspaketet så har vi gjort det både enklare att se vem som gör vad och hur respektive myndighetsarbete hänger ihop.

Genom en nära dialog med aktörer har vi lunnat fånga behov och frågor samt tagit fram ny information därefter. Ett exempel är en sida som kortfattat redogör för de nya reglerna samt några frågor och svar. Den behöver vi tillsammans sprida.

Temadagen med vildsvin i september fick positiv respons. Aktörer längs hela kedjan fick information om läget och kunde samverka med varandra.

Antalet registrerade jägare i länsstyrelsernas vildsvinsjägerregister perioden 4 november 2024 – 16 december 2024 uppgick till 1242.

Under perioden 16 oktober till 16 december återfanns 317 nyhetsartiklar som handlade om vildsvinspaketet och de nya föreskrifterna. Företrädare för deltagande myndigheter var representerade i 71 procent av dem. Majoriteten av artiklarna var positiva eller neutrala. Viss negativ kritik uppmärksammades från vilthanteringsanläggningar avseende att det nya systemet skulle kunna bidra till bristande köttkontroller samt en snedvriden konkurrens.

9.4 (Tidiga) effekter

Bara det faktum att det finns en regelbunden samverkan och samordning av kommunikationen är en framgång och ger mer kraft i det arbete som sker. Respektive insats sätts in i en större helhet och tydligt visa på målet med hela vildsvinspaketet. Vi har under året delat och förstärkt varandras arbete, vilket även framgår av genomförd medieanalys; våra budskap ligger i linje med varandra och där ordet ”säkert” har fått extra stort genomslag.

9.5 Uppdragets koppling till Livsmedelsstrategins strategiska mål

Strategiskt område	Beskrivning av mål enligt handlingsplanen
Regler och villkor	I kommunikationen om de nya föreskrifterna så betonas möjligheten att avyttra vildsvin på fler sätt än idag. Det ger jägare och detaljhandelsanläggningar nya möjligheter samtidigt som vi betonar vikten av utbildning och provtagning. De nya föreskrifterna berör också kontrollmyndigheter. Därför kommuniceras villkoren för de nya föreskrifterna särskilt.
Konsument och marknad	Livsmedels säkerheten är avgörande för att konsumenterna ska ha en tilltro till ett livsmedel. Därför betonas exempelvis provtagning i den kommunikation som sker. Konsumenter är en självklar målgrupp, likväl som jägare, detaljhandelsanläggningar och kontrollmyndigheter. Företag i vildsvinskedjan ska veta hur de kan bidra till målet om att fler vildsvin ska nå konsument och hur efterfrågan av vildsvinskött ser ut. Därför kommuniceras de delarna till dem. Alla aktörer längs hela kedjan behövs.
Kunskap och innovation	Genom att lyfta framgångsrika arbetssätt hos enskilda företag och hur efterfrågan på produkterna ser ut, så hoppas vi inspirera till att fortsatt/våga satsa på att utveckla framtagandet av vildsvinsprodukter. Genom att utveckla sin verksamhet till att omfatta även vilt och/eller vildsvin så kan befintliga verksamheter få fler ben att stå på.

9.5 Slutsatser

Vildsvinspaketet berör i sin helhet många olika målgrupper med olika behov och inställning till de förändringar som föreslås. Alla aktörer behövs och de måste samarbeta. Därför måste kommunikationen vara målgruppsanpassad och ske i relevanta kanaler.

För Livsmedelsverkets del är de nya föreskrifterna en stor del av arbetet men för att nå målet om fler vildsvin som når konsument krävs många andra insatser också. Resultaten visar på vilken kraft som samverkan och samordning har – när deltagande myndigheter och aktörer, både tillsammans och utifrån respektive roll, kommunicerar en helhet. Och när kommunikationsinsatser samordnas, förstärks och sprids vidare av andra.

9.6 Fortsatt arbete

Under 2025 kommer Livsmedelsverkets kommunikation fortsatt att fokusera på att kvalitetssäkra informationen om det nya regelverket och att de aktörer som behöver ha rätt fakta lätt kan hitta den – exempelvis genom det digitala informationspaket som ger fördjupad och målgruppsanpassad information om de nya föreskrifterna. Särskilt fokus kommer att läggas på att nå detaljhandelsanläggningar. Vi behöver fortsatt hjälpas åt i spridningen av den information som finns och länka rätt.

Vi fortsätter att använda statistik som stöd för datadriven kommunikation, tex antalet registrerade jägare och utbetalda subventioner av cesium- och trikinprovtagning.

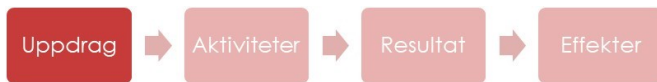
Vi fortsätter betona att alla aktörer längs hela kedjan från skog till bord behövs.

Länsstyrelsen Kronoberg och länsstyrelserna i vildsvinslänen lägger sitt fokus på att jägare registrerar sig i vildsvinsjägerregistret, att detta fungerar och att de prioriterade målgrupperna har tillgång till den information som behövs för detta. Intern och extern information om kontrollen av verksamheten enligt den nya föreskriften är också prioriterad 2025.

För att följa upp och utvärdera samt samordna kommunikationen samverkar vi med bransch- och intresseorganisationer.

10 Bidra till förenkling genom utveckling av *verksamt.se*

10.1 Uppdragsbeskrivning och syfte

Tillväxtverket ska med fokus på hela livsmedelskedjan utveckla *verksamt.se*, inklusive Serverat, i linje med den så kallade värdemodell, det vill säga ett gemensamt system för enkla digitala myndighetskontakter som har föreslagits av Tillväxtverket, Bolagsverket och Skatteverket. Tillväxtverket ska därvid vidta nödvändiga åtgärder för att realisera värdemodellen för några centrala grenar inom livsmedelskedjan, bland annat genom att skapa tjänster för sammanhållna guidade processer och för samlad information till uppgiftslämnaren om hur ärendet fortskrider

Livsmedelsverket ska utifrån sina ansvarsområden bidra med bl.a. juridisk kompetens och kompetens rörande strategisk it- och verksamhetsutveckling i det uppdrag som lämnats till Tillväxtverket om att förenkla genom utveckling av *verksamt.se* (N2019/03240/JL).

10.2 Genomförda aktiviteter

Sammanfattning

Målgrupp	Genomförda aktiviteter
Myndigheter	Deltagit i veckovisa avstämningar med Jordbruksverket, Livsmedelsverket och Länsstyrelserna
Myndigheter	Deltagit i åtta TVV-ledda styrgruppsmöten genomförda innehållande representanter från Jordbruksverket, Livsmedelsverket och Länsstyrelserna
Myndigheter	Deltagit i möten med Skatteverket för att förbereda implementering av deras vidareförmedlingsfunktion
Företag	Tester av AI-chat och andra informationssätt för att kunna ge svar på företagens frågor
Företag	Deltagit i framtagande av tjänst för att guida företag till relevanta regler och tillstånd för tilltänkta verksamheten
Myndigheter	Deltagande i eSams Hackaton

Beskrivning av genomförda aktiviteter

Livsmedelsverket deltar aktivt i olika aktiviteter för att stötta och bidra i tillväxtverkets uppdrag som består av två huvudsakliga delar. Del är handlar om att guida företag till vilka regelverk som träffar dem, medan del två handlar om att ge företag återkoppling på myndighetsärenden.

Sammanhållna guidade processer

Företag inom livsmedelssektorn upplever i högre grad än andra företag att regler är tillväxthinder. Det är en stor utmaning för företagen att få en överblick, speciellt för mindre företag. Det är också många företag som har svårt att förstå om de omfattas av reglerna för miljöfarlig verksamhet och om de i så fall är anmälnings- eller tillståndspliktiga. Under 2024 har Livsmedelsverket deltagit i Tillväxtverkets arbete med en tjänst som guidar företagen att se vilka tillstånd och anmälningar de kan behöva för sin verksamhet. Företagen kommer också bli guidade till rätt myndighet för vidare kontakt. Lanseringen kommer att göras stegvis med början januari 2025 då tjänsten finns tillgänglig för alla företag inom primärproduktion.

Parallellt med att livsmedelsstrategin har realiserats har AI kommit att vara på allas läppar de senaste åren. I syfte att testa möjligheterna med AI deltog Tillväxtverket också i eSams Hackaton tillsammans med Livsmedelsverket, Bolagsverket och DIGG. Baserat på Tillväxtverkets databas Uppgiftskrav (som innehåller information om 900 myndighetsregler som påverkar företag i olika branscher), togs det fram en AI-baserad chatt där företagare i livsmedelskedjan beskrev sin tänkta verksamhet och får en lista med de tillstånd/anmälningar/godkännanden som företaget behöver. Av 32 lag kom lösningen på andra plats i tävlingen. I dagsläget är det dock inte möjligt att bygga en tjänst ut till företagen baserat på lösningen då databasen som användes inte är heltäckande, men den visar på möjligheterna med AI och språkteknologi för att guida företag till relevant myndighetsinformation.

Deltagandet i Hackatonet födde en närmare samverkan mellan Tillväxtverket och Livsmedelsverket som under hösten 2024 genomförde projektet varmrätt där vi försökte vidareutveckla resultaten från Hackatonet baserat på data från Livsmedelsverkets lagar, förordningar och digitala vägledning (kontrollWiki) och skapa en prototyp för att mer individbaserat vägleda företag i livsmedelskedjan.

Återkoppling på företags myndighetsärenden

För att realisera den andra delen av uppdraget arbetar Tillväxtverket också för att livsmedelsproducenter ska kunna följa sina olika myndighetsärenden från Jordbruksverket, länsstyrelserna och Livsmedelsverket via verksamt.se. Tjänsten möjliggör en samlad översyn av pågående ärenden, vilket ger företagarna en ökad insyn i processen. På så sätt slipper livsmedelsproducenterna själva leta status på sina ärenden och kan lägga mindre tid på kontakt med berörda myndigheter för att få återkoppling. Tillväxtverket finansierar myndigheternas arbete och stöttar med kunskap.

Under 2024 har Tillväxtverket finansierat Skatteverket att bygga en så kallad vidareförmedlingstjänst. Skatteverket är ansvariga för framtagande av en standard för återkoppling på företags myndighetsärenden kallad Mina ärenden. Standarden möjliggör att myndigheter återrapporter ärendestatusar på samma sätt, vilket i sin tur möjliggör att de kan finnas på verksamt.se. Verksamt har dock inte råd att i längden förvalta alla de relationer som kan komma att skapas mellan plattformen och myndigheter/kommuner som producerar företagsärenden. Därför har Skatteverket tagit på sig att utveckla en tjänst som håller relationen till alla myndigheter/kommuner och skickar ärendestatusen vidare till verksamt.se och andra kundmöten som vill visa upp ärendestatusar. Målsättningen är att tjänsten ska vara i drift under första kvartalet 2025.

Parallellt har de tre livsmedelsmyndigheterna i projektet fortsatt utveckla sin IT-förmåga för att kunna producera ärendestatusar. Jordbruksverkets målbild är att de ska vara i drift under första kvartalet 2025, medan Livsmedelsverket och Länsstyrelserna siktar på att ha det i produktion i slutet av 2025.

10.3 Uppnådda resultat

Sammanfattning

Resultat	Förändring hos målgrupp
FörRätt	Över 240 kommuner som har e-tjänster som bygger på FörRätts standard vilket ger företagen ett likartat uppgiftslämnande oberoende på vilken kommun de är aktiva i.
Sammanhållna guidade processer	En första Beta-version av en tjänst som är tänkt att guida företag till vilka tillstånd/anmälningar/godkännanden som är relevanta givet tänkt verksamhet.

Beskrivning av uppnådda resultat

Sammanhållna guidade processer

Under 2024 har Tillväxtverket arbetat med en tjänst som på verksamt.se som guidar företagen att se vilka tillstånd och anmälningar de kan behöva för sin verksamhet. Företagen kommer också bli guidade till rätt myndighet för vidare kontakt. Lanseringen sker stegvis med början januari 2025, då tjänsten finns tillgänglig för alla företag inom primärproduktion.

FörRätt

Inom Projektet FörRätt, som drivs av Livsmedelsverket med Tillväxtverket som samverkande part, togs det under 2022-2023 fram underlag för standardiserade e-tjänster för livsmedelsverksamheter på kommunal nivå. Intresset för dessa e-tjänster är stort och oktober 2024 var det enligt Livsmedelsverket över 240 kommuner som har e-tjänster som bygger på FörRätts standard. Tillväxtverket sprider metoden i olika insatser och uppdrag där vi rekommenderar att nationella myndigheter tar en större roll i arbetet med standardiserat innehåll i e-tjänster för kommunala förfaranden. Livsmedelsverket sprider också denna metod och de presenterade FörRätt för ett 30-tal statliga myndigheter på Tillväxtverkets förenklingseminarium i oktober 2024.

De positiva resultaten har även lett till att både Naturvårdsverket och Folkhälsomyndigheten fått i uppdrag att göra liknande lösningar för sina respektive förfaranden.

10.4 (Tidiga) effekter

Projektet att utveckla verksamt.se innebär att företagen inom livsmedelskedjan kan hitta alla relevanta tillstånd på ett och samma ställe, söka tillstånden i ett enhetligt flöde och därefter få återkoppling med status i respektive ärende på ett samlat sätt. Sammantaget bedöms detta kunna leda till en stor förenkling för branschen och att det därmed startas fler företag. Detta i sin tur bidrar till att den totala livsmedelsproduktionen ökar.

10.5 Uppdragets koppling till Livsmedelsstrategins strategiska mål

Projektet att utveckla verksamt.se innebär att företagen inom livsmedelskedjan kan hitta relevanta tillstånd på ett och samma ställe, söka tillstånden och därefter få återkoppling med status i respektive ärende på ett samlat sätt. Sammantaget bedöms detta kunna leda till en stor förenkling för branschen och att det därmed startas fler företag. Detta i sin tur bidrar till att den totala livsmedelsproduktionen ökar.

Strategiskt område	Beskrivning av mål enligt handlingsplanen
Regler och villkor	Målet för det strategiska området Regler och villkor ska vara att utformningen av regler och villkor ska stödja målet om en konkurrenskraftig och hållbar livsmedelskedja där produktionen ökar. Detta genom ändamålsenliga skatter och avgifter, regelförenklingar, administrativa lättnader och andra åtgärder för att stärka konkurrenskraften och lönsamheten.
Konsument och marknad	Målet för det strategiska området Konsument och marknad ska vara att konsumenterna ska ha ett högt förtroende för livsmedlen och kunna göra medvetna och hållbara val, exempelvis av närproducerat och ekologiskt. Marknaden för livsmedel ska kännetecknas av en väl fungerande konkurrens. Den svenska livsmedelsexporten ska ges förutsättningar att öka för att möta efterfrågan på relevanta marknader.
Kunskap och innovation	Målet för det strategiska området Kunskap och innovation ska vara att stödja kunskaps- och innovationssystemet för att bidra till ökad produktivitet och innovation i livsmedelskedjan samt hållbar produktion och konsumtion av livsmedel.

10.6 Slutsatser

Digitalisering kan på allvar förenkla för företag genom att exempelvis effektivt samla all relevant branschinformation på ett gemensamt ställe, återanvända redan inlämnad företagsinformation inom och mellan myndigheter och automatgenerera ärendestatusar för att företagaren själv ska slippa jaga status på sitt ärende. En av förutsättningarna för förenkling genom digitalisering är att alla aktörer i offentlig sektor är mer digitala för att på så sätt tillgängliggöra information för att effektivisera olika processer. För att kunna anpassa sin IT-infrastruktur till en förvaltningsgemensam digital infrastruktur som DIGG utvecklat med standardiserad ärendeåterkoppling, grunddatadomäner och ombudslösningar behöver sektorsmyndigheter såsom Jordbruksverket, Livsmedelsverket och Länsstyrelserna riktade långsiktiga uppdrag och ökad finansiering.

Precis som tidigare år vill vi lyfta fram att möjligheterna att återanvända myndighetsdata mellan e-tjänster på olika myndigheter eller inom samma myndighet är högst begränsad inom offentlig verksamhet och att det behövs åtgärder både inom juridiken och gemensam digital infrastruktur för att möjliggöra det datautbyte som behövs.

10.7 Fortsatt arbete

Under 2025 kommer vi att fortsätta vårt arbete med att ansluta oss till Skatteverkets vidareförmedlingstjänst, förvalta FörRätt och stötta andra myndigheter som ska göra likande lösningar för Kommunala e-tjänster. Vi kommer också att fördjupa våra kunskaper i hur vi kan nyttja AI-chattar för att ge bättre stöd till företagen.

